

มูลนิธิศึกษาและเผยแพร่พระพุทธศาสนา
Dhamma Study and Support Foundation

แนวทางเจริญวิปัสสนา

เล่ม ๗๔ ตอนที่ ๗๓๑ – ๗๔๐

บรรยายโดย

สุจินต์ บริหารวนเขตต์

แนวทางเจริญวิปัสสนา

๗๓๑

ส. เพราะฉะนั้น ปัญญามีหลายชั้น ปัญญาที่รู้เหตุกับผล คือ กรรมและวิบาก ก็เป็นปัญญา ปัญญาที่ว่ากุศลธรรมเป็นสิ่งที่ควรเจริญ ควรจะซื่อสัตย์ ควรจะกตัญญูทักท้วง เวที นั้นก็เป็นปัญญาที่รู้สภาพธรรมตามความเป็นจริง แต่คำว่า ตามความเป็นจริงโดยที่ยังไม่ใช่ขั้นวิปัสสนาหรือสติปัฏฐานนั้น ยังไม่สามารถที่จะดับความเห็นผิดว่า เป็นสัตว์ เป็นบุคคล เป็นตัวตนได้ แต่เห็นตามความเป็นจริงว่า อกุศลกรรมให้ผลเป็นทุกข์ หรือกุศลกรรมให้ผลเป็นสุข เพราะฉะนั้น ปัญญาจึงมีต่างกันหลายชั้น หรือสัมมาทิฐิก็มีความต่างกันหลายชั้น ปัญญาที่รู้ในกรรมและในผลของกรรม และปัญญาที่รู้ในการที่จะกระทำจิตให้สงบซึ่งเป็นฌานสัมมาทิฐิ ก็เป็นสัมมาทิฐิชั้นหนึ่ง แต่ไม่ใช่สติปัฏฐาน

เพราะฉะนั้น เวลาพูดถึงการรู้สภาพธรรมตามความเป็นจริง ต้องแยกว่าขั้นไหน การรู้สภาพธรรมตามความเป็นจริงขั้นสมถะ คือ ปัญญาที่ว่าขณะนี้เห็นกุศลหรืออกุศล เมื่อรู้ว่าเป็นอกุศลแล้ว กุศลจิตจะเกิดได้อย่างไร นั่นคือปัญญาของผู้ที่สามารถจะอบรมเจริญสมถภาวนาได้ เพราะฉะนั้น ผู้ที่ไม่ประกอบด้วยปัญญาอบรมไม่สามารถอบรมเจริญความสงบของจิตซึ่งเป็นกุศลขั้นที่สูงกว่าทานและศีลได้

เพราะฉะนั้น เวลาใช้คำธรรมด่าว่า การเจริญสมถภาวนา ต้องรู้สภาพธรรมตามความเป็นจริง คือ ต้องรู้ว่ากุศลเป็นกุศล อกุศลเป็นอกุศล แต่ไม่ใช่ตามความเป็นจริงว่า ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน

แม้แต่สมาธิ ความตั้งมั่นคงของจิต ก็อย่าคิดว่าเป็นเรื่องของสมถภาวนาเท่านั้น เพราะในสติปัฏฐานก็มีสมาธิ ความตั้งมั่นคงของจิต รู้ในลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏว่า ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตนที่ละเอียดที่ละน้อย เพราะฉะนั้น เวลาที่มีคำถามกลาง ๆ ในพระไตรปิฎก เช่น คำว่าสมาธิ หรือแม้คำว่าปัญญา ก็จะต้อง

ศึกษาให้ทราบความต่างกันโดยละเอียดว่า เป็นสมาธิขั้นสมถะ หรือว่าเป็นสมาธิของสติปัฏฐาน ซึ่งเป็นวิปัสสนาภาวนา

เวลาที่กล่าวถึงปัญญา ถึงแม้จะใช้คำว่า ฐิติภาพธรรมตามความเป็นจริง ก็ต้องแยกโดยทราบว่า โดยนัยของสมถะ หรือว่าโดยนัยของวิปัสสนา หรือแม้แต่สมถะ ความสงบ ผู้ที่อบรมเจริญสติปัฏฐานไม่ใช่ว่าจะไม่สงบ ขณะใดก็ตามที่เป็นกุศล ขณะนั้นสงบจากโลภะ โทสะ โมหะ ถ้าไม่สงบ กุศลจิตเกิดไม่ได้ เพราะฉะนั้น ขณะที่ให้ทาน จิตก็สงบ แต่น้อย ไม่มากพอที่จะปรากฏให้เห็นลักษณะของความสงบได้ ด้วยเหตุนี้ผู้ที่สงบยิ่งขึ้นจึงมีปัญญาที่รู้ว่า ขณะที่ให้ทานความสงบของจิตเป็นอย่างไร จึงอบรมความสงบให้ยิ่งขึ้นโดยระลึกถึงจาคานุสสติ การให้ทานที่ได้กระทำแล้ว

เพราะฉะนั้น ก็ให้ทราบว่า แม้คำว่า สมถะ ความสงบ ก็มีขั้นของสมถภาวนา และวิปัสสนาภาวนา แม้คำว่า สมาธิ ก็มีขั้นของสมถภาวนาและวิปัสสนาภาวนา แม้คำว่า ปัญญา เห็นสภาพธรรมตามความเป็นจริง ก็โดยขั้นของสมถภาวนาและวิปัสสนาภาวนาด้วย

ถ. การเจริญเมตตาจำเป็นไหมที่ต้องไปภาวนาในห้อง

ส. ขณะนี้ยังไม่ถึงกาลข้างหน้า และอดีตก็ผ่านไปแล้ว เพราะฉะนั้น การอบรมเจริญภาวนา ไม่ใช่คอยวันเวลา ทั้งสมถภาวนาและวิปัสสนาภาวนา

ถ. ผมเคยเจริญเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขาในห้องมาเป็นสิบ ๆ ปี ก็ไม่เห็นมีเมตตา เพราะยังมีการฆ่าอยู่ เช่น ฆ่าปลา เวลาเจริญในห้องไม่ฆ่าหรอก แต่พอออกมาก็ฆ่า มีคราวหนึ่งผมซื้อหลังคาบ้าน เห็นนก แม่บ้านเจ้าของบ้านจะเอาพอบ้านกับบอกว่า จะไปเอาทำไม ก็สัตว์โลกด้วยกัน ผมสะดุดใจตั้งแต่นั้นมา เมื่อเห็นสัตว์ ก็คิดว่าเป็นเพื่อนร่วมโลกด้วยกัน ความเมตตาก็เกิดอยู่เรื่อยไป ผมเคยไปเฝ้าสมเด็จพระสังฆราชวัดสระเกศองค์ที่ล่วงไปแล้ว ท่านมีสุนัขที่ขึ้นมากอยู่บนภูมิมากมาย พอมีแขกมา เด็กวัดก็ไล่ตีสุนัข ท่านกับบอกว่า ไปตีทำไม รู้หรือเปล่าชาติก่อนอาจเคยเป็นพ่อ เป็นแม่ เป็นคู่อาฆาต เป็นเมียก็ได้ ผมได้ยินอย่างนั้น ตั้งแต่วันนั้นเป็นต้นมา

ไม่ต้องไปภาวนา เจอที่โน้มน้าวรู้สึกเมตตาเกิดขึ้น เข้าไปในห้องภาวนาเมตตาสัก ๑๐๐ ปี ถ้าใจไม่มีเมตตา ปัญญาไม่มี ผมคิดว่าคงไม่เกิดผลอะไร

ส. ท่านคงจะเห็นด้วยตัวของท่านเองแล้วว่า เมตตานั่นอยู่ที่จิต ไม่ใช่อยู่ที่คำท่องบ่น หรือคำกล่าว เพราะขณะที่ท่านจะกล่าวคำที่แสดงถึงเมตตา เช่น ขอให้สัตว์ทั้งหลายจงอย่ามีเวรมีภัยต่อกันเลย แต่ว่าจิตในขณะนั้นเป็นอย่างไร ปากพูดอย่างหนึ่ง แต่จิตในขณะนั้นที่กล่าวอย่างนั้นไม่ประกอบด้วยเมตตาตรงกับคำที่กล่าว

เวลาที่เห็นสัตว์เล็กสัตว์น้อย หรือว่าเห็นบุคคลหนึ่งบุคคลใดและเกิดเมตตาจิต ขณะนั้นเป็นการอบรมเจริญภาวนาเมตตาแล้ว เพราะถ้าท่านไปท่องบ่น แต่ไม่รู้สภาพของจิตในขณะนั้นว่า ไม่ได้ตรงกับคำที่กล่าวเลย ก็เป็นแต่เพียงคำพูดเท่านั้น ซึ่งใครๆ ก็พูดได้ กล่าวได้ ไม่ว่าเด็กเล็ก ๆ ก็กล่าวตาม ๆ กันได้ แต่ว่าจิตขณะที่กล่าวนั้น ประกอบด้วยเมตตาหรือไม่ ใครจะทราบ บุคคลอื่นก็ไม่สามารถจะทราบได้เลย นอกจากจิตใจของท่านเอง คำพูดประโยคเดียวกันนี้ ถ้ามั่วทุกข์สุขเจ็บไข้ได้ป่วย ความเป็นอยู่ของบุคคลอื่น ตัวท่านเองสามารถที่จะสังเกตพิจารณาจิตของท่านเองแต่ละครั้งได้ว่าประกอบด้วยเมตตาหรือไม่ประกอบด้วยเมตตา ไม่ว่าจะเป็นการกระทำทางกาย หรือทางวาจาก็ตาม สามารถที่จะพิจารณารู้สภาพของจิตในขณะนั้นได้จริง ๆ ว่าประกอบด้วยเมตตาหรือไม่

เพราะฉะนั้น เรื่องความเข้าใจผิด ที่ว่าจะต้องไปสู่ที่หนึ่งทีใด หรือจะต้องกล่าวคำเป็นภาษาบาลีในการที่จะเจริญสมณะ โดยที่ไม่ได้ศึกษา ไม่รู้ลักษณะสภาพของจิตที่สงบ ย่อมไม่สามารถเจริญสมณภาวนา หรือความสงบของจิตได้เลย

จุดสำคัญที่ท่านผู้ฟังจะต้องทราบ คือ ความต่างกันของสมาธิและสมณะ อย่าเอาการจัดตั้งมั่นอยู่ที่อารมณ์หนึ่งอารมณ์ใดโดยอาศัยการท่องบ่นและคิดว่าจะทำให้จิตสงบได้ เพราะว่าขณะนั้นเป็นแต่เพียงสมาธิ ที่ให้จิตจัดตั้งอยู่ที่อารมณ์หนึ่งอารมณ์ใดโดยปราศจากปัญญา

แต่ลักษณะความสงบของจิตที่ค่อย ๆ สงบขึ้น จนปรากฏว่า ความสงบนั้นมันคงประกอบด้วยสมาธิ พร้อมด้วยสติสัมปชัญญะบริบูรณ์ จึงจะเป็นการอบรมเจริญ

ความสงบที่แท้จริง ไม่ใช่เป็นการเพ่งจ้องด้วยความต้องการ โดยที่จิตไม่สงบเลย ซึ่งในขณะนั้นจะขาดสัมปชัญญะ โดยการเพิ่มความไม่รู้สึกรู้สึกลับที่ละน้อยๆ จนปรากฏสิ่งที่ผิดปกติ เช่น การเห็นภาพ ที่ไม่ใช่ขณะที่กำลังเห็นเดี๋ยวนี้ตามความเป็นจริง โดยที่บุคคลนั้นไม่เข้าใจ

ถ้าไม่ฟังธรรมให้เกิดความเข้าใจ และมีความปรารถนา มีความต้องการที่จะให้เห็นภาพนิมิตต่างๆ และก็เข้าใจว่า ขณะนั้นเป็นผลของการอบรมเจริญภาวนา แต่ว่าตามความเป็นจริง ผู้ที่อบรมเจริญสมถภาวนาหรือวิปัสสนาภาวนานั้น จะต้องพร้อมด้วยสติสัมปชัญญะสมบูรณ์ การเห็นสิ่งอื่นกับการเห็นในขณะนี้ อะไรจริงกว่ากันที่ปัญญาจะต้องรู้ ขณะนี้ที่กำลังเห็นจริงกว่าใช่ไหม อย่าคิดว่าไม่จริง ไม่ต้องไปทำเห็นอื่นขึ้นมาเพื่อคิดว่าขณะนั้นเป็นปัญญาที่คมกล้ารู้ในสิ่งที่กำลังปรากฏ โดยที่ขณะนั้นกำลังเห็นอยู่ ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ควรที่ปัญญาจะรู้แจ้งในการเห็นเดี๋ยวนี้ ไม่ใช่การเห็นภาพนิมิต หรือการเห็นสิ่งต่าง ๆ ซึ่งไม่ใช่การเห็นจริง ๆ แต่เกิดขึ้นเพราะการที่ใจจิตจ้องอยู่ที่อารมณ์หนึ่งอารมณ์ใดจนปราศจากสัมปชัญญะที่สมบูรณ์

เพราะฉะนั้น อย่าปน อย่าถือว่า สมาธิ การจ้องที่อารมณ์หนึ่งอารมณ์ใด โดยปราศจากสัมปชัญญะที่สมบูรณ์นั้น คือ ความสงบ

ความสงบ ต้องพร้อมด้วยสัมปชัญญะที่สมบูรณ์ เวลาที่เห็นสัตว์ เห็นบุคคลใด ๆ ตามปกติ สัมปชัญญะสมบูรณ์ มีความเมตตาเพิ่มขึ้น กว้างขึ้น ไม่ใช่แต่คนที่รู้จัก หรือว่าผู้ที่เป็นที่รัก แต่ไม่ว่าผู้นั้นจะเป็นศัตรูหรือบุคคลที่ไม่รู้จักเลย จิตใจของท่านในขณะที่พบบุคคลนั้น ก็เป็นจิตที่อ่อนโยน มีความหวังดี มีความปรารถนาที่จะให้บุคคลนั้นเป็นสุข ขณะนั้นสภาพของจิตที่ประกอบด้วยเมตตาจะปรากฏลักษณะของความสงบ ซึ่งต่างกับขณะที่เป็นโลภะ โทสะ โมหะ

บางคนบอกว่า อดไม่ได้เลยที่จะไม่พอใจในบุคคลอื่น เพียงเห็น ก็หาที่ติแล้ว ไม่พอใจอย่างนั้น ไม่พอใจอย่างนี้ ตามอริยาคัยที่ได้สะสมมา เพราะฉะนั้น บุคคลนั้นก็ทราบความไม่สงบของตนเองว่า ขณะนั้นเป็นอกุศล ถ้าไม่รู้ว่าขณะนั้นเป็นอกุศล ก็

ไม่สามารถรู้ว่า สภาพธรรมที่ต่างกับอกุศลธรรมนั้นสามารถเกิดได้ เป็นความเมตตาได้ ทำให้เป็นความรู้สึกไม่พอใจในบุคคลอื่น ไม่มีความจำเป็นอะไรเลยที่จะต้องรู้สึกอย่างนั้น แต่เพราะสะสมมาที่จะรู้สึกอย่างนั้น ความรู้สึกอย่างนั้นก็เกิดขึ้น และบางท่านก็ใช้คำว่า หมั่นได้ ไม่ว่าจะเห็นใครก็หมั่นได้ ก็เป็นอภัยที่สะสมมาที่จะเป็นอกุศลจิต แต่เมื่อรู้ว่าสภาพธรรมที่ตรงกันข้ามกับความรู้สึกอย่างนั้นเป็นอย่างไร ก็อบรมเจริญความเมตตาให้เพิ่มขึ้น มากขึ้น กว้างขึ้น ทั่วขึ้น นั่นคือ การอบรมภาวนาไม่ใช่สมาธิ แต่ว่าเป็นความสงบของจิต และความสงบของจิตซึ่งเป็นกุศลนี้ สามารถที่จะเจริญมั่นคงพร้อมไปกับสมาธิเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ จนกระทั่งถึงอุปปจารสมาธิและอัปปนาสมาธิตามควรแก่เหตุ คือ อารมณ์นั้น ๆ

ถ. เรื่องของเมตตา ปกติวันหนึ่ง ๆ จะเกิดได้หลายสิบเที่ยวทีเดียว แต่ก่อนไม่รู้ว่าเป็นอย่างไร ภายหลังฟังอาจารย์บรรยายแล้ว ก็ตรึกนึกคิดและไตร่ตรองถึงเหตุผล วันหนึ่ง ๆ ก็เจริญเมตตาได้ตั้งหลาย ๆ เที่ยว เพราะมีเหตุที่จะทำให้เกิด ไม่ใช่ชนิดน้อย วันหนึ่ง ๆ มีเหตุการณ์มากมาย ถ้าเมตตาไม่เกิดจะเป็นโลภะ โทสะ ถ้ามืดโลภะโทสะแล้วก็เป็นเมตตา เรื่องการเจริญเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขาในเป็นชีวิตประจำวันสมควรเจริญ ผมได้ฟังธรรมของอาจารย์ประโยคหนึ่งที่ว่า แม้แต่สิ่งของเล็กน้อย ก็ยังมีประโยชน์แก่ผู้รับ นี่เป็นจุดแรกที่ทำให้ผมเกิดปัญญา เจริญเมตตา หรือกรุณา มุทิตา อุเบกขา เป็นปกติชีวิตประจำวัน

และการไหว้พระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ ก็เข้าใจถูกว่า จะต้องน้อมจิตไปสู่พระปัญญาคุณ พระบริสุทธิคุณ และพระมหากรุณาธิคุณ ซึ่งแต่ก่อนไหว้พระก็สักแต่ท่องว่า พุทโธ แต่ตอนหลังก็รู้ว่า ไม่ใช่ท่อง พระคุณเหล่านี้ถ้าไม่รู้ลึกซึ้ง ก็หมดโอกาสที่จะน้อมไปถึงพระคุณเหล่านี้ได้ ผมเข้าใจอย่างนั้น

ส่วนอสุภกัมมัฏฐาน อสุภะดับโลภะได้สนิทจริง ๆ อสุภะเป็นอารมณ์ของสมณะเมื่อก่อนไม่ได้เจริญอสุภะ เพราะไม่ค่อยรู้เรื่อง มาฟังอาจารย์บรรยายหลายครั้งจึงเกิดปัญญามาก ปกติสัตว์โลกเราผู้มีกิเลส ปรารถนาในการเสพเมถุนธรรมเป็นธรรมดา ภายหลังผมก็พิจารณาอสุภะ ดับโลภะได้สนิท ได้รวดเร็ว สติก็มีเกิดบ้าง แต่พักเดียว

จิตก็เกิดโลภะอีกแล้ว ลักษณะเช่นเก่า ก็พิจารณาสุขกัมมัฏฐาน ความสงบของจิตก็เกิดขึ้นทันตา ละเว้นได้จำนวนมาก

ส. นี่เป็นการประพฤติปฏิบัติธรรมในชีวิตประจำวัน ทั้งทาน ทั้งศีล ทั้งสมถะ คือ ความสงบ และการอบรมเจริญสติปัฏฐานเป็นปกติในชีวิตประจำวัน เพราะชีวิตดำรงอยู่ชั่วขณะหนึ่ง ๆ ของจิตเท่านั้น ขณะที่แล้วดับไปแล้ว หมดไปแล้ว ชีวิตก็หมดไปแล้ว เพราะฉะนั้น ขณะนี้ที่จิตเกิดขึ้นเป็นชีวิตขณะหนึ่งทีควรที่จะอบรมเจริญกุศล แทนที่จะให้เป็นโลภะ โทสะ โมหะ แล้วแต่ว่าจะเป็นปัจจัยของกุศลขั้นใด ขณะนี้คงจะไม่เป็นปัจจัยของทานกุศล และไม่เป็นปัจจัยของศีลด้วย ไม่มีวัตถุที่จะให้ วิริยเหตุวิริต แต่ขณะนี้เป็นปัจจัยที่จะให้เกิดความสงบของจิตหรือสติปัฏฐาน ซึ่งเป็นกุศลขั้นภาวนาได้

เพราะฉะนั้น ควรที่จะได้ทราบถึงการอบรมเจริญความสงบหรือสมถภาวนาในชีวิตประจำวัน เพราะว่าท่านได้ทราบเรื่องของการอบรมเจริญสติปัฏฐานซึ่งได้กล่าวถึงมามากแล้ว

ในวันนี้ขอกล่าวถึงการอบรมเจริญสมถภาวนาในชีวิตประจำวัน แต่ไม่ได้หมายความว่า ให้หยุดการเจริญสติปัฏฐาน เพียงแต่แสดงให้เห็นถึงกุศลที่ต่างกันของสมถภาวนาและวิปัสสนาภาวนา

สมถภาวนา เป็นกุศลขั้นสงบ เป็นการอบรมเจริญความสงบของจิตด้วยปัญญาที่รู้ว่า ถ้าจิตไม่น้อมระลึกถึงอารมณ์ที่ทำให้จิตสงบ ย่อมมีปัจจัยที่จะให้เป็นโลภมูลจิตบ้าง โทสมูลจิตบ้าง โมหมูลจิตบ้าง ตามปัจจัยที่ได้สะสมมา เพราะฉะนั้นจึงต้องเป็นปัญญาที่รู้ว่า จิตน้อมระลึกอย่างไรจึงสงบ

ขอกล่าวถึงสมถกัมมัฏฐาน ๔๐ สำหรับผู้ที่อบรมเจริญสติปัฏฐานจะพิจารณาว่า จิตของท่านจะสงบโดยอารมณ์ของสมถกัมมัฏฐานอะไรบ้าง

สำหรับสมถกัมมัฏฐาน ๔๐ ได้แก่

กสิณ ๑๐ อสุภะ ๑๐ อนุสสติ ๑๐ พรหมวิหาร ๔ อรูปกัมมัฏฐาน ๔ อาหาเรปฏิกูลสัญญา ๑ จตุธาตุววัฏฐาน ๑ ซึ่งจะขอกล่าวถึงเป็นลำดับ

สำหรับกสิณ ๑๐ ได้แก่ ภูตกสิณ ๔ คือ ปฐวีกสิณ ๑ อาโปกสิณ ๑ เตโชกสิณ ๑ วาโยกสิณ ๑ เพื่อให้จิตระลึกที่สภาพของธาตุของรูปทั้งหลายตามความเป็นจริง เพื่อที่จะละคลายการติดการยึดถือในรูปธรรมทั้งหลาย เพราะว่ารูปธรรมทั้งหลายซึ่งปรากฏให้เป็นที่ตั้งของความยินดีความพอใจแล้ว ที่จะปราศจากปฐวีคือ ธาตุดินไม่มี ลักษณะที่อ่อนที่แข็งย่อมเป็นใหญ่เป็นประธานของรูปทั้งหลายที่ปรากฏเป็นที่ตั้งที่พอใจที่ยินดี เสื้อผ้าอาภรณ์เครื่องใช้ต่าง ๆ วัตถุต่าง ๆ ที่ท่านพอใจยินดีจะปราศจากธาตุดินไม่ได้ เมื่อกระทบสัมผัสก็เป็นลักษณะอาการของธาตุดิน คือ ธาตุที่อ่อน ที่แข็ง แต่โดยนัยของสมถภาวนานั้น ต่างกับโดยนัยของวิปัสสนาภาวนา

สำหรับวิปัสสนาภาวนานั้น ระลึกรู้ลักษณะของเย็น ร้อน อ่อน แข็ง ตึง ไหว ซึ่งเป็นมหาภูตรูป ๓ ที่สามารถกระทบสัมผัสทางกายได้

๗๓๒

ส. ผู้ที่เจริญสติปัฏฐานระลึกรู้ลักษณะสภาพของธาตุที่เพียงอ่อนเพียงแข็งจริง ๆ ที่กำลังปรากฏ รู้ว่าขณะนั้นไม่ใช่ตัวตน นี่เป็นโดยนัยของวิปัสสนาภาวนา

แต่สำหรับผู้ที่ย่อบรมเจริญสมถภาวนา ก่อนการตรัสรู้ของพระผู้มีพระภาค รู้ว่าจิตมีกิเลสมาก มีปัจจัยให้อกุศลเกิดมาก มีความยินดีพอใจ ไม่ว่าจะในรูป ในเสียง ในกลิ่น ในรส ในโผฏฐัพพะที่ปรากฏ เพราะฉะนั้น การที่จะให้จิตสงบ ก็โดยการไม่ให้จิตตกไป ตริกลิ้งไปถึงรูปร่างสัณฐานของรูปทั้งหลายที่ปรากฏ จึงใช้ปฐวีหรือดินทำเป็นกสิณคือวงกลมให้ได้สีที่จะทำให้จิตสงบตั้งมั่น ไม่น้อมตริกลิ้งถึงรูปร่างสัณฐานอื่น ๆ เพราะถ้าสีไม่สม่ำเสมอก็อาจจะทำให้นึกถึงรูปร่างต่าง ๆ ได้

ถ้าท่านมองดิน อาจจะเห็นเป็นรูปอะไรก็ได้ แล้วแต่ท่านจะคิดไปว่าเป็นรูปหน้ารูปจมูก หรือรูปตาก็ได้ เพราะฉะนั้น ถ้าเป็นลักษณะของดินที่เกลี้ยงกลิ้งอย่างดี ปราศจากขรุขระของที่จะทำให้เกิดเป็นสัณฐานต่าง ๆ ก็จะทำให้จิตของผู้ที่นึกถึงปฐวีน้อมนึกถึงเพียงธาตุดินว่า ทุกสิ่งทุกอย่างก็จะไม่พ้นไปจากดินเท่านั้นเอง ที่ตั้งของความยินดีพอใจทั้งหลาย ของรูปธรรมทั้งหลายนั้น แท้ที่จริงแล้วก็แม้แต่เพียงอาการปรากฏลักษณะต่าง ๆ ของธาตุดิน ที่ร่างกาย ที่ตัว ก็เป็นแต่เพียงอาการปรากฏลักษณะหนึ่งของธาตุดิน ที่วัตถุสิ่งต่าง ๆ ซึ่งเป็นที่ตั้งของความยินดีพอใจ ก็เป็นอาการต่าง ๆ สัณฐานต่าง ๆ ของธาตุดินนั่นเอง เพราะฉะนั้น ถ้าเพียงน้อมนึกถึงความ เป็นดิน จิตก็จะสงบ

สำหรับท่านที่เข้าใจเรื่องของการเจริญสติปัฏฐานแล้ว คงจะไม่มีใครไปเจริญสมถภาวนาที่เป็นกสิณ ใช่มั้ย เพราะว่าการลักษณะอ่อนหรือแข็งซึ่งเป็นธาตุที่มีจริงเป็นสภาพธรรมที่ไม่ใช่ตัวตน สัตว์ บุคคล กำลังปรากฏให้สติระลึกรู้ จจนกว่าจะละคลายการที่ยึดถืออ่อนหรือแข็งนั้นว่า เป็นสัตว์ เป็นบุคคล เป็นวัตถุสิ่งหนึ่งสิ่งใด

โดยไม่จำเป็นต้องไปนั่งมระลึกลงถึงความที่เป็นแต่เพียงธาตุดินโดยอาศัยปฐวีกสิณ ท่านก็สามารถอบรมเจริญปัญญาระลึกถึงลักษณะของปฐวี คือ ธาตุดินที่กำลังปรากฏทางกายในขณะนี้ได้

สำหรับกสิณ ๑๐ ซึ่งได้แก่ ปฐวีกสิณ อาโปกสิณ เตโชกสิณ วาโยกสิณ เป็นกุตกสิณ ๔ และวณณกสิณอีก ๔ คือ กสิณที่เป็นสีแดง สีขาว สีนิล หรือสีเขียว และสีเหลืองอีก ๔ นอกจากนั้นก็มี อาโลกกสิณ คือ แสงสว่าง และอากาศกสิณ

สำหรับอากาศกสิณ ก็นัยเดียวกัน ให้ระลึกถึงสภาพที่ว่างเปล่า มีไหมสภาพที่ว่างเปล่า ที่ไม่ใช่ดิน น้ำ ไฟ ลม ก็มีอยู่ตลอดทั่วร่างกาย เพราะเหตุนี้จึงสามารถแตกย่อยร่างกายและวัตถุสิ่งต่างๆ ออกได้ ถ้าไม่มีธาตุดิน น้ำ ไฟ ลมมาประชุมในที่นั้นๆ ในที่นั้นๆ ย่อมมีแต่ความว่างเปล่า เพราะฉะนั้น ตามความเป็นจริงแล้ว ความว่างเปล่าเท่านั้นที่ปราศจากสิ่งที่เป็นสาระทั้งหลาย ซึ่งควรจะนั่งมนี้ถึงว่า ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุไฟ ธาตุลม ก็ไม่เที่ยง สภาพธรรมทั้งหลายก็ไม่เที่ยง เมื่อปราศจากธาตุต่างๆ เหล่านั้นแล้ว ก็มีแต่เพียงความว่างเปล่าเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ อากาศกสิณทำให้ระลึกถึงความว่างเปล่าที่ไม่มีสาระ ที่ไม่ควรที่จะยึดถือ

สำหรับอาโลกกสิณ ก็โดยนัยเดียวกัน อาโลก คือ แสงสว่าง ที่ปรากฏเป็นสีเขียว สีแดง สีต่างๆ อันเป็นที่ตั้งของความยินดีพอใจ ย่อมมีได้เพราะมีแสงสว่าง หรือความสว่างเท่านั้น เพราะฉะนั้น ที่จะรู้อะไรเป็นความสว่าง ก็คือ สภาพธรรมที่ตรงกันข้ามกับความมืด และเวลาที่ระลึกถึงเพียงความสว่างเท่านั้น ก็ทำให้จิตปราศจากโลภะ โทสะ โมหะได้

สำหรับในสมัยนี้คุณนี้ ผู้ที่อบรมเจริญสติปัฏฐาน และเห็นคุณประโยชน์ของกุศลประการอื่นๆ ด้วย เช่น ทาน ศีล และความสงบ จะมีท่านผู้ใดที่จะไปแสวงหากสิณ ๑๐ มาทำให้จิตสงบใหม่ ในเมื่อทางตากำลังเห็นอยู่แล้ว ถ้าสติจะระลึกถึงลักษณะสภาพธรรมที่ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน ก็เป็นการอบรมเจริญปัญญาขั้นที่จะละความยึดถือว่า เป็นเราเห็น หรือว่าสิ่งที่เห็นนั้นเป็นเรา หรือว่าเป็นของเรา ซึ่งสามารถที่จะเกิดความสงบที่ประกอบด้วยปัญญาได้

เพราะฉะนั้น การที่จะระลึกถึงลักษณะของปฐวีโดยนัยของสมณะ ก็เพียงแต่เตือนให้นึกถึงความไม่มีสาระของปฐวีที่ไม่ควรยินดีพอใจ แต่ว่าโดยนัยของวิปัสสนานั้น ระลึกถึงลักษณะที่ปรากฏ ที่กระทบกาย ที่อ่อนหรือที่แข็งจริง ๆ ไม่ต้องอาศัยนิมิตเครื่องหมายที่จะทำให้สงบ แต่ระลึกถึงลักษณะสภาพของธาตุอ่อนหรือธาตุแข็งที่กำลังปรากฏ และก็เห็นความไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคลจริง ๆ ในขณะนั้น ซึ่งเป็นสังขาร เพราะเป็นแต่เพียงลักษณะที่อ่อนหรือแข็งเท่านั้น เพราะฉะนั้น การอบรมเจริญความสงบในชีวิตประจำวันสำหรับผู้ที่ไม่เข้าใจเรื่องการเจริญสติปัฏฐาน ก็จะไม่มีความผู้ใดเพ่งจ้องที่กสิณ

มีไหม ห้ามได้ไหม ถ้าใครคิดจะทำอย่างนั้น ก็เป็นเรื่องของแต่ละท่าน

สภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ก็แสนยากที่จะละการยึดถือว่า เป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคล เพราะฉะนั้น ถ้าไปเจริญวิธีอื่นที่ไม่รู้ชัดในสภาพธรรมที่ปรากฏ ก็ยากเหลือเกินที่ปัญญาจะคมกล้าได้ในวันหนึ่ง และก็ยิ่งเข้าไปอีก อย่างลืมนึกว่า แม้ในครั้งที่พระผู้มีพระภาคยังไม่ปรินิพพาน พระอริยสาวกซึ่งบรรลุดุคคุณธรรมเป็นพระอริยเจ้าโดยที่ไม่ได้ฉานนั้น มีมากกว่าผู้ที่ได้ฉานด้วย

สำหรับกสิณ ๑๐ สามารถให้ถึงสมาธิทั้งอุปปจารสมาธิ และอัปปนาสมาธิที่เป็นฉานจิต ตั้งแต่ปฐมฉานจนถึงปัญจฉาน ซึ่งมีผู้ประพฤติปฏิบัติก่อนการตรัสรู้ของพระผู้มีพระภาค แต่กว่าที่จะได้บรรลุดังสมาธิแต่ละขั้นนั้นก็ยากมาก เพราะจะต้องประกอบด้วยสติสัมปชัญญะสมบูรณ์ เพราะฉะนั้น การอบรมเจริญความสงบในชีวิตประจำวันสำหรับผู้ที่ไม่เข้าใจเรื่องการเจริญสติปัฏฐาน ก็จะไม่มีความผู้ใดไปเพ่งจ้องที่กสิณ

๓. ลักษณะของการเจริญสติปัฏฐานยากกว่าสมณะมาก เพราะปัญญาเราไม่สมบูรณ์ ยังไม่แก่กล้า ตัวตนนี้เป็นศัตรูที่ร้ายกาจที่สุดในการเจริญสติปัฏฐาน แต่สำหรับสมณะไม่ต้องรู้ความเป็นอนัตตา สภาพตัวตนก็เจริญได้ แม้แต่เรื่องเล็กน้อย ๆ ก็เจริญสมณะได้ เช่น การเล่นเกมการก เพื่อฝูงเขาจะเอาชนะเราให้ได้ เราก็มีเมตตา ถ้ายอมเดินให้แพ้ ก็จะเป็นประโยชน์สุขแก่ใจเขา ความเมตตาเกิดนิดเดียวเท่า

นั่นเอง เป็นปกติ วันหนึ่ง ๆ เกิดได้ตั้งหลายร้อยเที่ยว แต่ว่าเป็นตัวตน ง่ายกว่า
วิปัสสนามาก เกิดได้ตั้งมากมาย ไม่ใช่ชนิดเดียว

ส. แต่สติปัญญานเกิดน้อยใช่ไหม

ถ. เกิดน้อย เพราะตัวตนยังอยู่ บางครั้งก็นาน ๆ สักที

ส. เพราะฉะนั้น การเจริญสติปัญญานจึงเป็นกุศลขั้นสูงที่สุด เพราะเป็น
ปัญญาที่รู้สภาพธรรมตามความเป็นจริง จนสามารถดับกิเลสได้เป็นสมุจเฉท โดยที่
กุศลขั้นอื่นไม่สามารถที่จะดับกิเลสได้เป็นสมุจเฉท

สำหรับอารมณ์ของสมถกัมมัฏฐาน ๔๐ ต่อจากกสิณ ๑๐ คือ อสุภะ ๑๐
โดยนัยของสมถภาวนา ที่จะให้จิตสงบจากราคะหรือโลภะนั้น ต้องอาศัยการระลึกถึง
ซากศพในลักษณะต่าง ๆ มี ๑๐ ลักษณะด้วยกัน ซึ่งตามความเป็นจริงท่านก็ไม่จำเป็นต้อง
จะต้องทางตำราดูว่า อสุภะนี้ตรงกับลักษณะไหน อาการไหน เพียงเป็นอสุภะ และ
น้อมระลึกถึงความจริงของร่างกายว่า แท้ที่จริงแล้วไม่มีใครพ้นไปได้เลย อสุภะจะไม่
งามสักแค่ไหน จะน่ารังเกียจสักแค่ไหน มีใครที่พ้นไปได้ไหม ซึ่งมีข้อความที่กล่าวว่า
แม้ว่าผู้ใดจะมีผิวพรรณวันณะดังทองคำ แต่ผลสุดท้ายก็ต้องไม่พ้นจากสภาพเขียว
เหลือง ข้ำ ดำ ม่วง แดงสลาย และก็มีแผล หนองไหลออกมา

เพราะฉะนั้น การที่จะน้อมระลึกถึงอสุภะที่จะให้สงบขึ้น ต้องอาศัยการมี
ซากศพจริง ๆ ที่จะต้องระลึกถึงความเป็นอสุภะอยู่เรื่อย ๆ โดยนัยของการเจริญสมถ-
ภาวนา เพื่อที่จะให้ความสงบของจิตมั่นคงขึ้น สำหรับผู้ที่ต้องการให้จิตมั่นคงถึงขั้น
อุปปจารสมาธิและอัปปนาสมาธิ ซึ่งจะไม่ขอกล่าวถึงโดยละเอียด เพราะว่ามียกกล่าวไว้ใน
วิสุทธิมรรค ถ้าท่านผู้ฟังท่านใดสนใจก็ศึกษาได้ใน **วิสุทธิมรรค** แต่ว่าโดยนัยของ
วิปัสสนาภาวนา อสุภะ ๑๐ เตือนให้สติระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ
เป็นกายานุปัสสนาสติปัญญาน

เพราะฉะนั้น โดยนัยของสมถภาวนากับโดยนัยของวิปัสสนาภาวนานั้น ต่างกัน
คือ สมถภาวนามุ่งที่จะให้จิตตั้งมั่น โดยอาศัยอสุภะเป็นอารมณ์ที่จะตรึงนึกถึง วิตก

อยู่เรื่อย ๆ ในลักษณะของอสุภะที่ปรากฏ จนกระทั่งเกิดนิมิต ซึ่งหมายถึงว่า จิตสงบ เพราะมีอสุภะนั้นเป็นอารมณ์โดยชัดเจน

ตามปกติธรรมดา มีใครชอบดูอสุภะบ้างไหม ไม่มีใครชอบเลย เพราะฉะนั้น ก็แสดงอยู่แล้วว่า จิตไม่สงบขณะที่เห็นอสุภะใช่ไหม ตามปกติ

เพราะฉะนั้น ไม่ใช่ว่าความสงบอยู่ที่อสุภะ อย่าลืมนะว่า ความสงบไม่ใช่อยู่ที่อารมณ์ซึ่งเป็นสมถกัมมัฏฐาน แต่อยู่ที่ปัญญาเห็นว่า เหตุไรจิตจึงสงบได้เมื่อเห็นอสุภะ ซึ่งถ้าจิตของใครยังไม่สงบเมื่อเห็นอสุภะ ก็จะต้องรู้ตามความเป็นจริงว่า ขณะนั้นต่อไปให้อาจสักเท่าไรก็ไม่สงบ จนกว่าปัญญาจะมนสิการได้ถูกต้องว่า เมื่อเห็นอสุภะแล้วสงบได้เพราะอย่างไร เมื่อรู้ว่าเหตุที่จิตสงบเพราะอสุภะนั้นแล้ว จึงสามารถที่จะสงบขึ้นอีกได้ในคราวต่อไป เมื่อเห็นอสุภะ

โดยมากเด็ก ๆ ย่อมกลัวซากศพ แต่เมื่อเป็นผู้ใหญ่ขึ้น ก็แล้วแต่ว่าจะมีโยนิโสมนสิการแล้วหรือยัง ถ้ายังไม่มีโยนิโสมนสิการ ก็ไม่สามารถที่จะเกิดความสงบได้ เพราะฉะนั้น ก็แล้วแต่แต่ละท่านว่า จิตของท่านสงบแล้วหรือยังขณะที่เห็นอสุภะซึ่งบุคคลอื่นไม่สามารถที่จะรู้ได้

เพราะฉะนั้น เป็นการไม่ถูกต้องที่จะชักชวนใครก็ตามว่า ไปทำสมถะกันเถาะโดยที่มีอารมณ์นั้น อารมณ์นี้เป็นอารมณ์ ให้ไปจดจ้องที่อารมณ์นั้น อารมณ์นี้ เพราะว่าบางคนเกิดอกุศลจิตแทนกุศลจิต ไม่สงบเลย ดูทั้งวันก็ไม่สงบ

แต่ว่าโดยนัยของวิปัสสนาภาวนา ในมหาสติปัฏฐานทุกบรรพที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงไว้ เพื่อให้ระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามความเป็นจริง เพราะว่าคงจะไม่มีใครหลีกเลี่ยงการพบเห็นอสุภะได้ในชีวิตประจำวัน บางคนก็กระทบสัมผัสถูกต้องอสุภะนั้นด้วย เพราะฉะนั้น สภาพธรรมที่กำลังปรากฏในขณะนั้น แม้เป็นอสุภะ เคยเห็น เคยยึดถือว่าเป็นอสุภะ แต่ว่าตามความเป็นจริงแล้ว ลักษณะสภาพธรรมที่ปรากฏนั้น ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน

ขณะที่สติระลึกลักษณะของสภาพธรรม คือศึกษา รู้ชัดในลักษณะที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ในขณะที่กำลังประสบกับอสุภะนั้น ไม่ว่าจะทางตา หรือทาง

จมูก หรือทางกาย ขณะนั้นสติสามารถที่จะระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามความเป็นจริงได้ นี่เป็นโดยนัยของวิปัสสนาภาวนา

เพราะฉะนั้น ท่านผู้ที่มีปกติอบรมเจริญสติปัฏฐาน คงจะไม่เข้าไปสู่ป่าช้า ไปฟังอสุภะเพื่อที่จะให้จิตสงบเกิดนิมิต และมีความสงบที่มั่นคงขึ้นจนกระทั่งถึงอุปจารสมาธิและอัปปนาสมาธิ เพราะว่าผู้ที่อบรมเจริญสมถภาวนาโดยไม่ได้เป็นผู้ที่มีปกติอบรมเจริญสติปัฏฐานย่อมหวังผล คือ ปฐมฌาน จากการที่มีอสุภะเป็นอารมณ์ แต่อสุภะกัมมัฏฐานนั้นไม่สามารถจะให้จิตตั้งมั่นถึงขั้นทุติยฌาน ตติยฌาน จตุตถฌาน และปัญจฌานได้ เพราะตามปกติธรรมดานั้นอสุภะย่อมเป็นอารมณ์ที่ไม่น่าพอใจ จึงต้องอาศัยวิตก ตรึกถึงอสุภะนั้นด้วยความสงบจริง ๆ ถ้าปราศจากวิตกโดยแยบคายแล้ว จิตย่อมไม่สงบ และถึงแม้ว่าจะสงบ ก็สงบได้เพียงขั้นปฐมฌานเท่านั้น ไม่สามารถที่จะถึงฌานขั้นต่อไปได้ เพราะฉะนั้น เรื่องของสมถภาวนาเป็นเรื่องที่ละเอียดมาก

ถ. ที่กล่าวว่า ต้องอาศัยวิตกเจตสิก เราจะตรึกว่าอย่างไร จิตจึงจะสงบ

ส. ต้องมีอสุภะกำลังปรากฏ

ถ. ถ้าอสุภะกำลังปรากฏ เราจะตรึกว่าอย่างไร

ส. เห็นความเป็นปฏิกูล หรือความเป็นอสุภะ เห็นความไม่งาม เพื่อที่จะละความยินดีพอใจ

ถ. และตรึกว่า ไม่งาม ๆ อย่างนั้นหรือ

ส. ไม่ใช่ท่อง แต่เห็นแล้วก็สลด

ถ. ไม่ต้องท่องหรือ

ส. เวลาที่เกิดสลดสังเวชขึ้น ไม่ต้องท่องใช่ไหม จิตสงบได้

ถ. ไม่เข้าใจคำพูดของอาจารย์ที่ว่า อาศัยวิตก ไม่รู้ว่าอาศัยวิตกทำประโยชน์อะไร

ส. ไม่ใช่เป็นคำ ๆ วิตก คือ การตรึกนึกถึงรูปก็ได้ เสียงก็ได้ กลิ่นก็ได้ รสก็ได้ โผฏฐัพพะก็ได้

ถ. คนกลัวผี จะพิจารณาอสุภะ เหมาะหรือไม่เหมาะ

สุ. ไม่เหมาะ ต้องหายกลัวก่อนจึงจะพิจารณา

ผู้ฟัง ผมยอมรับว่า ผมเป็นปุถุชนที่มีกิเลสหนาแน่นผู้หนึ่ง ช่วงที่ดวงขึ้น ดวงดี งานการดี เงินทองคล่อง บางทีมีหลายพันในกระเป๋า ก็เกิดโลภะ ปรารถนาในการเสพเมถุนธรรม โลภะมีกำลังแรงมาก ก็พิจารณาใช้อสุภะยับยั้งอยู่เหมือนกัน แต่ไม่ตลอด รู้สึกขี้เบื่อหน่ายตั้งนาน ทั้งสติปัฏฐาน ระลึกทางใจ ทางตา สภาพของโลภะที่เกิด กว่าจิตจะเป็นกุศลก็ยับยั้งอยู่ตั้งนาน จะละกามคุณอันเป็นโทษนี้ ต่อสู้กันนาน เพราะโลภะมีกำลังแรงมากเหลือเกิน

๗๓๓

ส. จะเห็นได้ตามความเป็นจริงว่า กุศลใด ๆ ก็ไม่สามารถที่จะดับกิเลสได้ เป็นสมุจเฉท เพราะฉะนั้น จึงควรเห็นคุณค่าของการอบรมเจริญสติปัฏฐานยิ่งขึ้น มากกว่าอย่างอื่น เพราะถึงแม้ว่าจะไปฟังธรรมะหรือรู้ความเป็นอสุภะของซากศพ ก็ชั่วขณะที่จิตสงบมั่นคง และถึงแม้ว่าจะถึงอุปจารสมาธิหรืออัปปนาสมาธิคือสมาธิที่ แนบแน่นมั่นคงในอารมณ์ที่เป็นนิมิตจนกระทั่งไม่มีการรู้อารมณ์ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจอื่นใดเลย นอกจากจดจ้องแนบแน่นที่นิมิตที่มั่นคง นั้น แต่สภาพธรรมทั้งหลายไม่เที่ยง เมื่อขณะจิตนั้นดับไปแล้ว ก็มีปัจจัยที่จะให้อกุศลจิตเกิดขึ้นต่อไปได้ เพราะไม่ใช่เป็นปัญญาที่สามารถดับกิเลสได้เป็นสมุจเฉท

เพราะฉะนั้น ผู้ที่อบรมเจริญสติปัฏฐาน ก็ไม่ไปแสวงหาซากศพมาฟังจึง เพราะรู้ว่าไม่ใช่หนทางที่จะดับกิเลสได้เป็นสมุจเฉท แต่ว่าชั่วขณะหนึ่ง ๆ ที่มีชีวิตอยู่ ย่อมมีโอกาสหรือว่ามีกาลที่จะเห็นอสุภะ คือ ซากศพ เพราะฉะนั้น ขณะใดที่เห็นก็ ควรจะรู้สภาพจิตของตนว่าสงบไหม หรือว่าปัญญาที่เป็นสติปัฏฐานเกิดใหม่ ไม่ว่าจะ เห็นสิ่งใดทั้งสิ้นเมื่ออสุภะ เพราะว่าโดยปกตินั้น อสุภะไม่ใช่สิ่งที่เจริญตาที่ใคร ๆ ปรารถนาจะดู หลายท่านที่เคยกลัว ตอนเป็นเด็กก็คงจะกลัวกันมาก เมื่อโตขึ้น ก็แล้วแต่ว่าจะยังคงมีความกลัวเหลืออยู่มากน้อยเพียงไร ที่กลัวนี้จิตไม่สงบ ถ้าไม่ ศึกษาสภาพของจิตในขณะนั้น ความสงบก็เกิดไม่ได้ แต่เมื่อได้ฟังพระธรรม ได้เห็น จจริงว่าทุกคนหนีไม่พ้น ลักษณะของอสุภะนั้นฉันใด ร่างกายของท่านก็ฉันนั้นในวันหนึ่ง หรือแม้ในขณะนี้เอง ก็เปรียบเสมือนอสุภะได้ ไม่มีความต่างกันเลย ถ้าน้อมระลึกได้ อย่างนี้จริง ๆ จิตสงบ

ถ. อสุภะนี้ยับยั้งโลภะหรือเมถุนธรรมได้ ขณะที่พิจารณาากลิ่นของตัว และเหงื่อไคลเฉพาะที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ยับยั้งโลภะที่จะเสพเมถุนธรรมได้สิ้นเลย ความสว ความงามพวกนี้หมดไปเลย

ส. ชั่วคราว

ถ. ใช่ ขณะนั้นชั่วคราว แต่จิตนี้ก็จะสงบลงไปได้ กว่าจะเป็นกุศลที่อาภาย ที่มีศรัทธา สติปัฏฐานช่วยได้

ส. จะเห็นได้ว่า ในชีวิตประจำวัน ในขณะที่เห็นอสุภะตามปกติ ศึกษาจิต ในขณะที่สงบหรือไม่สงบ ถ้าสงบ เป็นความสงบขั้นสมถะหรือสติปัฏฐาน ซึ่งปัญญาย่อมสามารถรู้ได้ตามความเป็นจริงว่า ในขณะที่นั้นเป็นสติปัฏฐาน หรือเป็นเพียงกุศลที่เป็นความสงบของจิต ซึ่งแม้ว่าจะเป็นเพียงความสงบของจิต ก็ยังดีกว่าที่จะเป็นอกุศล แต่การระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามความเป็นจริงว่าไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตนนั้นย่อมดีกว่า เพราะสามารถดับกิเลสได้เป็นสมุจเฉท ด้วยเหตุนี้ อสุภกัมมัฏฐานจึงสามารถเป็นอารมณ์ของสมถภาวนาก็ได้ หรือวิปัสสนาภาวนาก็ได้

สำหรับสมถภาวนา ก็โดยการแสวงหาอสุภะเพื่อที่จะให้จิตจดจ้อง ตั้งมั่น จนกระทั่งเกิดนิมิตในอสุภะนั้น ไม่ว่าจะอยู่ในสถานที่อื่นก็สามารถที่จะสงบได้ เพราะมีอสุภะเป็นนิมิตที่จิตระลึกอยู่ แต่ถ้าเป็นวิปัสสนาภาวนา ก็คือ ระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมในขณะที่เห็นอสุภะว่า ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล

สำหรับสมถกัมมัฏฐาน ๔๐ ต่อไปคือ อนุสสติ ๑๐

อนุสสติ ๑๐ คือ การระลึกถึงคุณของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ๑ ระลึกถึงคุณของพระธรรม ๑ ระลึกถึงคุณของพระสงฆ์คือพระอริยเจ้า ๑ ระลึกถึงคุณของศีล ๑ การระลึกถึงจาคะ การสละ หรือการให้ทาน ๑ ระลึกถึงเทวดา คือ คุณธรรมที่ทำให้เป็นเทวดา ๑ ระลึกถึงความตาย คือ มรณสติ ๑ ระลึกถึงส่วนต่างๆ ของกาย คือ กายคตาสติ ๑ ระลึกถึงลมหายใจ คือ อานาปานสติ ๑ ระลึกถึงสภาพของพระนิพพาน คือ อุปमानุสสติ ๑ รวมเป็นอนุสสติ ๑๐

อนุสสติ ๑๐ ไม่ใช่แค่อยู่ในหนังสือ แต่ขณะนี้เอง ปัญญาที่ว่ากำลังสงบหรือไม่สงบ และถ้าสงบ สงบเพราะอนุสสติอะไร ปัญญาต้องรู้ตรงตามสภาพธรรมตามความเป็นจริง อย่างขณะที่ท่านกำลังสวดมนต์ ก่อนที่จะได้ฟังธรรมเคยศึกษาสภาพของจิตที่

กำลังสวดหรือเปล่าว่าสงบไหม บางคนสวดมนต์เป็นกิจวัตร แต่ว่ารีบ ๆ สวดให้เสร็จ จะได้ไปทำธุระอย่างอื่น ขณะนั้นสงบหรือเปล่า ชีวิตประจำวันตามความเป็นจริง

เพราะฉะนั้น จะกล่าวว่า การท่องบทพระพุทธานุสสติบทหนึ่งบทใดเป็นกุศลจิต เสมอก็เป็นไปไม่ได้ เพราะจิตเกิดดับอย่างรวดเร็วมาก ไม่สามารถที่จะให้กุศลจิตตั้งอยู่ ติดต่อกันได้เป็นเวลานาน แม้แต่ในขณะที่บำเพ็ญทานกุศล เจตนาให้มี เป็นกุศล มีความผ่องใสของจิต บางครั้งก็ชั่วขณะเล็กน้อย และอกุศลก็เกิดมากมาย เต็มไปด้วย ความห่วงใยกังวลในกิจน้อยใหญ่ที่จะต้องกระทำในการกุศลนั้น หรือว่าในขณะใดที่ เห็นสิ่งที่จะถวายแก่พระภิกษุสงฆ์ที่จัดไว้อย่างดี ประณีตสวยงาม ขณะนั้นยินดีพอใจ เป็นโลกมุลจิตแล้ว

จิตเกิดดับอย่างรวดเร็ว ละเอียดย และวิจิตรมาก ท่านที่ไม่ได้ศึกษาสภาพของ จิต คือ สติไม่เกิดขึ้นระลึกถึงลักษณะของจิตจริง ๆ จะไม่สามารถบอกได้ว่า ขณะนี้เป็น กุศลจิตหรืออกุศลจิต รู้ว่ามีจิต รู้ว่าจิตอยู่ใกล้มาก ถ้าตามตำรา ก็จะบอกกันได้ว่า เป็น เสียงเดียวว่า กำลังฟังธรรมนี้เป็นกุศลจิต แต่อย่าลืมว่าความเกิดดับสืบต่อกันอย่าง รวดเร็วของจิต กุศลจิตเกิดแล้วก็ดับ และอกุศลจิตมากมายหลายประการก็แทรกแซง เกิดขึ้นได้

เพราะฉะนั้น ปัญญาที่ได้อบรมแล้ว สามารถที่จะรู้ชัดและตรงจริง ๆ ใน ลักษณะของสภาพธรรมที่เป็นกุศลว่าเป็นกุศล ในลักษณะของสภาพธรรมที่เป็นอกุศล ว่าเป็นอกุศล ซึ่งก่อนนั้นอาจจะไม่เคยสังเกตขณะที่สวดมนต์ไหว้พระว่า จิตนั้นเป็น กุศลหรือเปล่า เข้าใจรวม ๆ ว่าเป็นกุศล แต่ปัญญาต้องรู้ชัดและตรงจริง ๆ ว่า กุศลเป็นกุศล อกุศลเป็นอกุศล บางท่านเพียงแต่กล่าวตาม ๆ ไปแล้วก็จบ ซึ่งขณะนั้น จะกล่าวว่า เป็นกุศลได้ไหม

ถ. แต่ก่อน ขณะที่สวดมนต์ไม่เคยรู้ว่าจิตเป็นกุศลหรืออกุศล บางครั้งก็ง่วง นอน สวดถูกบ้างผิดบ้าง เสร็จแล้วก็จบ นอนได้ บางครั้งก็รีบ ๆ สวดให้เสร็จ บางครั้ง ไม่ค่อยรีบเท่าไร ก็รู้สึกว่ประณีตนิดหน่อย แต่ในตอนหลังเมื่อเจริญสติแล้ว พอฝึกหัด เจริญสติ ขณะที่จิตเป็นกุศลก็พอจะรู้ได้เป็นบางครั้ง และบ่อยครั้งขึ้น ขณะที่

อกุศลก็บ่อยครั้งขึ้น ก็รู้สึกว่ ะณะที่สวดมนต์ก็ยังมีอกุศลแทรกเข้ามาจริง ๆ อย่างที่อาจารย์ว่า บางครั้งก็นึกถึงเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งความจริงไม่น่าจะนึกถึงเลย แต่ก็นึกขึ้นมา ไม่สามารถจะบังคับได้จริง ๆ ะณะที่เขาจะเป็นอะไรก็ตาม เป็นความจริงอย่างนั้น

ส. เพราะฉะนั้น จะเห็นได้ว่า ผู้ที่จะอบรมความสงบของจิตโดยระลึกถึงพระคุณของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าซึ่งเป็นพุทธานุสสติ จะทำได้โดยง่าย หรือว่าโดยยาก ถ้าไม่รู้สภาพของจิตเลยกระทำไม่ได้ แต่ถ้ารู้จะเห็นว่า บางครั้งอกุศลเกิดแทรกแซง ไม่ใช่ความสงบจริง ๆ และเวลาที่เป็นกุศลจิตในการสวดมนต์ อาจจะเป็นเพียงกุศลขั้นศีล คือ ขั้นนึกที่กระทำเป็นประจำวันทางกายและทางวาจา แต่ว่าลักษณะของจิตในขณะนั้นไม่ใช่สมถภาวนา ไม่ใช่ขั้นอบรมความสงบของจิต เพราะว่าจิตในขณะนั้นไม่ปรากฏลักษณะของความสงบ ที่จะสงบขึ้นโดยการระลึกถึงพระคุณของพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า

และในวันหนึ่ง ๆ ท่านระลึกถึงพระคุณของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าด้วยความสงบแค่ไหน เพราะแม้แต่ขณะที่กล่าวคำสรรเสริญคุณ ก็ยังไม่ค่อยจะสงบใช่ไหม เพราะฉะนั้น ที่จะเจริญความสงบโดยการระลึกถึงคุณของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าให้ยิ่งขึ้นเป็นสมถภาวนาจะยากหรือจะง่าย และจะเป็นเพียงแต่การท่องเท่านั้นได้ไหม โดยที่ไม่สังเกตว่า ขณะนั้นจิตสงบหรือไม่สงบ

ถ. ะณะที่เจริญสติและกัสวดมนต์ มีสติระลึกตามคำที่สวด อย่างคำว่า อะระหัง สัมมาสัมพุทโธ ภะคะวา ระลึกรู้ไปตามคำ บางครั้งก็เว้น ไม่มีสติ บางครั้งก็มีสติติดต่อกันหลายขณะ ซึ่งขณะที่มีสติก็ระลึกรู้ตามคำจนกระทั่งสวดจบ มีสติคล้าย ๆ กับมนสิการอยู่กับการสวดนั้น อย่างนี้จะเรียกว่าจดจ้องไหม

ส. ไม่ใช่จดจ้อง จดจ้อง หมายความว่า เลือกรอารมณ์ ไม่ต้องการอารมณ์อื่น ต้องการที่จะให้ระลึกรู้เฉพาะอารมณ์นั้นอารมณ์เดียว

ถ. ถ้าขณะที่ฟัง และมีสติระลึกรู้ตามความเป็นจริง ตามเสียง หรือตามคำ อย่างนี้จะเรียกว่า สมถภาวนา หรือว่าเป็นอารมณ์ของ ...

ส. ขณะใดที่จิตสงบ ปากฏอาการของความสงบ นั้นเป็นสมถภาวนา

ถ. แต่ถ้าขณะที่สงบแล้ว มีสติระลึกถึงความสงบนั้นว่า เป็นสภาพธรรมชนิดหนึ่งเท่านั้น

ส. นั้นเป็นสติปัญญาที่จะนำไปสู่การที่จะประจักษ์แจ้งว่า เท่านั้นจริง ๆ นั้นคืออย่างไร ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล

เพราะฉะนั้น กุศลก็เกิดสลับกันไป ทั้งสมถะบ้าง วิปัสสนาหรือสติปัญญาบ้างนั่นเอง บางทีก็เพียงขั้นศีล บางทีก็เพียงขั้นทาน เวลาที่ลักษณะของความสงบปรากฏจะเห็นว่า ความสงบนั้นเป็นอย่างไร ไม่ใช่ลักษณะของสมาธิ แต่เวลาที่ความสงบมันคงขึ้น สมาธิมีกำลังพอที่จะให้รู้ว่าเป็นสมาธิที่เพิ่มกำลัง ต่างกับความสงบที่ยังไม่ได้ประกอบด้วยสมาธิ แต่ในทีนั้นจะต้องมีความสงบปรากฏด้วย

ถ. สะสมไว้มาก ๆ ก็ปรากฏให้เจ้าของรู้ได้ว่า ขณะนั้นจิตมีความสงบเพิ่มขึ้นประกอบด้วยปัญญา

ส. ใช่ ลักษณะของความสงบจะเพิ่มขึ้น ยังไม่ถึงขั้นอุปจารสมาธิก็รู้ว่าไม่ใช่อุปจารสมาธิ แต่เป็นความสงบที่มีกำลังเพิ่มขึ้นด้วย

ท่านผู้ฟังเห็นพระคุณของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าขณะไหนบ้างที่จะเป็นอนุสสติ ที่จะทำให้ระลึกและสังเกตรู้ได้ว่า ขณะนั้นจิตสงบ มีไหม

ที่ได้ฟังพระธรรมมาแล้ว ที่ได้ประพฤติปฏิบัติธรรม คือ อบรมเจริญสติปัญญา มีขณะไหนบ้างในชีวิตประจำวัน ที่ระลึกถึงพระคุณของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า และจิตสงบ เป็นพุทธานุสสติในขณะนั้น

ถ. อาจารย์ถามถึงว่า เคยระลึกถึงพระพุทธคุณ ขาบซึ่งในคำสอนของพระพุทธองค์บ้างไหม ผมปฏิบัติมาตั้ง ๑๐ - ๒๐ ปี คือ ปฏิบัติไป ๆ ก็ยังสงสัยว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าจริงหรือเปล่า ปฏิบัติมานาน ๆ เราปฏิบัติไม่ถูกก็ไม่ได้ผล พอไม่ได้ผลก็นึกสงสัยว่า จริงหรือเปล่า จนได้ฟังอาจารย์ แต่ข้อพิสูจน์ที่ผมเชื่อพระผู้มีพระภาคโดยเด็ดขาด ๑๐๐% เต็มนี้ มีเหตุผล ไม่ใช่ทางธรรม แต่เป็นทางโลก คือ ผมเคยอ่านหนังสือจะเป็นใครแต่ก็ไม่ทราบ เรื่องมีว่า มีฤๅษีองค์หนึ่งถามว่า โลกจักรวาลนี้

กว้างใหญ่แค่ไหน พระผู้มีพระภาคตอบว่า ไม่มีกำหนด พระยาปิณโฑลบุตรนั้นมียศมีฤทธิ์ เหาะได้ในลัดนิ้วมือเดียวไม่รู้กี่ร้อยโยชน์ เหาะไปตั้ง ๗ ปี กลับมาบอกว่ายังไม่ทั่ว และเมื่อได้ศึกษาธรรม เราก็พิสูจน์ได้จริงทุกอย่างเลย

ส. ถ้าฟังพระธรรม แต่ไม่เข้าใจในพระธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงว่าเป็นธรรมที่พิสูจน์ได้และสามารถที่จะอบรมเจริญปัญญาให้รู้สภาพธรรมนั้นตามความเป็นจริง ก็ยากที่จะเห็นพระพุทธรูป

เพราะฉะนั้น ท่านจะระลึกถึงพระคุณของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ก็ต่อเมื่อมีความเข้าใจในพระธรรมที่ได้ทรงแสดงไว้ จึงเห็นพระคุณได้ว่า พระองค์ทรงรู้แจ้งและได้ทรงแสดงสภาพธรรมตามที่ได้ทรงตรัสรู้เพื่อทรงแสดงอนุเคราะห์สัตว์โลก

มีท่านผู้ฟังท่านหนึ่ง ท่านได้กล่าวถึงเรื่องผลของการฟังธรรมและการเป็นผู้ที่อบรมเจริญสติปัฏฐานของท่าน ซึ่งแต่ก่อนนี้โดยมากท่านที่จะทำวิปัสสนาก็มักจะได้อถามกันถึงผลว่า ได้รับผลแค่ไหนอย่างไรแล้ว ซึ่งก็กล่าวกันอย่างวิจิตรมาก เป็นต้นว่า ได้ถึงญาณนั้นญาณนี้แล้ว หรือว่ากำลังจะถึงญาณนั้นแล้ว หรือว่ากำลังจะประจักษ์ความเกิดดับของนามธรรมและรูปธรรม ผ่านอุทยัพพญาณแล้วบ้าง หรือว่ากำลังจะเป็นอุทยัพพญาณบ้าง หรือว่ากำลังจะเป็นนิพพิทาญาณบ้าง ซึ่งท่านก็กล่าวถึงวิปัสสนาญาณชั้นต่าง ๆ กันเป็นผล และท่านผู้นั้นก่อนที่จะเป็นผู้ที่มีปกติอบรมเจริญสติปัฏฐานก็เข้าใจว่า ท่านได้ผลอย่างที่ท่านอื่น ๆ ได้ คือ ใช้คำว่า คงจะใช้ เพราะไม่แน่ใจ ถ้าไม่ใช่ปัญญาจริง ๆ ก็ยังต้องยังสงสัยอยู่ ไม่สามารถที่จะประจักษ์แจ้งชัดว่าเป็นปัญญาจริง ๆ เพราะลักษณะของปัญญาที่แทงตลอดสภาพธรรมตามความเป็นจริง ย่อมหมดความสงสัยและแจ่มแจ้ง จะไม่มีคำว่า คงจะใช้

เพราะฉะนั้น ท่านผู้นั้นก็เคยคิดว่า ท่านคงจะถึงอุทยัพพญาณ หรือว่าคงจะเกินอุทยัพพญาณแล้ว แต่เมื่อได้ฟังพระธรรมแล้ว ก็ถึงความหวัง ความต้องการโดยไม่สมควรแก่ผลเลย เพราะว่าปัญญายังไม่ได้รู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามปกติใด ๆ เลย

ปัจจุบันนี้ท่านได้กล่าวกับผู้อื่นว่า ท่านได้ฟังธรรมมานานด้วยการไตร่ตรองพิจารณาเพิ่มความเข้าใจขึ้น และเป็นผู้ที่เข้าใจเรื่องการเจริญสติปัฏฐานมากขึ้น เป็นผู้ที่จะรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ เพราะฉะนั้น ผลที่ท่านได้ก็คือ ท่านรู้จักตัวของท่านตามความเป็นจริง ซึ่งเป็นสิ่งที่ถูก สภาพนามธรรมทั้งหลายและรูปธรรมทั้งหลายที่กำลังปรากฏกับแต่ละบุคคล ย่อมต่างกันตามการสะสม

ผลของการเจริญสติปัฏฐาน ท่านรู้จักตัวของท่านเองตามความเป็นจริงยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นนามธรรมใด รูปธรรมใดที่เกิดขึ้นปรากฏตามเหตุตามปัจจัย ถ้ากำลังมีโลภะอย่างอ่อน ก็รู้ยากสำหรับท่านผู้นั้น แต่เวลาที่โลภะของท่านมีกำลังแรง ท่านก็รู้ว่า โลภะของท่านตัดทานไม่ได้ ห้ามไม่ได้เลย สะสมมาที่จะมีโลภะในสิ่งนั้น พอถึงโทสะ ตามความรุนแรงของโทสะ ท่านก็รู้ว่า ขณะนั้นเป็นสภาพของโทสะ เป็นอาการของโทสะ ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล

เวลาที่โลภะอ่อน ๆ ปกติธรรมดา โทสะน้อย ๆ ชัดเคื่อง รำคาญใจนิด ๆ หน่อย ๆ ท่านไม่สามารถที่จะรู้ได้ แต่ว่าตามความเป็นจริงของท่าน เวลาที่จิตของท่านเศร้าหมองไปด้วยอกุศลที่มีกำลังแรง สติระลึกรู้ในอาการของอกุศลนั้น ๆ เพราะฉะนั้น ผลที่ท่านได้ คือ ท่านรู้จักตัวของท่านตามความเป็นจริง และก็ทิ้งความหวัง ความห่วงใย ความกังวล การรอคอยอุทัยพยานุและญาณอื่น ๆ เพราะว่าเป็นเรื่องที่จะต้องรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ จนกว่าปัญญาจะรู้ชัดในสภาพที่ไม่ใช่ตัวตน

ขอให้ท่านผู้ฟังระลึกถึงความสงบของจิตของท่านว่า เคยมีบ้างไหม เมื่อระลึกถึงพระคุณของพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าที่จะเป็นพุทธานุสสติ ถ้าจิตจะสงบก็ต้องสงบจริง ๆ อาการสงบจะต้องปรากฏในขณะที่กำลังระลึกถึงพระคุณ

ท่านสามารถที่จะทราบอรรถ ความหมายของ อระหัง สัมมาสัมพุทธโภคะว่า ว่าแต่ละศัพท์แต่ละคำนั้นหมายความว่าอย่างไร แต่ว่าขณะนั้นจิตสงบไหม ถ้าจิตเป็นกุศลขณะนั้นเป็นกุศลจิต แต่ว่าอาการของความสงบของจิตปรากฏไหม

กุศลที่ระลึกถึงพระคุณของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าเกิดเพราะเหตุปัจจัย มี
ได้เช่นเดียวกับกุศลขั้นทาน กุศลขั้นศีล

๗๓๔

ส. การระลึกถึงพระคุณของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า บางที่ไม่ต้องใช้คำว่า พุทโธ อย่างเวลาที่ท่านอ่านพระธรรมในพระไตรปิฎก เห็นพระปัญญาคุณ พระมหากรุณาคุณ และจิตของท่านก็สงบ เพราะระลึกถึงคุณของพระองค์ ขณะนั้นมีลักษณะความสงบของจิตปรากฏ โดยที่ท่านไม่ได้ใช้คำว่า พุทโธ แต่ว่าสภาพของจิตสงบ แต่เวลาที่ใช้คำว่า พุทโธ โดยจิตไม่สงบก็มี ใช่ไหม

เพราะฉะนั้น ไม่ใช่หมายความว่า ท่านจะใช้กัมมัฏฐาน คือ คำว่าพุทโธ เพราะอาจจะกระทำด้วยจิตที่ไม่สงบก็ได้ แต่ว่าในชีวิตประจำวัน เวลาที่เข้าใจพระธรรม เวลาที่ศึกษาพระธรรม อ่านพระวินัย พระสูตร หรือพระอภิธรรม และเกิดความเข้าใจขึ้น ระลึกถึงพระคุณของพระองค์ ขณะนั้นเป็นพุทธานุสสติ ถ้าขณะนั้นมีความสงบของจิตปรากฏ ก็สามารถอบรมเจริญความสงบให้มั่นคงพร้อมกับกำลังของสมาธิเพิ่มขึ้น แต่ไม่ใช่ไปท่องพุทโธ

การอบรมเจริญภาวนา ไม่ว่าจะเป็นสมถภาวนาหรือวิปัสสนาภาวนา ขณะนั้นปัญญาจะรู้ชัดตามความเป็นจริง แต่ว่าต่างชั้นกัน รู้ชัดตามความเป็นจริงของสมถะ คือรู้ในสภาพที่สงบ กำลังสงบพร้อมสัมปชัญญะบริบูรณ์ และก็สงบขึ้น ๆ ด้วย แต่ว่าการอบรมเจริญสติปัฏฐาน วิปัสสนาภาวนา รู้ชัดในสภาพธรรมที่ปรากฏตามความเป็นจริง โดยลักษณะของธรรมเป็นธรรมซึ่งไม่ใช่ตัวตน ขณะที่กำลังสงบ สติปัฏฐานรู้ในอาการที่สงบว่า เป็นเพียงความสงบ ไม่ใช่ลักษณะของโลภะ ไม่ใช่ลักษณะของอกุศลจิต สติเป็นสภาพธรรมที่เป็นโสภณเจตสิกที่ต้องเกิดกับโสภณจิตเท่านั้น

สำหรับคนที่ไม่เข้าใจความหมายของพุทโธ พูดคำว่า พุทโธ ก็ได้ แต่จิตของผู้คนนั้นเป็นจะกุศลหรืออกุศลในขณะที่กล่าวคำว่าพุทโธ

เรื่องของกุศลจิตและอกุศลจิตไม่ใช่ขึ้นอยู่กับคำ แต่ขึ้นอยู่กับลักษณะสภาพของจิตในขณะนั้นว่า เป็นกุศลหรืออกุศล อาการที่สงบปรากฏให้รู้ในขณะนั้น หรือว่าไม่

ปรากฏ ถ้าไม่ปรากฏ ก็เป็นเพียงชั้นศีลทางกาย ทางวาจาเท่านั้น เวลาที่สวมนต์ก็ตีกราบพระก็ดี เป็นชั้นศีลเพราะอะไร เพราะว่าขณะนั้นสภาพของจิตไม่ได้เจริญความสงบขึ้น

ถ. เจริญสติระลึกรู้เย็น ร้อน อ่อน แข็ง ตามปกติอย่างนี้ เรียกว่า มีสติประกอบด้วยปัญญาใช่ไหม

ส. ปัญญาต้องรู้ในลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏตามความเป็นจริง โดยความไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน แต่ก็ยังไม่ขึ้นประจักษ์แจ้ง นี่คือความละเอียดของสภาพธรรมแม้แต่ปัญญา ปัญญาขึ้นประจักษ์แจ้ง ต้องเป็นวิปัสสนาญาณ

แต่ว่าขณะที่กำลังระลึกรู้สภาพที่แข็งที่ปรากฏที่กาย เหตุใดจึงไม่ใช่สมถภาวนาก็เพราะว่าการอบรมเจริญสติปัฏฐานนั้น เกิดเพราะเข้าใจว่า สติคือสภาพที่ระลึกและศึกษารู้ลักษณะของสิ่งที่ปรากฏ และเคยได้ยินได้ฟังว่า สภาพธรรมที่อ่อนที่แข็งเป็นแต่เพียงธาตุชนิดหนึ่ง ซึ่งขณะที่แข็งปรากฏจะมีอย่างอื่นปรากฏด้วยไม่ได้ นั่นคือการอบรมเจริญสติปัฏฐาน

ถ้าเป็นสมถภาวนา จะเป็นจตุธาตุววัฏฐาน ซึ่งได้แก่การระลึกถึงธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุไฟ ธาตุลม แต่ไม่ใช่ด้วยการรู้ว่าเป็น ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล

เพราะฉะนั้น ปัญญาก็ยังละเอียดต่างกันไปเป็นชั้น ๆ แม้แต่ในขั้นที่เป็นสติปัฏฐานที่ใช้คำว่า ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน ก็ยังไม่ขึ้นประจักษ์แจ้ง ซึ่งขั้นประจักษ์แจ้งจะต้องเกิดขึ้นภายหลัง เมื่อได้อบรมความเข้าใจพร้อมการรู้ชัดในลักษณะนั้นเพิ่มขึ้นอีก

ท่านผู้ฟังเอง เป็นผู้ที่จะรู้ตามความเป็นจริงว่า กุศลจิตของท่านเป็นขั้นของสมถะหรือว่าเป็นขั้นของสติปัฏฐาน ซึ่งความเข้าใจก็ผิดกัน สภาพของการระลึกรู้ในขณะนั้นก็ต่างกัน ระลึกแล้วสงบ ระลึกแล้วศึกษา และรู้ในอาการที่อ่อน และภายหลังก็เพิ่มการรู้ขึ้นในลักษณะที่ไม่ใช่ตัวตน นั่นก็โดยนัยของสติปัฏฐาน

ถ. ในพระอภิธรรมพูดถึงมหากุศลจิตมี ๘ ดวง ๔ ดวงประกอบด้วยปัญญา อีก ๔ ดวงไม่ประกอบด้วยปัญญา ใช่ไหม

ส. เวลาที่จิตสงบ ก็รู้ในอาการที่สงบ ใครรู้ ปัญญารู้ และที่จะรู้ว่า มีปัญญาร่วมด้วยกับกุศลจิตนั้นหรือไม่ ก็คือว่า ขณะนี้หรือขณะนั้นมีความเข้าใจใน ลักษณะของสิ่งที่ได้ยินได้ฟังหรือไม่ เช่น ในขณะที่กำลังพูดถึงเรื่องสติปัฏฐาน เข้าใจไหม ถ้าเข้าใจ ขณะนั้นเป็นมหากุศลญาณสัมปยุตต์ ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล เมื่อเข้าใจแล้วเป็นปัญญาใหม่ เป็น แต่ว่าไม่ใช่ปัญญาที่เกิดพร้อมสติที่กำลัง ระลึกลักษณะแข็งที่กำลังปรากฏ เป็นแต่เพียงขั้นต้น คือ ปัญญาที่เข้าใจเรื่องการ อบรมเจริญสติปัฏฐาน เรื่องสภาพของนามธรรมและรูปธรรมที่กำลังปรากฏ และ ภายหลังเวลาที่สติเกิดระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมหนึ่งสภาพธรรมใดทางตา หรือทางหู หรือทางจมูก หรือทางลิ้น หรือทางกาย มีความเข้าใจในลักษณะของ สภาพธรรมในขณะนั้นใหม่ ถ้ามี ขณะนั้นก็เป็อกุศลญาณสัมปยุตต์ ไม่ใช่ตัวตน

เพราะฉะนั้น กุศลญาณสัมปยุตต์มีหลายระดับ หลายขั้น ซึ่งผู้หนึ่งเองทราบว่า ขณะนี้เป็นญาณสัมปยุตต์ใหม่ คือ เข้าใจใหม่ เวลาพูดถึงเรื่องการอบรมเจริญ สมถภาวนาเข้าใจใหม่ ถ้าเข้าใจ ในขณะนั้นไม่ใช่ตัวตน เป็นอะไร เป็นมหากุศล- ญาณสัมปยุตต์

ถ. ถ้าอย่างนั้น ขณะฟังอาจารย์บรรยายและก็ตรึกตามไป ฟังแล้วก็เข้าใจ การปฏิบัติว่า จะต้องปฏิบัติอย่างนั้น ๆ ความเข้าใจนี้ก็เป็นมหากุศลญาณสัมปยุตต์

ส. แน่แน่นอน ไม่มีตัวตนเลย ที่ศึกษาเรื่องมหากุศล ๘ ดวง ญาณวิปยุตต์ ๔ ดวง ญาณสัมปยุตต์ ๔ ดวง ก็เป็นลักษณะสภาพของกุศลจิตในชีวิตประจำวัน ขณะใดที่ประพฤติดังไปโนทาน ในศีล โดยที่ไม่มีความเข้าใจ ในขณะนั้นก็เป็น มหากุศลญาณวิปยุตต์ ขณะใดที่เป็นทาน หรือเป็นศีล หรือเป็นความสงบของจิต ที่ประกอบด้วยความเข้าใจ ขณะนั้นก็เป็อกุศลญาณสัมปยุตต์ เพราะฉะนั้น ไม่ใช่ เป็นคำที่อยู่ในหนังสือ แต่เป็นลักษณะสภาพของจิต

ถ. ขณะที่ฟังอาจารย์บรรยายธรรมเข้าใจเรื่อง ขณะนั้นยังไม่ใชภาวนามย- ปัญญา เป็นแค่จินตามยปัญญา อย่างนี้ถูกไหม

ส. ถูก

ในคราวก่อนได้พูดถึงเรื่องพุทธานุสสติ ซึ่งเป็นจิตที่สงบในขณะที่ระลึกถึงพระคุณของพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า และในชีวิตประจำวันนี้วันหนึ่ง ๆ ท่านผู้ฟังเคยสงบ เพราะระลึกถึงพระคุณของพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าบ้างไหม

อย่างเช่น ในขณะที่เห็นพระพุทธรูป จิตขณะนั้นสงบไหม ถ้าไม่ศึกษาไม่สังเกตจริง ๆ จะไม่ทราบขณะที่เป็นอกุศลและขณะที่เป็นกุศล ขณะที่เป็นอกุศลก็ย่อมมีความยินดีพอใจ ต่อกการ แต่ว่าขณะที่เป็นกุศล ก็ย่อมระลึกถึงพระคุณของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า เวลาที่กราบพระ สวดมนต์ แม้ในขณะที่สวดมนต์สรรเสริญพระพุทธรูป สงบ หรือไม่สงบ

เมื่อครู่นี้ผ่านไป แล้ว พอที่จะระลึกได้ใหม่ว่า ขณะที่กำลังสวดมนต์ให้พระสงบไหม แต่ต้องเป็นสติที่เกิดขึ้นในขณะที่นั้นจึงจะรู้ตามความเป็นจริง

ขณะก่อนก็ผ่านไป แล้ว แต่ว่าต่อไปก็จะสวดมนต์อีก จะให้พระอีก เพราะฉะนั้น ก็เริ่มสังเกตว่า ขณะนั้นจิตสงบไหม แต่ท่านผู้ฟังจะต้องทราบว่า ที่จิตจะสงบนั้นเพราะเหตุใด ถ้าเพียงแต่เห็นพระพุทธรูป ซึ่งในบางแห่งก็มีมากที่พุทธศาสนิกชนไปเช่า ไปแสวงหา ขณะที่เห็นพระพุทธรูปในลักษณะอย่างนั้น จิตสงบ หรือไม่สงบ

แต่เวลาที่ศึกษาพระธรรม ฟังธรรม และเกิดความเข้าใจ มีสภาพของจิตที่ผ่องใสเป็นกุศล เพราะขณะนั้นปราศจากโลภะ โทสะ โมหะ ในขณะที่ปัญญาเกิดขึ้นเข้าใจในพระธรรมที่ได้ยินได้ฟัง ในขณะนั้นไม่ใช่อกุศลจิต ไม่มีโลภะ โทสะ โมหะ ในขณะนั้นเป็นลักษณะของจิตที่สงบ เพราะเข้าใจในพระธรรม จึงเห็นพระคุณของพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า

ถ้าเพียงแต่เห็นพระพุทธรูป แต่ไม่เข้าใจในพระธรรม จิตย่อมสงบไม่ได้ เป็นกุศลได้เล็กน้อยในขณะที่เกิดศรัทธา ความเชื่อในพระปัญญาคุณ พระบริสุทธิคุณ พระกรุณาคุณ มีกุศลเพียงนิดเดียว เหมือนกับในขณะที่ท่านให้ทาน มีได้ แต่ในขณะที่

นั้นจิตไม่ได้ประกอบด้วยปัญญา และอกุศลก็ติดตามมามากมายเหลือเกินหลังจากที่
กุศลเจตนาดับไปแล้ว เพราะฉะนั้น ลักษณะของความสงบย่อมไม่ปรากฏ

เวลาที่ไม่ได้ศึกษาพระธรรม หรือว่าไม่ได้เข้าใจพระธรรม ไม่ปฏิบัติตาม
พระธรรม ย่อมไม่เห็นพระคุณของพระผู้มีพระภาค แต่ขณะใดที่ได้ฟังพระธรรม
ได้เข้าใจ จิตย่อมโน้มระลึกถึงพระคุณของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า

เพราะฉะนั้น การที่ได้เข้าใจพระธรรมมากขึ้นจะเป็นปัจจัยให้เกิดความสงบใน
ขณะที่ได้ฟัง และในขณะที่ประพฤติกปฏิบัติตาม ซึ่งข้อความใน **ทีฆนิกาย**
ปาฏิกวรรค อคคัณณสูตร ข้อ ๕๕ มีข้อความตอนท้ายว่า

ดูกร วาเสฏฐะและภารทวาชะ ก็ผู้ใดแล มีศรัทธาตั้งมั่นเกิดขึ้นแล้วแต่รากแก้ว
คืออริยมรรค ประดิษฐานมั่นคง อันสมณพราหมณ์ เทวดา มาร พรหม หรือผู้ใด
ผู้หนึ่งในโลกไม่พรากไปได้ ควรเรียกผู้นั้นว่า เป็นบุตรเกิดแต่พระอุระ เกิดแต่
พระโอษฐ์ของพระผู้มีพระภาค เป็นผู้เกิดแต่พระธรรม เป็นผู้ทีพระธรรมเนรมิตขึ้น
เป็นผู้รับมรดกพระธรรม ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะคำว่า ธรรมกายก็ดี ว่าพรหม-
กายก็ดี ว่าธรรมภูตก็ดี ว่าพรหมภูตก็ดี เป็นชื่อของตถาคต ฯ

เพราะฉะนั้น เวลาที่ท่านผู้ฟังเข้าใจในพระธรรมมากขึ้น ย่อมเห็นพระธรรมกาย
คือ พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า

ธรรมทั้งหมดหลังไหลจากพระผู้มีพระภาค โดยทรงแสดงแก่พุทธบริษัทตั้งแต่
ทรงตรัสรู้จนกระทั่งถึงปรินิพพาน เพราะฉะนั้น เวลาที่เข้าใจพระธรรมก็รู้ว่า พระธรรม
นั้นมาจากไหน ที่ใดเป็นกายของพระธรรม คือ ที่ประชุมของพระธรรม ก็ต้องเป็น
พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าเท่านั้น เพราะฉะนั้น เวลาที่ฟังธรรม ประโยชน์ที่ได้รับก็
คือ ความเข้าใจในพระธรรมเพิ่มขึ้น โดยที่ไม่มีบุคคลหนึ่งบุคคลใดบังพระธรรม

บางท่านมีความเลื่อมใสในบุคคล ไม่ได้พิจารณาพระธรรมเลย ไม่ได้ไตร่ตรอง
แม้เหตุที่ท่านเลื่อมใสบุคคลนั้นว่าเพราะอะไร ซึ่งบางครั้งบุคคลนั้นก็ไม่ได้แสดงธรรมที่
พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงแสดง แต่เพราะความเลื่อมใสของท่านในบุคคลนั้น

ทำให้ท่านไม่เกิดปัญญาที่จะเข้าใจในพระธรรม เพราะฉะนั้น บุคคลนั้นจึงบังพระธรรม และบังพระผู้มีพระภาค มิให้ท่านผู้ฟังได้เห็นในความเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า เพราะฉะนั้น ถ้าท่านผู้ฟังได้ฟังพระธรรมจริง ๆ ความเลื่อมใสในพระผู้มีพระภาคย่อมเพิ่มขึ้น และไม่มีบุคคลหนึ่งบุคคลใดที่จะบังไม่ให้ท่านเห็นพระผู้มีพระภาค และพระธรรมที่ได้ทรงแสดงแล้ว

สำหรับความเข้าใจและศรัทธาในพระธรรมที่จะเพิ่มขึ้นได้นั้น จะเห็นได้ว่า ไม่ใช่เพียงฟังพระธรรม แต่ต้องประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมด้วย และเมื่อมีความเข้าใจมากขึ้น มีศรัทธามั่นคงขึ้น การประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมก็จะมั่นคงขึ้นด้วย

ขุททกนิกาย จุฬนิกาย ข้อ ๖๒๗ มีคำอธิบายว่า

คำว่า นมัสการอยู่ ในอุเทศว่า นมสฺสสมาโน วิวสामी รตฺตี ดังนี้ ความว่า นมัสการ สักการะ เคารพ นับถือ บูชาอยู่ ด้วยกายบ้าง ด้วยวาจาบ้าง ด้วยจิตบ้าง ด้วยการปฏิบัติเป็นไปตามประโยชน์บ้าง ด้วยการปฏิบัติธรรมสมควรแก่กรรมบ้าง ย่อมอยู่ คือ ยับยั้งอยู่ตลอดคืนและวัน เพราะฉะนั้น จึงชื่อว่า นมัสการอยู่ ตลอดคืนและวัน

ขณะที่ประพฤติปฏิบัติธรรม ขณะนั้นเป็นการนมัสการพระผู้มีพระภาค-อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า เพราะได้ประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมที่ได้ทรงแสดง

ขณะที่สติเกิด ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ เกิดความปิติ ผ่องใส น้อมมนัสการพระผู้มีพระภาคได้ ขณะนั้นเป็นกุศล เป็นสมณะ เป็นพุทธานุสสติ และสติที่ระลึกรู้ลักษณะสภาพธรรมที่กำลังปรากฏในขณะนั้นว่า ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่ตัวตน เป็นลักษณะสภาพความผ่องใสของจิต เป็นลักษณะสภาพความสงบของจิต ปัญญา รู้ในลักษณะของสภาพธรรมที่เป็นกุศล ที่เป็นความสงบ ที่เป็นความผ่องใส และเข้าใจว่า สมณะคือความสงบนั้น คือ ขณะที่ปราศจากโลภะ โทสะ โมหะ ประกอบด้วยปัญญาที่รู้ว่างสงบเพราะอะไร เพราะฉะนั้น ถ้าเริ่มมีความสงบเกิดขึ้น และสติระลึกรู้ในลักษณะของความสงบนั้น ความสงบอาจจะมีกำลังเพิ่มขึ้นก็ได้ แล้วแต่เหตุแล้วแต่

ปัจจัย ซึ่งท่านผู้ฟังก็จะเห็นได้ว่า ต่างกับขณะที่ไปจดจ้องท่องบ่นด้วยความไม่รู้ ด้วยความไม่เข้าใจ

เรื่องของการอบรมเจริญสมาธิ ไม่ได้มีแต่เฉพาะในพระพุทธศาสนา แม้ในคำสอนอื่น ในข้อปฏิบัติอื่นก็มี ท่านผู้ฟังก็คงเคยได้ยินเรื่องโยคะ ก็เป็นเรื่องของสมาธิ ซึ่งคนที่กำลังปฏิบัติอาจจะคิด อาจจะเข้าใจว่า เป็นความสงบ เพราะในขณะนั้นไม่ได้มีจิตที่วุ่นวายกระสับกระส่าย คิดเรื่องนั้นเรื่องนี้ แต่ความสบายของกายและใจในขณะนั้นไม่ใช่สมถะ คือ ไม่ใช่ความสงบ เป็นแต่เพียงความยินดี ความพอใจ ในขณะที่สบายกายสบายใจเท่านั้น

บางแห่งก็ไม่ได้ใช้คำว่า พุทธิ แต่ใช้อักษร หรือว่าใช้เสียงเป็นคำ พยางค์หนึ่งบ้าง สองพยางค์บ้าง ตามสำนักปฏิบัติบางแห่งซึ่งสอนโดยชาวต่างประเทศ จะมีการเจริญภาวนาซึ่งผู้สอนบอกว่า จะทำให้บรรลุนิพพานได้ โดยการนึกถึงเสียง นึกถึงพยางค์ อาจจะเป็นพยางค์หนึ่งบ้าง หรือว่าสองพยางค์บ้าง และก็มีคำสอนที่ทำให้จิตตรึงนึกถึงพยางค์นั้นอยู่เรื่อย ๆ ซึ่งผู้ที่ปฏิบัติมาแล้วก็บอกว่า สงบมาก แต่ตามความเป็นจริง ขณะนั้นสบายมาก เกิดความยินดี เกิดความพอใจในขณะนั้น ซึ่งไม่ใช่ลักษณะของความสงบของจิต

เพราะฉะนั้น ถ้าลักษณะของความสงบไม่เกิดขึ้นปรากฏให้ศึกษา ให้เข้าใจ ให้เห็นความต่างกันของสมถะกับสมาธิ ย่อมไม่สามารถที่จะเห็นว่า เป็นสภาพธรรมที่ต่างกัน เพราะขณะที่ต้องการให้จดจ้องเป็นสมาธินั้น มีความต้องการ เริ่มด้วยความต้องการ ไม่ใช่เริ่มด้วยปัญญาและความสงบ

ในขณะที่สวดมนต์ไหว้พระ ถ้าวะลึกถึงพระคุณจริง ๆ หรือแม้ว่าจะไม่ใช่ในขณะที่สวดมนต์ไหว้พระ ในขณะที่ฟังธรรม และระลึกถึงพระคุณของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า สภาพความผ่องใส ความสงบของจิตนั้น จะต่างกับในขณะที่กำลังจดจ้อง ต้องการ ท่องบ่นเพื่อที่จะให้เป็นสมาธิ เพราะฉะนั้น ท่านผู้ฟังจะสังเกตเห็นได้ว่า ลักษณะของความสงบนั้นมีในขณะที่จิตเป็นกุศล แต่ปัญญาต้องเริ่มสังเกตที่จะรู้ในสภาพของความสงบ ความสงบจึงจะเจริญยิ่งขึ้นได้

ณ. ... (ได้ยินไม่ชัด)

ส. สมภาเป็นได้ทั้งมิจฉาสมภาและสัมมาสมภา เพราะฉะนั้น แล้วแต่ว่าสมภานั้นเกิดกับกุศลจิตหรืออกุศลจิต ถ้ามีความต้องการจดจ้องที่หนึ่งที่ได้ เป็นอกุศลสมภา ไม่ใช่ความสงบ

เห็นรูปวิวัชรธรรมชาติสวย ๆ บางคนบอกว่า ดูแล้วสงบ จริงไหม หรือว่าดูแล้วชอบ และเวลาที่อยู่ในป่า ไม่ใช่เพียงรูปวิวัชรรูปเดียว แต่ล้อมรอบตัวทั้งหมดเป็นภาพธรรมชาติทั้งนั้น ลองคิดดูว่า ในขณะที่เพียงเห็นรูปวิวัชรธรรมชาติรูปเดียวยังชอบ ถ้าธรรมชาติล้อมรอบตัวเองทั้งหมด ในขณะนั้นจะเป็นความชอบ หรือว่าจะเป็นสมณะคือ ความสงบ

๗๓๕

ส. ถ้าแยกอกุศลจิตออกจากกุศลจิตไม่ได้ ก็เจริญความสงบไม่ได้ ก็ยังคงมีความสบายใจ ซึ่งเป็นลักษณะของความพอใจในอารมณ์ที่ปรากฏ โดยเข้าใจว่า ขณะนั้นสงบ นี่เป็นเรื่องที่จะต้องอบรมเจริญด้วยปัญญาขั้นที่รู้ว่า ลักษณะสภาพความสงบของจิตนั้นเป็นอย่างไร ขณะนี้ก็ได้ กำลังฟังพระธรรม สงบไหม ขณะที่กำลังเข้าใจธรรม ขณะนั้นสงบจากโลภะ โทสะ โมหะ แต่ชั่วขณะเล็กน้อย

ขณะที่เป็นไปในทานบ้าง เป็นไปในศีลบ้าง เป็นไปในการฟังธรรมบ้าง ขณะนั้นสงบ แต่สภาพของความสงบยังไม่มากพอที่จะปรากฏให้รู้ให้สังเกตได้ว่า เป็นลักษณะความสงบของจิต

เพราะฉะนั้น ถ้ามีการระลึกถึงพระธรรมด้วยความรู้ความเข้าใจบ่อย ๆ เนือง ๆ ลักษณะของความสงบจะปรากฏได้ หรือระลึกถึงพระคุณของพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าบ่อย ๆ เนือง ๆ แทนที่จะเพียงกราบพระอย่างรีบร้อน หรืออย่างที่ไม่ได้ระลึกถึงพระคุณเลย ก็เป็นการระลึกถึงพระคุณ และจะสังเกตรู้สภาพความสงบของจิตซึ่งบุคคลอื่นไม่สามารถที่จะรู้ได้นอกจากตัวของท่านเอง เพราะฉะนั้น แต่ก่อนนี้เคยให้พระสวดมนต์โดยที่ไม่มีลักษณะของความสงบปรากฏให้รู้ ต่อไปนี้เริ่มสังเกตก็จะได้ว่า ลักษณะของความสงบปรากฏบ้างไหม และจะสงบขึ้นได้ถ้ารู้ในลักษณะที่สงบนั้น

ไม่ใช่เป็นความต้องการไปจดจ้อง ไปท่องบ่นอะไร แต่เป็นความผ่องใสของจิตเมื่อระลึกถึงพระคุณของพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า เวลาที่ฟังธรรม ลักษณะความสงบของจิตยังไม่ปรากฏ ก็ต้องฟังธรรมนัยอื่น ๆ ถ้าได้ฟังอดีตประวัติของพระองค์ ความซาบซึ้งในพระคุณของพระองค์ย่อมมีเพิ่มขึ้น และในขณะนั้นจะปรากฏลักษณะที่สงบขึ้น

เพราะฉะนั้น ขอล่าวถึงอดีตชาติเมื่อครั้งที่พระผู้มีพระภาคเป็นสุเมธดาบส ซึ่งเป็นพระชาติที่ได้รับการพยากรณ์ว่า พระองค์จะเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งต้องย้อนถอยไป ๔ อสงไขยแสนกัป ชาบซึ่งใหม่ บุคคลหนึ่งได้ตั้งความปรารถนาที่จะเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า

แต่ที่จริงแล้ว เคยทรงปรารถนาก่อนนั้น แต่ความปรารถนานั้นยังไม่มั่นคง จึงยังไม่ได้รับการพยากรณ์จากพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์หนึ่งพระองค์ใด คือในบางกาลที่ได้เห็นพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้ากำลังทรงแสดงธรรม พระองค์ก็เคยปรารถนาที่จะเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า แต่ว่าความปรารถนาที่เริ่มเกิดนั้นยังไม่มีกำลัง ต้องเจริญกุศล ได้เฝ้า ได้ฟังธรรมอีก ได้เห็นประโยชน์อีก จนกระทั่งมีความปรารถนาที่มั่นคง และเมื่อได้สะสมบุญบารมีมากพอที่จะได้รับการพยากรณ์ พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์หนึ่งก็จะทรงพยากรณ์ว่า บุคคลนั้นจะมีบารมีพร้อมที่จะเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าในกาลข้างหน้า แต่ว่า ๔ อสงไขยแสนกัป

เริ่มชาบซึ่ง เริ่มสงบใหม่ เมื่อย้อนถอยไปถึง ๔ อสงไขย กับอีกแสนกัป

ข้อความใน **นิทานกถา อรรถกถาธัมมสังคณี** ชื่อ **อรรถสาลินี** มีว่า

ได้มีนครชื่อว่า อมรวดี พราหมณ์นามว่าสุเมธ ซึ่งเกิดบริสุทธิ์ดีทั้งสองฝ่าย คือ ฝ่ายมารดา ๑ ฝ่ายบิดา ๑ ประสูติจากครรภ์อันบริสุทธิ์ ใคร ๆ กล่าวคัดค้านไม่ได้ ไม่มีใครรังเกียจด้วยชาติตระกูล กระทั่งถึงเครื่องตระกูลที่เจ็ด มีรูปงามน่าทัศนา น่าเลื่อมใส ประกอบด้วยความเป็นผู้มีรูปสมส่วนอย่างยิ่ง พราหมณ์นั้นไม่ทำงานอย่างอื่น ได้แต่เรียนศิลปะสำหรับพราหมณ์อย่างเดียว ในกาลที่พราหมณ์นั้นยังเด็กอยู่นั้นแล มารดาบิดาก็ได้ทำกาลกิริยา ที่นั้นอำมาตย์ชื่อว่าราสิวัตทกนำบัญชีส่งมาให้พราหมณ์นั้น แล้วเปิดคลังที่เต็มไปด้วยทอง เงิน แก้วมณี และมุกดา เป็นต้น แล้วบอกทรัพย์กระทั่งถึงเจ็ดชั่วตระกูลว่า ดูกร กุมาร ทรัพย์ของมารดาและบิดาของเธอเท่านี้ ของตาและยายเท่านี้ แล้วพูดว่า เธอจงคุ้มครองทรัพย์นี้

สุขเมธผู้เป็นบัณฑิตคิดว่า บิดาและปู่เป็นต้นของเราอุตสาหกรรมทรัพย์นี้ไว้แล้ว เมื่อจะไปยังปรโลกก็ไม่ได้ถือเอาแม้หาปณะหนึ่งไป แต่ว่าเราชอบที่จะกระทำเหตุแห่งการที่จะถือเอาไปได้ ดังนี้แล้ว จึงกราบทูลแก่พระราชา ให้ตีกลองป่าวประกาศในนคร ให้ทนายแก้มหาชน แล้ววาทเป็นดาบส

ทรัพย์ที่ทุกท่านมีอยู่ จะถือเอาไปโลกอื่นได้ไหม ถ้าไม่รู้วิธีก็เอาไปไม่ได้เลย แต่ถ้ารู้วิธี ก็สามารถที่จะเอาไปด้วยได้ คือ ด้วยการบำเพ็ญบุญกุศล ข้อความโดยละเอียดมีใน **อรรถสาลินี อรรถกถาธัมมสังคณีปกรณ์** ซึ่งจะขอล่าถึงเพียงข้อความที่ทำให้ท่านผู้ฟังได้พิจารณาเห็นธรรมที่ควรประพฤติปฏิบัติตามได้

ในพุทธวงศ์ได้กล่าวถึงพระดำริของพระผู้มีพระภาคในพระชาติที่เป็นสุขเมธดาบส ซึ่งได้มีความคิดว่า

การเกิดในภพใหม่เป็นทุกข์ ความที่สรีระร่างกายแตกทำลายไปก็เป็นทุกข์ ความหลงตายก็เป็นทุกข์ ความที่ชีวิตถูกขร่ายยาก็เป็นทุกข์ ก็ในกาลนั้น เรามีความเกิดเป็นธรรมดา มีความแก่เป็นธรรมดา มีความป่วยไข้เป็นธรรมดา จักแสวงหาพระนิพพานซึ่งไม่แก่ ไม่ตาย อันปลอดภัย ถ้ากระไรหนอเราไม่พึงห่วงใย ไม่ต้องการทรัพย์สมบัติ ละทิ้งกายอันเปื่อยเน่านี้ซึ่งเต็มด้วยซากศพต่าง ๆ ไปเสียเถิด ทางนั้นไม่อาจจะไม่มีหามิได้ ทางนั้นมีอยู่ และจักมีแน่นอน เราจักแสวงหาทางนั้น เพื่อความหลุดพ้นไปจากภพ

ทุกท่านทราบ ว่า ท่านต้องจากโลกนี้ไปแน่ แต่ท่านเห็นโทษของ ความหลงตาย ก็เป็นทุกข์ใหม่ ท่านจากโลกนี้ไปด้วยความหลง หรือว่าด้วยความไม่หลง

ในขณะที่กำลังมีชีวิตอยู่ในขณะนี้หลงไหม ถ้าไม่รู้ลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริง หลงยึดถือสิ่งที่ไม่ใช่สาระว่าเป็นสาระ หลงยึดถือสิ่งที่ปรากฏเป็นสัตว์บุคคล ตัวตน นี่คือการหลง เพราะฉะนั้น พระผู้มีพระภาคในครั้งที่ เป็นสุขเมธดาบส ก็ได้มีความคิดว่า ความหลงตายก็เป็นทุกข์ เพราะตายไปโดยที่ยังไม่ได้ตื่น ยังไม่ได้รู้ลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริง หลงอย่างไรก็หลงอย่างนั้น และบางท่านก็

หลงเพิ่มขึ้น ไม่ได้หลงน้อยลงเลย เพราะฉะนั้น ความหลงตายก็ย่อมเป็นทุกข์ เพราะ
ย่อมจะต้องเกิด แก่ และก็มี ความป่วยไข้ อีกเป็นธรรมดา

ข้อความต่อไปมีว่า

เมื่อมีความเจริญ แม้ความเสื่อมก็จำต้องปรารภณา อุปมาเหมือนเมื่อมีทุกข์
แม้ชื่อว่าสุขก็ย่อมมีได้ เมื่อมีไฟ ๓ อย่าง คือ รากะ โทสะ โมหะ นิพพานธรรมที่ดับ
ไปก็จำต้องปรารภณา อุปมาเหมือนเมื่อมีร้อนก็ย่อมมีเย็นแก่ เมื่อมีความเกิดก็จำต้อง
ปรารภณาความไม่เกิด อุปมาเหมือนแม้เมื่อมีความชั่ว ถึงความดีก็ย่อมมีได้ เมื่อมีน้ำ
สำหรับล้างมลทินคือกิเลสอยู่ในสระคืออมตะ บุคคลไม่แสวงหาสระนั้นจะโทษสระ
คืออมตะได้ไหน อุปมาเหมือนบุรุษผู้ตกหลุมคูถ เห็นสระซึ่งมีน้ำขังอยู่เต็ม แล้วไม่
แสวงหาสระนั้น จะโทษสระได้ไหน เมื่อหนทางอันปลอดภัยไปรุ่งมีอยู่ บุคคลผู้ถูกกิเลส
ล้อมไว้ แล้วไม่แสวงหาหนทางนั้น จะโทษหนทางอันปลอดภัยได้ไหน อุปมาเหมือน
บุรุษผู้ถูกพวกข้าศึกล้อมไว้รอบด้าน เมื่อหนทางสำหรับจะหนีไปได้มีอยู่ ย่อมไม่หนีเอา
ตัวรอด จะโทษหนทางได้ไหน บุคคลผู้ระทมทุกข์ ถูกพยาธิ คือ กิเลส บีบคั้น ไม่
แสวงหาอาจารย์ จะโทษอาจารย์ผู้แนะนำนั้นได้ไหน อุปมาเหมือนบุรุษผู้เจ็บป่วย
เมื่อหมอผู้รักษามีอยู่ ไม่ให้หมอรักษาพยาบาลนั้น จะโทษหมอผู้เยียวยานั้นได้ไหน

โทษใครไม่ได้เลย ถ้าท่านจะจากโลกนี้ไปด้วยความหลง ก็เป็นเพราะอกุศล
กิเลส หรือความผิดของตนเองเท่านั้น

ข้อความต่อไปมีว่า

เราไม่ควรห่วงใย ไม่ควรต้องการทรัพย์สินสมบัติ ทั้งกายอันเปื่อยเน่านี้ซึ่งเป็นที่สัง
สมชากศพต่าง ๆ ไปเสียเถิด อุปมาเหมือนบุรุษแก่ชากศพที่น่าสะอิดสะเอียนซึ่งผูกไว้ที่
คอได้แล้ว พึงไปอยู่เป็นสุขเสรีตามลำพังตน ฉะนั้น

เราจะทั้งกายนี้ซึ่งเต็มไปด้วยชากศพต่าง ๆ ไปเสีย เหมือนถ่ายอุจจาระลงใน
ส้วมเสร็จแล้วออกไป อุปมาเหมือนบุรุษและสตรีถ่ายอุจจาระลงในส้วมแล้วไม่ห่วงใย
ไม่ต้องการ ไปเสียฉะนั้น เราจะทั้งกายนี้ซึ่งมีช่อง ๙ ช่องอันไหลเยิ้มอยู่เป็นนิจไปเสีย

ดูเจ้าของทั้งหลายทั้งเรือที่เกาคร่ำคร่า ฉะนั้น ข้อนี้อุปมาเหมือนพวกเจ้าของเรือทั้งเรือที่เกาคร่ำคร่า ชำรุดทรุดโทรม ที่รั่ว ไม่มีความเชื่อถือ ไม่ต้องการไปเสีย ฉะนั้นเราจะละกายนี้ซึ่งเปรียบเหมือนมหาโจรไปเสีย เพราะกลัวจะชิงตัดกุศล อุปมาเหมือนบุรุษถือห่อสิ่งของเดินไปกับพวกโจร ทั้งโจรไปเสีย เพราะเห็นภัย คือ โจรจะชิงสิ่งของ ฉะนั้น

ครั้นเราคิดอย่างนี้แล้ว ได้ให้ทรัพย์ตั้งหลายร้อยโกฏิแก่คนทั้งที่ไม่ใช่คนอนาถาทั้งที่เป็นอนาถา แล้วเข้าไปยังป่าหิมวันต์

ถึงแม้ท่านผู้ฟังจะไม่คิดอย่างสุเมธดาบสที่มีความตั้งมั่นในการแสวงหาพระนิพพาน แต่ก็ควรจะระลึกบ้าง เพื่อที่จิตจะได้สงบ อย่างข้อความที่ว่า เราจะทั้งกายนี้ซึ่งเต็มไปด้วยซากศพต่าง ๆ ไปเสีย เหมือนถ้ายอจุจจะลงในส้วมเสร็จแล้วออกไป นี่เป็นกิจที่ทำกันอยู่ทุกวัน แต่ปัญญาไม่ได้นึกเปรียบเทียบเลยว่า ควรที่จะตั้งนามรูปที่ยึดถือว่าเป็นสัตว์ เป็นบุคคล ที่เกิดดับ ที่น่ารังเกียจอย่างนี้ ที่จะต้องแก่และตายอย่างนี้ ไปสู่สภาพที่ไม่มีการเกิดและการตายอีก

เพราะฉะนั้น ธรรมทั้งหมดในชีวิตประจำวัน สำหรับบุคคลที่ใครจะได้อบรมเจริญกุศลให้ยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอบรมเจริญปัญญาที่สามารถจะดับกิเลสได้ ย่อมโน้มเห็นสภาพธรรมแม้ปกติในชีวิตประจำวัน และก็มีความรู้สึกลักษณะนั้น

ข้อความต่อไปใน **อรรถสาลินี** แสดงถึงที่จงกรมที่เหมาะสมในขณะที่สุเมธดาบสได้ไปยังป่าหิมวันต์แล้ว และสุขของสมณะ ๘ ประการ โทษของผ้าสาฎก โทษของบรรณศาลา คุณของโคนไม้ และโทษของอาหารที่ดี ข้อความมีว่า

เมื่อเรา (คือสุเมธดาบส) ถึงความสำเร็จ เป็นผู้ชำนาญชำนาญในศาสนาอย่างนี้แล้ว พระชินเจ้าทรงพระนามว่าที่บังกร ผู้ทรงเป็นนายกของโลกก็เสด็จอุบัติ เรามัวอึดอึดอยู่ด้วยความยินดีในฉันทจึงมิได้เห็นนิमित ๔ คือ ๑. เมื่อพระองค์เสด็จอุบัติ ๒. ทรงประสูติ ๓. ตรัสรู้ ๔. ทรงแสดงธรรม

ซึ่งสมัยต่อมาพวกมนุษย์ก็มีใจยินดีนิมนต์พระผู้มีพระภาคให้เสด็จไปในเขตประเทศปลายแดน แล้วได้พากันแผ้วถางทางที่พระองค์จะเสด็จมา

ในสมัยนั้น เราครองผ้าคากรองออกจากอาศรมของตนเหาะไปในท้องฟ้า ในกาลนั้น ได้เห็นชนเกิดความรำเริงบันเทิงใจ แล้วลงจากท้องฟ้า จึงถามพวกมนุษย์ในขณะนั้นว่า มหาชนผู้เกิดความรำเริงบันเทิงใจยอมแผ้วถางทางเป็นที่มาเพื่อใคร พวกเขาถูกเราถามแล้วจึงตอบว่า พระชินเจ้าทรงพระนามที่ปังกร เป็นพระพุทธเจ้าไม่มีใครจะเทียบถึง ทรงเป็นนายกของโลก เสด็จอุบัติมาในโลก มหาชนยอมแผ้วถางทางเป็นที่เสด็จมาเพื่อพระองค์

เพราะได้ฟังชื่อว่า พุทโธ ก็เกิดปิติในทันทีทันใด เรากล่าวอยู่ว่า พุทโธ พุทโธ ได้เสวยโสมนัสแล้ว เราทั้ง ๆ ที่ยินดียืนอยู่ ณ ที่นั้นก็สลัดจิตคิดว่า เราจักปลูกพืชทั้งหลายไว้ในที่นี้ กาลเวลาอย่าได้ล่วงเลยไปเสีย ถ้าหากพวกท่านแผ้วถางทางเพื่อพระพุทธเจ้า ก็จงให้ทางส่วนหนึ่งแก่เราเถิด เพื่อเราก็จักแผ้วถางทางเป็นที่เสด็จดำเนินมา พวกเขาได้ให้ทางส่วนหนึ่งแก่เรา เพื่อจะแผ้วถางทางในกาลนั้น เราคิดว่า พุทโธ พุทโธ พลังแผ้วถางทางในกาลนั้น

เมื่อทางบางส่วนของเรายังไม่สำเร็จ พระชินเจ้าผู้มหารุณิทรทรงพระนามว่า ที่ปังกรพร้อมด้วยพระชินาสพผู้ทรงคุณจำนวนใหญ่ ก็เสด็จดำเนินมาตามหนทางนั้น ส่วนเราสยายผมออก แล้วเปลื้องผ้าคากรอง แล้วลาดหนังเสือไว้บนเปือกตมนั้น แล้วนอนคว่ำอยู่ด้วยคิดว่า พระพุทธเจ้าจงทรงเหยียบเราเสด็จไปพร้อมทั้งหมู่สาวกอย่าได้เหยียบเปือกตมเลย พระองค์จักอำนวยประโยชน์เกื้อกูลแก่เรา

เรานอนบนแผ่นดิน ได้มีความคิดอย่างนี้ว่า

วันนี้เมื่อเราปรารถนาก็จักฆ่าเหล่ากิเลสได้ การกระทำความให้แจ้งด้วยเพศที่คนเขาไม่รู้จักในที่นี้จะมีประโยชน์อะไรแก่เราเล่า เราจักบรรลुพระสัพพัญญุตญาณแล้วจักเป็นพระพุทธเจ้าในมนุษยโลกพร้อมทั้งเทวโลก

ความเป็นบุรุษผู้แสดงความสามารถข้ามพ้นได้คนเดียวจักมีประโยชน์อะไรแก่เราเล่า เราบรรลุพระสัพพัญญุตญาณแล้ว จักยังมนุษยโลกพร้อมทั้งเทวโลกให้ข้ามพ้น

ความเป็นบุรุษผู้มีบุญญาธิการซึ่งแสดงความสามารถข้ามพ้นได้คนเดียวจักมีประโยชน์อะไรแก่เราเล่า เราบรรลุพระสัพพัญญุตญาณแล้ว จักยังประชุมชนเป็นอัน

มากให้ข้ามพ้น เราจักตัดกระแสแห่งสังสารจักร กำจัดภพทั้ง ๓ แล้วขึ้นธรรมนาวาให้พวกมนุษย์และเทวดาข้ามพ้น

ท่านผู้ฟังคิดอย่างนี้หรือเปล่า คิดที่จะอนุเคราะห์คนอื่น ๆ เป็นจำนวนมากให้รู้แจ้งอริยสัจธรรม ไม่ใช่เพียงแต่คิดที่จะรู้แจ้งอริยสัจธรรมเฉพาะตนคนเดียว เพราะฉะนั้น เมื่อคิดแล้ว ก็อนุเคราะห์เกื้อกูลบุคคลอื่นในขณะนี้ทุกทาง ที่ท่านสามารถจะกระทำได้ ไม่ว่าจะด้วยการสนทนาธรรม การเกื้อกูลให้หนังสือธรรมเพื่อบุคคลอื่นจะได้อ่าน ได้พิจารณา ได้อบรมเจริญปัญญา ท่านผู้ฟังอาจจะมีหนทางแล้วแต่ความสามารถความชำนาญของท่าน ซึ่งจะเกื้อกูลอนุเคราะห์บุคคลอื่นให้ได้ เข้าใจพระธรรมยิ่งขึ้น ในขณะนั้น แม้จะไม่เท่ากับความคิดของสุเมธดาบสที่คิดจะเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งการที่จะเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ไม่ใช่ในวันนั้น แต่ว่าต้องอีก ๔ อสงไขยแสนกัป ในการที่จะบำเพ็ญพระบารมีให้พร้อมถึงความที่จะตรัสรู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าด้วยพระองค์เอง

ข้อความต่อไปมีว่า

พระพุทธเจ้าทรงพระนามว่าที่ปังกกร ทรงรู้แจ้งโลก ทรงรับเครื่องสักการะที่เขา นำมาถวาย ประทับยืนอยู่ที่ภาคพื้นเบื้องศีรษะของเรา ได้ตรัสคำนี้ว่า

พวกเธอท่านจงดูดาบสนี้ ผู้เป็นขมูล มีตบะกล้า ในกัปนับไม่ถ้วนนับแต่กัปนี้ไป เธอจักเป็นพระพุทธเจ้าในโลก เธอจักเป็นพระตถาคต เสด็จออกจากนครอันมีนามว่ากบิลพัสดุ์ที่นารีนรมย์ ทรงตั้งความเพียรทำทุกกริยา ประทับนั่ง ณ โคนต้นไม้ชปาลนิโครธ ทรงรับข้าวปายาส ณ ที่นั้นแล้ว จักเข้าไปประทับ ณ ผังแม่น้ำเนรัญชรา พระชินเจ้าเสวยข้าวปายาสที่ฝั่งแม่น้ำเนรัญชราแล้ว จักเสด็จมาประทับ ณ โคนต้นโพธิ์ โดยหนทางที่เขาแต่งไว้เป็นอันดี

แต่นั้นจะทรงทำประทัชฌณบัลลังก์อันเป็นที่ม่งใสแห่งพระโพธิญาณ แล้วจักตรัสรู้ธรรมอันเยี่ยมยอด เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงพระยศอันยิ่งใหญ่ที่โคนต้นอัสสัถถพฤกษ์

๗๓๖

พระมารดาผู้ชนนีของดาบสผู้นี้ จักทรงพระนามว่ามายา พระบิดาจักทรงพระนามว่าสุทโธทนะ ดาบสผู้จักเป็นพระโคตมะ

พระเถระ ๒ รูป คือ โกลิตะและอุปติสสะผู้ไม่มีอาสวะ ปราศจากราคะ มีจิตสงบ มีจิตตั้งมั่น จักเป็นอัครสาวก ภิกษุพุทธอุปัฏฐากชื่อว่าอานนท์ จักอุปฐากพระชินเจ้า

นางเขมาและนางอุบลวรรณาผู้ไม่มีอาสวะ ปราศจากราคะ มีจิตสงบ มีจิตตั้งมั่น จักเป็นอัครสาวิกา ไม่เป็นที่ตรัสรู้ของพระผู้มีพระภาคเจ้า

พวกมนุษย์และเทวดาได้ยินพระดำรัสของพระทศพลที่ปังกร ผู้ซึ่งไม่มีใครเสมอเหมือนนี้ว่า ผู้นี้จะป็นหน่อพุทธางกูรผู้รู้แจ้งดังนี้แล้ว ก็พากันชื่นชมทุกถ้วนหน้า เสี่ยงให้ร้องก๊อบล้อลั่น พวกมนุษย์และพวกเทวดาทั้งหมื่นโลกธาตุก็ปรบมือ กระพุ่มหัดถ์นมัสการ ตั้งความปรารถนาไว้ว่า แม้ถ้าว่าพวกเราจักพลาดจากศาสนาของพระโลกนาถนั้น ต่อไปในอนาคตกาลพวกเราก็จักพบกับดาบสผู้เฉพาะพระพักตร์ ถ้าหากว่าพวกเราทุกคนพลาดจากพระชินเจ้าพระองค์นี้เสีย ต่อไปในอนาคตกาลพวกเราก็จักพบกับดาบสผู้เฉพาะพระพักตร์ อุปมาเหมือนพวกมนุษย์จะข้ามนทีธารพลาดจากท่าตรงข้าม ครั้นมายึดท่าตอนล่างได้แล้ว ก็ข้ามมหานทีได้ ฉะนั้น

ต้องคอยนานไหม เนื่องจากว่า การอบรมเจริญปัญญาที่จะดับกิเลสไม่ไ้รวดเร็ว เพราะฉะนั้น มนุษย์ในครั้งพระที่ปังกร เมื่อได้ฟังคำพยากรณ์ของพระที่ปังกรอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ยังคิดว่า ถ้าพวกท่านเหล่านั้นพลาดจากศาสนาของพระที่ปังกรอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว ก็ยังมีโอกาสได้พบกับดาบสผู้เฉพาะพระพักตร์ใน ๔ อสงไขยแสนกัป

บุคคลในครั้งนั้น ไม่ได้ประมาทในธรรมเลย ไม่คิดว่าจะรู้แจ้งอริยสัจธรรมได้โดยง่าย เพราะกว่าที่สุเมธดาบสจะได้ตรัสรู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ก็ต้อง

บำเพ็ญบารมี และได้รับคำพยากรณ์จากพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าอีกถึง ๒๔ พระองค์รวมทั้งพระที่บังกรอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าด้วย ซึ่งคนในครั้งนั้นไม่ได้ทอดย แต่กลับปรบมือยินดีว่า ถึงแม้ว่าจะพลาดจากพระศาสนาของพระที่บังกร ก็ยังมีโอกาสที่จะได้พบกับสุเมธดาบสเฉพาะพระพักตร์เมื่อตรัสรู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า พอที่จะซาบซึ้งในพระมหากรุณาคุณใหม่

ผู้ฟัง ซาบซึ้ง

ข้อความต่อไปมีว่า

พระพุทธเจ้าพระนามว่าที่บังกร ผู้ทรงรู้แจ้งโลก ทรงรับเครื่องสักการะที่เขา นำมาบูชา ทรงประกาศกรรมของเราแล้ว ได้ทรงยกพระบาทเบื้องขวาขึ้น เหล่า ชินบุตรผู้ซึ่งอยู่ในนั้นทั้งหมดก็ได้ทำประทักษิณเรา พวกมนุษย์ พวกนาค และพวก คนธรรพก็พากันอภิวาทแล้วก็หลีกไป เมื่อพระโลกนาถและพระสงฆ์เสด็จล่องสายตา เราไปแล้ว เรามีจิตยินดีว่าเริง ลูกขึ้นจากอาสนะ ในกาลนั้น เราเป็นผู้ประสบสุขด้วย สุข บันเทิงด้วยปราโมทย์ และดื่มด่ำด้วยปีติ นั่งคู้บัลลังก์ในกาลนั้น

ในกาลนั้น เรานั่งคู้บัลลังก์แล้วคิดอย่างนี้ว่า เราเป็นผู้เชี่ยวชาญในฉานถึง ความเต็มเปี่ยมในอภิญญาแล้ว

ซึ่งในขณะนั้น มีเหตุการณ์ต่าง ๆ ซึ่งแสดงถึงความชื่นชมยินดีในการที่ สุเมธดาบสได้รับพยากรณ์

พระผู้มีพระภาคตรัสเล่าต่อไปว่า

เราได้สดับถ้อยคำของพระพุทธเจ้าและทวยเทพในหมู่จักรวาลทั้งสองฝ่าย ได้เป็นผู้มีความปริดาปราโมทย์ ดำริในเวลานั้นอย่างนี้ว่า พระพุทธเจ้าทั้งหลายมี ถ้อยคำไม่เป็นสอง พระชินเจ้าทั้งหลายมีถ้อยคำไม่เปล่าประโยชน์ ถ้อยคำที่ไม่จริง ย่อมไม่มีแก่พระพุทธเจ้าทั้งหลาย เราต้องเป็นพระพุทธเจ้าแน่

ก่อนดินที่โยนไปในอากาศ ต้องตกลงในภาคพื้นเป็นแน่แท้ ฉะนั้น ถ้อยคำของ พระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐสุดต้องเป็นถ้อยคำแน่นอนเหมือนฉะนั้น

มรณะต้องเป็นของแน่นอนของสรรพสัตว์ ฉันทใด ถ้อยคำของพระพุทธเจ้า
ผู้สูงสุดต้องเป็นถ้อยคำแน่นอนเหมือนฉะนั้น

เมื่อราตรีสิ้นไป ดวงตะวันต้องขึ้นเป็นแน่ ฉันทใด ถ้อยคำของพระพุทธเจ้า
ผู้สูงสุดต้องเป็นถ้อยคำแน่นอนเหมือนฉะนั้น

สีหะออกจากที่นอนแล้วต้องบันลือเป็นแน่ ฉันทใด ถ้อยคำของพระพุทธเจ้า
ผู้สูงสุดต้องเป็นถ้อยคำแน่นอนเหมือนฉะนั้น

ผู้แบกของหนักเมื่อถึงจุดหมายแล้ว ย่อมปลดภาระลงเป็นแน่ ฉันทใด ถ้อยคำ
ของพระพุทธเจ้าผู้สูงสุดต้องเป็นคำแน่นอนเหมือนฉะนั้นแล

ฉิฉะนั้น เราจะเลือกเพ้นธรรมอันกระทำความเป็นพระพุทธเจ้า ทางโน้นและ
ทางนี้ ทั้งเบื้องบนและเบื้องต่ำ ทั่วไปในทิศทั้ง ๑๐ ตลอดถึงธรรมธาตุ

เมื่อเราเลือกเพ้นในกาลนั้น ได้พบทานบารมี ซึ่งเป็นมหาวิถีสี่ที่พระพุทธเจ้า
ผู้แสวงหาซึ่งคุณอันยิ่งใหญ่ในครั้งก่อน ๆ ทรงประพฤติเป็นลำดับมา เป็นพุทธการก-
กรรมข้อต้น สอนตนว่าดังนี้

เธอจงบำเพ็ญทานบารมี อันเป็นพุทธการกกรรมข้อต้นดังนี้ สมาทานทำให้มั่น
ไว้ก่อน ถ้าเธอปรารถนาจะบรรลุโพธิญาณ หม้อน้ำที่เต็มอันผู้หนึ่งผู้ใดคว่ำลง ย่อม
คายน้ำจนไม่เหลือ ย่อมรักษาน้ำไว้ในนั้นไม่ได้ ฉันทใด เธอเห็นพวกยาจก เป็นคนชั้น
ต่ำ หรือชั้นสูง หรือชั้นกลางก็ตาม จงให้ทานจนไม่เหลือ ดุจหม้อน้ำที่เขาคั่ว
ฉะนั้นแล

สำหรับท่านที่ต้องการจะรู้แจ้งอริยสัจธรรม ไม่มีบารมีไม่ได้ ท่านก็เป็นเรื่อง
สำคัญ ถึงแม้ว่าท่านไม่สามารถที่จะมีจิตตั้งมั่นอย่างสุเมธดาบส แต่ว่าใน
ชีวิตประจำวัน เพียงตั้งใจที่จะไม่ละเลยโอกาสที่จะช่วยเหลือสงเคราะห์คนอื่นเมื่อ
สามารถที่จะกระทำได้ นั่นก็เป็นความตั้งใจมั่น สมควรแก่ฐานะของผู้ที่ไม่ได้ต้องการที่
จะอบรมปัญญาถึงความเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า คิดตั้งใจที่จะให้ทาน หรือ
ว่าสงเคราะห์คนอื่นเมื่อท่านสามารถที่จะกระทำได้ นั่นเป็นบารมีหนึ่งที่จะทำให้ค่อย ๆ
ละคลายการติดในวัตถุ และในนามธรรมรูปธรรมได้

สำหรับBarItemที่ ๒

ข้อความต่อไปมีว่า

อันพุทธานุภาพธรรมนั้น จักมีเพียงเท่านี้ก็หาไม่ได้ เราจักเลือกเฟ้นธรรมอันเป็นเครื่องบ่มพระโพธิญาณอื่นอีก เมื่อเราเลือกเฟ้นในกาลนั้น ได้พบศิลปBarItemที่พระพุทธานุภาพเจ้าผู้แสวงหาซึ่งคุณอันยิ่งใหญ่แต่ครั้งก่อนได้บำเพ็ญอบรมกันมา เป็นพุทธานุภาพธรรมข้อที่ ๒ สอนตนว่าดังนี้

เธอจงบำเพ็ญศิลปBarItem อันเป็นพุทธานุภาพธรรมข้อที่ ๒ สมาทานไว้ให้มันต่อไป ถ้าเธอปรารถนาจะบรรลุโพธิญาณ อันจามรีเมื่อชนชองอยู่ในที่ไหน ๆ ย่อมยอมตายในที่นั้น ๆ ย่อมไม่ยอมเสียหาง ฉันทใด เธอก็จงเป็นเหมือนฉันทนั้น จงบำเพ็ญศิลปให้บริบูรณ์ทั้ง ๔ ภูมิ จงรักษาศิลปให้มันทุกเมื่อ ดุจจามรีรักษาหาง ฉันทนั้นแล

ท่านผู้ฟังเคยคิดถึงเรื่องที่จะบำเพ็ญศิลปBarItemบ้างไหม คือ มีความตั้งใจมั่นที่จะละเว้นทุจริต รักษาแม่ศิลป ๕ ให้มันคง ซึ่งก็ต้องเป็นผู้ที่เด็ดเดี่ยว อาจหาญ ว่าเงในการที่จะประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมที่จะให้เป็นผู้รักษาศิลป เพราะแม้แต่จามรี เมื่อชนชองอยู่ในที่ไหน ๆ ย่อมยอมตายในที่นั้น ๆ ย่อมไม่ยอมเสียหาง ฉันทใด เธอก็จงเป็นเหมือนฉันทนั้น

ไม่ว่าจะเสียลาภ ยศ สรรเสริญ สุข ก็อย่าเสียศิลป มีความตั้งมั่นคงที่จะเห็นคุณค่าว่า ศิลปประเสริฐกว่าลาภ ยศ สรรเสริญ และสุขทั้งหลาย

ถ. คนที่มีปัญญาขนาดเรา ๆ ท่าน ๆ กว่าจะไปถึงจิตอันสงบ หรือพยายามไปถึงขั้นนิพพาน คงจะยากมาก

สุ. ยาก แต่หนทางมี ถ้าหนทางมี แต่ไม่ไป ไม่ใช่ความผิดของคนอื่น เป็นความผิดของเราเองซึ่งทอดทิ้ง เพราะเห็นว่ายาก

ถ. ถ้าเปรียบเทียบสมัยของพระพุทธเจ้ากับสมัยนี้ ผิดกันมาก สมัยนี้มีสิ่งล่อใจ โดยเฉพาะเด็ก หรือเยาวชนรุ่นใหม่ คิดว่าคงจะลำบาก

สุ. สมัยโน้นไม่มีสิ่งล่อใจหรือ

ถ. สมัยโน้นคงจะไม่มี คนก็ยังน้อย หลาย ๆ อย่างก็ยังสงบ ดูจากวัดวาอารามตามประวัติของพระพุทธเจ้าที่เขาวาดไว้ ส่วนใหญ่จะเป็นภาพที่สงบมาก ไม่ได้จู้จี้จ๋าน จอแจเหมือนสมัยนี้

สุ. แต่ถ้าพิจารณาดูให้ละเอียด ในยุคไหน ๆ ก็มี เป็นเรื่องธรรมดาของกิเลสทั้งหลาย

ถ. ถ้าเราพยายามมุ่งในทางธรรม มีวิธีใดบ้างที่จะให้เด็ก ๆ หรือเยาวชนสมัยนี้ได้มีโอกาสได้เข้าใจสิ่งเหล่านี้ ในความรู้สึกของดิฉัน รู้สึกว่าแย่งไปทุกวัน

สุ. แสดงเหตุผลในธรรมตามความเป็นจริงให้เขาเข้าใจ ตามความสนใจของเขา ทุกอย่างเป็นธรรม ชีวิตของทุกคนเป็นธรรม มีสุข มีทุกข์ มีลาภ มียศ มีสรรเสริญ มีความต้องการอย่างเดียวกัน คือ ต้องการสุข ต้องการสิ่งที่ประณีตทั้งทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เพราะฉะนั้น ไม่ว่าชีวิตของใครจะเป็นอย่างไร ย่อมเป็นสิ่งที่แสดงถึงธรรมและเหตุผลตามความเป็นจริงของธรรมในขณะนั้นได้ โดยไม่จำเป็นต้องใช้ชื่อ หรือใช้คำที่จะให้เขาหมดความสนใจ

ถ้าเขากำลังมีความทุกข์ ก็เข้าใจสภาพจิตใจของเขาในขณะนั้นว่า ความทุกข์ของเขาเกิดจากอะไร และอธิบายให้เขาฟังในเหตุในผล เหตุผลสำคัญที่สุด ไม่ใช่ให้เชื่อ แต่ว่าให้เข้าใจในเหตุผล

ผู้ฟัง ที่กล่าวว่า เป็นการยาก ไม่เหมือนครั้งพุทธกาล แต่ถ้าได้เจริญแล้วจะเห็นได้ว่า ไม่ผิดกัน ไม่ต่างกัน

สุ. เรื่องของศีลเป็นบารมี ขณะใดที่คิดว่าทำไม่ได้ ท่านขาดการเห็นคุณค่าของศีล ซึ่งความจริงแล้วทำได้ เว้นเสียแต่ว่าอกุศลธรรมเกิดขึ้นและมีกำลัง จึงทำให้ล่วงศีล

ถ. อาจารย์ว่า ทำได้ ก็ทำได้ จริง แต่บางครั้งขัดกับเรื่องปากเรื่องท้อง จึงทำยาก ทั้งที่สติก็เกิด รู้ก็รู้ อยู่ ไม่รู้จะเลี้ยวอย่างไร บอกว่าจะไม่พูดเท็จ จะไม่พูดก็ไม่ได้ ทำไปแล้วก็ผิดศีล แต่เรื่องปากท้องบังคับ สำหรับคนที่มีฐานะดีก็ไม่มีอะไรต้องเดือดร้อน แต่สำหรับคนที่มีฐานะยังไม่ดีก็เดือดร้อนอยู่ ถ้าปากอยู่สักหน่อย

สุ. ขอบพระทานโทษ เหตุกับผลยังไม่ตรงกัน อกุศลธรรมไม่เป็นเหตุให้เกิดสุข แต่กุศลธรรมจะเป็นเหตุให้ได้รับรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะที่น่ายินดีที่น่าปรารถนา

ถ. ผมเข้าใจ การสร้างกุศลเป็นเหตุให้ได้รับรูป รส กลิ่น เสียงที่เป็นสุข แต่เหตุการณ์เฉพาะหน้า

สุ. เพราะฉะนั้น เฉพาะหน้าก็ลืมไปแล้วในเหตุผล คิดว่าต้องทำกุศล

ถ. เรื่องนี้พูดยาก ทั้งที่รู้อย่างนั้น อานิสงส์ก็เห็น ผลก็เห็น โดยการศึกษาที่เข้าใจดี แต่ว่าเหตุการณ์เฉพาะหน้า ก็ทำไม่ได้

สุ. เป็นอนัตตา บังคับบัญชาไม่ได้ ต้องมันคงจริง ๆ ในเหตุในผล อย่าเห็นว่าการกุศลดี

สำหรับบารมีข้อต่อไป สุขเมธดาบสก็ได้เลือกเฟ้นว่า บารมีใดจะเป็นบารมีต่อไป ข้อความใน **อรรถสาลินี** มีว่า

อันพุทธานุการกกรรมนั้นจักมีแต่เพียงเท่านั้นก็หาไม่ เราจักเลือกเฟ้นธรรมอันเป็นเครื่องบ่มพระโพธิญาณอื่นอีก เมื่อเลือกเฟ้นในกาลนั้น ได้พบเนกขัมมบารมีซึ่งพระพุทธเจ้าผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ในกาลก่อนได้บำเพ็ญอบรมมา อันเป็นพุทธานุการกกรรมข้อที่ ๓ สอนตนว่าดังนี้

เธอจงบำเพ็ญเนกขัมมบารมี อันเป็นพุทธานุการกกรรมข้อที่ ๓ นี้ สมาทานให้มันต่อไป ถ้าเธอปรารถนาจะบรรลุโพธิญาณ คนได้รับความลำบากอยู่นานในเรือนจำ ย่อมไม่ชอบอยู่ในเรือนจำเป็นอย่างยิ่ง แสวงหาแต่การพ้นไปอย่างเดียว ฉันทใด เธอก็จะเป็นเหมือนฉันทนั้น จงเห็นภพทั้งปวงดุจเรือนจำ มุ่งแต่เนกขัมมะเพื่อรอดพ้นจากภพอยู่เถิด

ยากใช่ไหม เนกขัมมะจริง ๆ คือ การที่จะพ้นไปจากเรือนจำ คือ ภพ ไม่ใช่เรือนจำเล็ก ๆ กว้างใหญ่เหลือเกิน ทุกแห่งที่มีการเกิด เป็นภพ พ้นยาก แต่ว่าการที่จะพ้นได้จริง ๆ ต้องค่อย ๆ พ้นทีละเล็กทีละน้อย จากขณะที่จิตเป็นทาสของความยินดี ต้องการในรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะจนเกินสมควร มากเกินไป ลองพิจารณาดู

ว่า เป็นอย่างนั้นใหม่ พอที่จะเริ่มรู้จักพอ และละคลายการติดในวัตถุทั้งหลายลงบ้าง ได้ใหม่ ค่อย ๆ เป็นไป ค่อย ๆ เริ่มทีละเล็กทีละน้อยจนกว่าจะเป็นเนกขัมมะได้จริง ๆ คือ สามารถที่จะพ้นไปได้โดยเด็ดขาด แต่ถ้าไม่พิจารณา ไม่คิด และไม่สังเกต ก็ย่อมจะไม่ทราบ ว่า ขณะนี้พ้นได้ใหม่ หรือว่าขณะนี้พ้นไม่ได้ แต่บางขณะพ้นได้เป็น ครั้ง ๆ คราว ๆ เพราะยังไม่มั่นคง แต่ก็ยังดีที่เริ่มพิจารณาแล้ว

ข้อความต่อไปมีว่า

อันพุทธานุสสกรรมนั้นจักมีเพียงเท่านี้ก็หาได้ เราจักเลือกเฟ้นธรรมอันเป็น เครื่องบ่มพระโพธิญาณอื่นอีก เมื่อเราเลือกเฟ้นในกาลนั้น ได้พบปัญญาบารมี ซึ่งพระพุทธเจ้าผู้แสวงหาซึ่งคุณอันยิ่งใหญ่ครั้งก่อน ๆ ได้บำเพ็ญอบรมกันมา จักเป็น พุทธานุสสกรรมข้อที่ ๔ สอนตนว่าดังนี้

เธอจงบำเพ็ญปัญญาบารมี อันเป็นพุทธานุสสกรรมข้อที่ ๔ สมาทานให้มันต่อไป ถ้าเธอปรารถนาจะบรรลุโพธิญาณ ภิกษุผู้ที่ไม่ขวนขวายทั้งชั้นต่ำ ชั้นสูง และชั้นกลางอย่างนี้ ย่อมได้อาหารพอล้างชีวิต จันใด เธอก็เหมือนกัน เพียวตามท่านผู้รู้อยู่ทุกเมื่อ บำเพ็ญปัญญาบารมีแล้วจักได้บรรลุสัมโพธิญาณ

ปัญญาเหมือนอาหารที่เลี้ยงชีวิต ที่จะให้เจริญเติบโตในทางธรรม เพราะถ้าปราศจากปัญญา ย่อมไม่สามารถที่จะรู้สภาพธรรมตามความเป็นจริงได้ และการแสวงหาปัญญานี้ก็ไม่ควรพอใจว่า พอแล้ว หรือว่าเข้าใจแล้ว เพราะว่ายิ่งแสวงหา มากเท่าไร ก็จะเป็นปัจจัยให้ปัญญาคมกล้า สามารถที่จะรู้สภาพธรรมตามความเป็นจริงได้

บารมีข้อต่อไปมีข้อความว่า

อันพุทธานุสสกรรมนั้นจักมีแต่เพียงเท่านี้ก็หาได้ เธอจักเลือกเฟ้นธรรมอันเป็น เครื่องบ่มโพธิญาณอื่นอีก เมื่อเราเลือกเฟ้นธรรมในกาลนั้น ได้พบวิริยบารมี ซึ่งพระพุทธเจ้าผู้แสวงหาซึ่งคุณอันยิ่งใหญ่ครั้งก่อน ๆ ได้บำเพ็ญอบรมกันมา จักเป็น พุทธานุสสกรรมข้อที่ ๕ สอนตนว่าดังนี้

เธอจงบำเพ็ญวิริยบารมี อันเป็นพุทธการกกรรมข้อที่ ๕ นี้ สมาทานให้มันต่อไป ถ้าเธอปรารถนาจะบรรลุโพธิญาณ ราชสีห์ย่อมมีความเพียรไม่ย่อหย่อน มีใจอันความเพียรระคองไว้ทุกเมื่อในการนั่ง การยืน และการเดิน ฉันทใด เธอก็เหมือนฉันทนั้น จงระคองความเพียรให้มันทุกภพ บำเพ็ญวิริยบารมีแล้ว จักบรรลุสัมโพธิญาณแล

ทุกภพ ทุกชาติที่เกิด ไม่ใช่เฉพาะชาตินี้ชาติเดียว ไม่ท้อถอย ไม่คิดว่ายากเกินไปเมื่อไรจะบรรลุสักที หรืออะไรอย่างนั้น แต่รู้ว่าสภาพธรรมที่จะรู้แจ้ง คือ ขณะนี้ที่กำลังปรากฏความเกิดดับ ความไม่เที่ยง ความไม่ใช่ตัวตนของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ มีวิริยะ คือ มีความเพียร ระลึกศึกษาที่จะเข้าใจรู้ลักษณะของสภาพธรรมยิ่งขึ้นทุกชาติทุกภพไป นั่นจึงจะเป็นวิริยบารมี ไม่ใช่เพียรสักหน่อยหนึ่ง เดือนหนึ่ง สองเดือน สามเดือน หรือปีหนึ่ง แต่ว่าทุกภพทุกชาติ

ข้อความต่อไปมีว่า

อันพุทธการกกรรมนั้นจักมีแต่เพียงเท่านี้ก็หาได้ เราจักเลือกเฟ้นธรรมอันเป็นเครื่องบ่มโพธิญาณอื่นอีก เมื่อเราเลือกเฟ้นธรรมในกาลนั้น ได้พบขันติบารมีซึ่งพระพุทธเจ้าผู้ซึ่งแสวงหาซึ่งคุณใหญ่ครั้งก่อน ๆ ได้บำเพ็ญอบรมกันมา จักเป็นพุทธการกกรรมข้อที่ ๖ สอนตนว่าดังนี้

เธอจงสมาทานขันติบารมีข้อที่ ๖ นี้ ให้มันคงต่อไป เธอมีใจไม่เป็นสองในบารมีนั้น จักบรรลุสัมโพธิญาณ อันธรรมดาแผ่นดินย่อมอดทนสิ่งที่สะอาดและไม่ใช่สะอาดทุกชนิดที่เขาทิ้งลง ย่อมไม่ทำความยินดียินร้าย ฉันทใด แม้เธอก็เช่นกัน เป็นผู้อดทนต่อความนับถือและความดูหมิ่นของคนทุกประเภท บำเพ็ญขันติบารมีแล้ว จักได้บรรลุสัมโพธิญาณแล

๗๓๗

ความอดทนนี้มีมากมายหลายประการ ร้อนไป หนาวไป ไม่สะอาด หรืออะไรอย่างนี้ก็แล้วแต่ ที่จะไม่อดทน ในอาหารที่ไม่อร่อย ในรูป ในเสียง ในกลิ่น ในรส หรืออดทนต่อความนับถือและความดูหมิ่นของคนทุกประเภท ต้องมีความอดทน และท่านที่มีความอดทนแล้ว จะเห็นคุณค่าของความอดทนจริงๆ ว่า ขณะใดที่มีความอดทน ขณะนั้นจิตไม่หวั่นไหว เป็นจิตที่คงที่ ไม่เดือดร้อนไปด้วยอภิสารมณและอนิสารมณ

ในพระไตรปิฎก ท่านผู้ฟังจะได้ยินคำว่า อภิกายตนะ แต่โดยมากท่านจะได้ยินคำว่า อายตนะ ๖ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ซึ่งเป็นทางที่จะรู้อารมณ์ที่เป็นรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ และอารมณ์ต่างๆ ทางใจ แต่ว่าอายตนะที่เป็นอภิกายตนะ คือ ขณะที่ไม่หวั่นไหวในขณะที่กระทบกับอารมณ์ทั้งที่เป็นอภิสารมณและอนิสารมณ สามารถที่จะมีกำลัง ครอบงำอายตนะได้ด้วยความไม่ยินดียินร้าย ซึ่งจะเป็นไปได้ก็ด้วยการเจริญภาวนากุศล เพราะว่าจิตย่อมหวั่นไหวไปได้ทุกขณะที่เห็นบ้าง ได้ยินบ้าง ได้กลิ่นบ้าง ลิ้มรสบ้าง รู้โผฏฐัพพะบ้าง รู้เรื่องราวต่างๆ บ้าง จิตหวั่นไหวอยู่เสมอ บางครั้งเป็นโลกะ บางครั้งเป็นโทสะ ถ้าจิตไม่สงบ ไม่มั่นคง ก็ย่อมจะหวั่นไหว

เพราะฉะนั้น จะเห็นได้ว่า ที่จิตจะไม่หวั่นไหวในความยินดียินร้ายทั้งหลายนั้น ก็ต้องเป็นไปในขั้นของภาวนากุศล ซึ่งเป็นสมถภาวนาและวิปัสสนาภาวนา

คำว่า ภาวนา ไม่ใช่ท่องบ่น แต่ว่าเป็นการอบรมที่ละเล็กที่ละน้อยจนกว่าจะเป็นความมั่นคงขึ้น

ถ. คิดว่า บางครั้งสามารถทำจิตใจให้สงบได้

ส. ที่ว่าสงบ ความหมายว่าอย่างไร สงบหรือไม่สงบขณะนั้น ต้องตรงและต้องจริง ถ้าไม่สงบ ก็อย่าว่าสงบ

ถ. มีครั้งหนึ่งรู้สึก ว่า ตนเองหลุดพ้น คือ ไม่มีตัวตน ไม่มีอะไรเป็นของเรา รู้สึกจิตใจเข้มแข็ง แต่พอได้ยินคำพูดหรืออะไรที่ทำให้เราไม่พอใจ โดยเฉพาะจากคนที่เรารักมากที่สุดก็รู้สึก ว่า ความเศร้าใจกลับมาครอบงำเราอีก และที่ท่านอาจารย์บอกว่า จะสำเร็จได้ด้วยการภาวนา การอบรมที่ละขั้นด้วยปัญญา จะทำอย่างไร

ส. ด้วยปัญญา เพราะถ้าไม่ใช่ปัญญา ไม่สามารถจะรู้ ว่า ที่เข้าใจว่าสงบ นั้นความจริงไม่สงบ ถ้าสงบ ต้องเป็นกุศล ต้องมีปัญญารู้ลักษณะสภาพของสิ่งที่กำลังปรากฏในขณะนั้นว่า เป็นความสงบหรือไม่ใช่ความสงบ ซึ่งเป็นขั้นสมถภาวนา แต่ถ้ารู้ว่าไม่ใช่ตัวตน นั่นเป็นสติปัฏฐาน เป็นวิปัสสนาภาวนา

เพราะฉะนั้น ในตอนแรกที่บอกว่าไม่ยึดถือเป็นตัวตน อาจจะยึดถืออยู่ก็ได้ คิดเท่านั้นว่าไม่ยึดถือ แท้ที่จริงแล้ว ตราบใดที่ปัญญายังไม่รู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ กล่าวไม่ได้เลยว่า ไม่มีความยึดถือ

ถ. ทำอย่างไรจึงจะสร้างปัญญาให้เกิด

ส. อบรมเจริญปัญญา รู้ว่าปัญญาคืออะไร ปัญญารู้อะไร ปัญญาเกิดได้อย่างไร ถ้าไม่มีเหตุ ปัญญาเกิดไม่ได้ และถ้าปัญญาไม่เกิด ก็ไม่รู้ลักษณะของปัญญา

ปัญญา เป็นการเข้าใจลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามความเป็นจริงของสภาพธรรมนั้น ๆ

เวลาที่ชอบสิ่งหนึ่งสิ่งใด รู้ใหม่ว่ากำลังพอใจในสิ่งนั้น ขณะนั้นเป็นกุศลหรืออกุศล ความพอใจเป็นกุศลหรืออกุศล ดีหรือไม่ดี ปัญญาต้องรู้ตามความเป็นจริงส่วนมากที่ทุกคนไม่ชอบ คือ ไม่ชอบโทษะ เพราะว่ากระสับกระส่าย เปรี้ยวร้อน เด็ดร้อน แต่โลภะ ความยินดี ความพอใจ ชอบมาก เท่าไรไม่พอ อย่าคิดว่าเห็นโทษของโลกะ เพราะว่ากำลังมัวเมาหมกมุ่นอยู่ในสิ่งนั้น จะโทษสิ่งนั้นได้อย่างไร เพราะฉะนั้น ส่วนมากที่ไม่ชอบนี้ ไม่ชอบธรรมที่เป็นโทษะ แต่ว่าชอบเหลือเกินในธรรมที่เป็นโลภะ แสวงหาอยู่เรื่อย ๆ จนกระทั่งไม่เห็นว่าเป็นโทษ ไม่เห็นว่าเป็นภัย เพราะฉะนั้น ในขณะนั้นต้องเป็นปัญญาที่รู้ตรงตามความเป็นจริงว่า ไม่ใช่โทษะก็จริง

แต่เป็นโลภะ ซึ่งเป็นโทษด้วย เป็นอกุศลด้วย ต้องเห็นโทษทั้งโทษและโลภะ ไม่ใช่เห็นแต่โทษของโทษเท่านั้น

และที่ว่าเป็นทุกข์ ก็เพราะว่าไม่ประสบกับสิ่งที่พอใจ พอประสบกับสิ่งที่พอใจ เป็นทุกข์ใหม่ ไม่เป็นแล้ว เป็นสุขแล้ว

ถ. พอโทษะเกิดขึ้น คือ มีจิตแค่มอง ก็รู้ในความหมองนั้น และก็จะมีเมตตาเกิด แต่ที่โทษะเกิดอย่างนี้ ทำอย่างไรจะไม่เกิด

ส. ปัญญาต้องรู้ขึ้นอีก ปัญญาแค่นั้นไม่พอที่จะไปดับโทษะ ปัญญาต้องรู้สภาพธรรมตามความเป็นจริง และเห็นโทษในสิ่งที่เป็นโทษ อยากจะให้อกุศลหมดโดยเร็วใช้ไหม เร็วไม่ได้ ปัญญาต้องรู้มากกว่านั้นมากเหลือเกิน กว่าจะดับกิเลสได้

ถ. ต้องพิจารณาอารมณ์ให้ละเอียดหรืออย่างไร คือ เจริญสติปัฏฐานอย่างเดียว

ส. เจริญสติปัฏฐานได้ แต่ว่าสติปัฏฐานไม่ได้เกิดบ่อยตามที่ปรารถนาตามที่ต้องการ

ถ. ส่วนมากจะเป็นอารมณ์สมณะมากกว่า คือ ขณะที่อยู่ เป็นสติที่รู้ แต่ไม่มีปัญญาเกิดร่วมด้วย รู้สึกว่าจะมีมาก

ส. เพราะฉะนั้น อบรมเจริญปัญญา

ถ. ให้มีปัญญามากขึ้น อย่างนั้นใช้ไหม

ส. แน่นนอน ปัญญาเท่านั้นที่ละกิเลสได้ สติไม่สามารถดับกิเลสได้

ถ. ถ้ามีสติเป็นส่วนใหญ่ แต่มีปัญญาน้อย อกุศลยังเกิด

ส. ก็ต้องอบรมเจริญปัญญาขึ้นอีก

ถ. จนกว่าปัญญาจะเกิดบ่อยอย่างนั้นหรือ

ส. ต้องเจริญขึ้นอีกมากทีเดียว

ถ. ผมมีวิธีแก้ความโกรธ เผื่อจะเป็นประโยชน์บ้าง คือ เคยฟังอาจารย์บรรยายอะไรหลาย ๆ เรื่อง สมมติเราโดนด่า ก็เพราะแต่ก่อนเราเคยไปด่าเขาไว้ หรือโดนเขาตี หรือโดนเขาโกง อะไรพวกนี้ โดยมากมีเหตุมาจากว่า เคยไปทำเขาไว้ก่อน

คิดอย่างนี้ความโกรธก็หายไป สองสามวันนี่ผมถูกล่อลวงเอาเงินไป ก็กลับนึกสงสารว่า เขาจะต้องได้รับทุกข์ทรมานจากการคดโกงของเขา นี่เป็นวิธีการของผมที่ใช้อยู่ในชีวิตประจำวัน

ส. และถ้าท่านผู้ฟังสังเกตจะเห็นได้ว่า สภาพของจิตที่เมตตากรุณา ตรงกันข้ามกับขณะที่โกรธ ความสุขต่างกัน ความผ่องใสของจิตต่างกัน ไม่มีความเศร้าหมองในขณะนั้น แต่ถ้าโกรธ ในขณะนั้นเป็นความเศร้าหมองของจิต ไม่ใช่สภาพของกุศลธรรม

ข้อความต่อไปใน **อรรถสาลินี** มีว่า

อันพุทธานุภาพธรรมนั้นจะมีแต่เพียงเท่านี้ก็หาไม่ได้ เราจักเลือกเฟ้นธรรมอันเป็นเครื่องบ่มโพธิญาณอื่นอีก เมื่อเราเลือกเฟ้นในกาลนั้น ได้พบสังขจขารมี ซึ่งพระพุทธเจ้าผู้แสวงหาซึ่งคุณอันยิ่งใหญ่ครั้งก่อน ๆ บำเพ็ญอุบาสกกันมา จักเป็นพุทธานุภาพธรรมข้อที่ ๗ สอนตนว่าดังนี้

เธอจงสมทานสังขจขารมี อันเป็นพุทธานุภาพธรรมข้อที่ ๗ นี้ให้มันต่อไป เธอมีถ้อยคำไม่เป็นสองในบารมีนั้น จักได้บรรลุสัมโพธิญาณ อันควรประจักษ์รุ่งเรืองเป็นดาราประจำวิถีในโลกนี้ทั้งเทวโลก ไม่โคจรลงจากวิถีทุกสมัย ทุกฤดู หรือทุกปีฉันใด แม้เธอก็เหมือนกัน อย่าเดินลงจากวิถีในความสัจย์ บำเพ็ญสังขจขารมีแล้ว จักได้บรรลุสัมโพธิญาณแล

สังขจะมีค่าสำคัญมาก เป็นเรื่องจริง ไม่ควรจะยาก หรือคำจริง คำสัจย์ ก็ไม่ควรจะยากที่จะกล่าว ความตรงไปตรงมา ความจริงใจ ไม่ควรที่จะยาก แต่อะไรทำให้หลายคนไม่จริงใจ ไม่ตรง

อกุศลธรรม คือ โลภะ ความยึดมั่นในความเป็นตัวตนมีมาก ความใคร่ ความปรารถนาทุกสิ่งทุกประการเพื่อตัว สามารถที่จะหลอกได้แม้ตัวเอง ไม่ตรงต่อลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ ทั้ง ๆ ที่ไม่ใช่เป็นปัญญา ก็อยากจะเป็นปัญญา เพราะความเป็นตัวตนที่ยึดมั่น ที่ต้องการสิ่งที่ดีเสมอสำหรับตนเอง แม้ว่าขณะนั้นรู้ว่าไม่ถูก แต่เพราะความต้องการในหนทางข้อปฏิบัติอย่างนั้น ก็ทำให้ยึดมั่นไม่ยอมที่จะละลาย

ซึ่งทั้งหมดนี้ไม่ใช่ความจริง เพราะฉะนั้น สัจจธรรมมีจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นมากที่จะทำให้สามารถที่จะรู้แจ้งในสัจธรรมของนามธรรมและรูปธรรมได้

เวลาที่เจริญสติปัฏฐาน จะทำให้รู้สภาพธรรมตามความเป็นจริงยิ่งขึ้น บางคนกล่าวว่า รู้ตัวเองว่าขณะใดมีมายาหรือมารยาในขณะทีพูดคำที่ไม่จริง และรู้ด้วยว่าเกิดอาการอย่างนั้นเพราะอะไรเป็นปัจจัย

นี่เป็นสภาพธรรมที่จะต้องละ อกุศลธรรมทั้งหลายต้องละ ต้องเป็นผู้ที่ตรงต่อสภาพธรรมจริง ๆ มิฉะนั้นแล้วไม่สามารถที่จะเห็นสภาพธรรมตามความเป็นจริงได้ เพราะยังมีอกุศลธรรมที่ทำให้คลาดเคลื่อนไป เป็นผู้ที่ไม่ตรงต่อสภาพธรรม

ถ. หลังจากพระพุทธเจ้าที่บังกรได้พยากรณ์ว่า สุเมธดาบสจะได้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าในกาลข้างหน้า สุเมธดาบสก็พยายามคิดค้นบารมีทั้ง ๑๐ เพื่อจะได้ถึงความเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า และท่านก็คิดถูก การคิดถูกของท่านอาศัยความคิดธรรมดา หรือว่าอาศัยอภิญญาจิต

สุ. ไม่ได้มีกล่าวไว้ว่า เป็นปัญญาในขั้นของอภิญญาหรือขั้นใด แต่ให้ทราบความวิจิตรของสภาพธรรมแต่ละขณะซึ่งเกิดขึ้นว่า เมื่อมีปัจจัยพร้อมที่จะคิดอย่างไรมีปัญญาคมกล้ำลึกซึ่งกว้างขวางแค่ไหน ปัญญาขณะนั้นก็เกิดขึ้นเป็นไปอย่างนั้นในชีวิตประจำวันทุกคนเห็นได้ชัดทีเดียวว่า จิตทุกขณะ ความคิดแต่ละอย่างที่เกิดขึ้นเป็นไปนั้นแสนวิจิตรเพราะการสะสมมาเรื่อย ๆ แต่ละขณะ ในแต่ละภพ ในแต่ละชาติเป็นปัจจัยสลับซับซ้อนมาก จนกระทั่งทำให้เกิดความคิดต่าง ๆ นานา ที่ไม่เหมือนกันเลย

ถ. การระลึกถึงคุณของพระพุทธเจ้านั้น เราจะใช้คำว่า พุทโธ พุทโธ ท่องในใจเพียงเท่านี้ จะชื่อว่าระลึกถึงคุณของพระพุทธเจ้าหรือยัง

สุ. ถ้าไม่พูดพุทโธ ระลึกถึงพระคุณได้ไหม ก็ได้ แต่เวลาที่กำลังพูดพุทโธ มีเวลาที่จะระลึกถึงพระคุณหรือเปล่า

ถ. ขณะที่ท่องคำว่า พุทโธ พุทโธ ก็ระลึกในตัวเสร็จ

สุ. เร็วอย่างนั้นเชียวหรือ

ถ. คำว่า พุทโธ พุทโธ หมายถึงชื่อของพระพุทธเจ้าอยู่แล้ว เราพูดถึงพระพุทธเจ้า เราเรียกพระพุทธเจ้า หรือเรียกพุทโธ ก็อย่างเดียวกัน

ส. เพราะฉะนั้น แต่ละคนต่างกัน อย่างสุเมธดาบสก็ระลึกถึง กล่าวถึงพุทโธ แต่ปิตีของท่านในขณะนั้นที่ท่านรู้คุณของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ทำให้ท่านเกิดปิติได้ถึงขั้นนั้น เพราะฉะนั้น แต่ละคนจะนึกถึงคำว่า พุทโธ หรือความเป็นพระพุทธเจ้า ก็แล้วแต่ว่าจิตขณะนั้นของท่านเป็นกุศลมากน้อยแค่ไหน ต่างกันไม่เหมือนกัน บางคนพูดไปเฉย ๆ บางคนพยายามสักเท่าไรที่จะให้ระลึกถึงพระคุณก็นึกไม่ออก เพราะว่าไม่เคยฟังธรรม ไม่เคยเข้าใจธรรม ไม่ได้ประพฤติปฏิบัติธรรม จะระลึกถึงคุณได้อย่างไร

ถ. ในพระสูตรหลายเรื่อง เช่น ท่านพระพาหิยะ ได้ยินคำว่า พุทโธ ก็เกิดปิตียินดี โดยยังไม่ได้นึก เพียงได้ยินเท่านั้น ปิตีของท่านก็เกิดได้ ซึ่งหมายความว่าถ้าได้ยินคำว่า พุทโธ ต้องได้ชื่อว่า ระลึกถึงคุณของพระพุทธเจ้าแล้ว

ส. ท่านพระพาหิยะจะบรรลุคุณธรรมเป็นพระอรหันต์ เพราะฉะนั้น คำว่าพุทโธที่ท่านเคยได้ยินมา เคยระลึกมา เคยเข้าใจมา เคยปิติมา มากมายนับไม่ถ้วนในครั้งก่อนเป็นปัจจัยที่จะให้ยังถึงคุณของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าทันทีที่ได้ยินคำว่าพุทโธ เพราะว่าท่านจะได้บรรลุคุณธรรมเป็นพระอรหันต์ในชาตินี้ แต่คนอื่นได้ยินว่าพุทโธ จะเหมือนความรู้สึกของท่านพระพาหิยะได้ไหม ถ้าไม่ได้อบรม

ถ. ก็ไม่เหมือนกัน ปิตีอาจจะไม่เกิด แต่ผมอยากรู้ว่า ขณะนั้นชื่อว่าระลึกถึงคุณของพระพุทธเจ้าหรือยัง

ส. ใครจะตอบได้ นอกจากตัวท่านเอง ถ้าไม่รู้เรื่องของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าเลย ถึงแม้ว่าจะได้ยินคำว่า พุทโธ ก็ผ่านไปโดยที่ไม่ทราบว่าอะไรอย่างไร เพราะฉะนั้น ยิ่งฟังมาก ยิ่งศึกษามาก ยิ่งรู้ประวัติโดยละเอียดของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ก็ยิ่งทำให้เห็นพระคุณของพระองค์ และเวลาที่ระลึกถึงพุทโธ ก็จะมีผลปลานปลื้ม湧ใสในจิตใจ ด้วยการน้อมระลึกถึงพระคุณทันที

เพราะฉะนั้น แล้วแต่แต่ละขณะของแต่ละบุคคล ขณะหนึ่ง ๆ ก็ไม่เหมือนกัน ในขณะที่ระลึกถึงคำว่า พุทโธ ในวันหนึ่ง ๆ แต่ละขณะก็ยิ่งต่างกันไปตามเหตุตามปัจจัย เพราะฉะนั้น แต่ละคนก็ยิ่งต่างกันไป

ข้อความต่อไปใน **อรรถสาลินี** มีว่า

อันพุทธานุสสติธรรมนั้นจักมีเพียงเท่านี้ก็หาไม่ได้ เราจักเลือกเฟ้นธรรมอันเป็นเครื่องบ่มโพธิญาณอื่นอีก เมื่อเราเลือกเฟ้นในกาลนั้น ได้พบอธิษฐานบารมีซึ่งพระพุทธเจ้าผู้แสวงหาซึ่งคุณอันยิ่งใหญ่ครั้งก่อน ๆ ได้บำเพ็ญอุบาสกมา จักเป็นพุทธานุสสติธรรมข้อที่ ๘ สอนตนว่าดังนี้

เธอจงสมทานอธิษฐานบารมี อันเป็นพุทธานุสสติธรรมข้อที่ ๘ นี้ ทำให้มันต่อไป เธอเป็นผู้คงที่ในบารมีนั้น จักได้บรรลุสัมโพธิญาณ ภูเขาศิลาล้วนย่อมตั้งดำรงคงที่ไม่หวั่นไหวเพราะลมที่แรงกล้า ดำรงอยู่ในที่เดิมเทียว ฉันทะ เธอก็เหมือนกัน จงเป็นผู้คงที่ในอธิษฐานบารมีทุกเมื่อ บำเพ็ญอธิษฐานบารมีแล้วจักบรรลุได้สัมโพธิญาณแล

ในขณะที่สุเมธดาบสได้เลือกเฟ้นธรรมอันเป็นเครื่องบ่มโพธิญาณนี้ ท่านผู้ฟังเคยคิดไหมว่า ท่านผู้ฟังจะบำเพ็ญกุศล หรือว่าเจริญกุศลประการใดบ้าง เพราะรู้ว่าการที่จะรู้แจ้งอริยสัจธรรมนี้แสนยาก เมื่อเป็นธรรมที่ต้องใช้ความอดทนในการที่จะบำเพ็ญกุศล วันหนึ่ง ๆ ก็น่าคิดว่า เราจะทำกุศลอะไรบ้าง เพื่อที่จะให้เป็นบารมีเกื้อกูลในการรู้แจ้งอริยสัจธรรม

สำหรับบารมีข้อหนึ่ง คือ อธิษฐานบารมี การตั้งใจมั่นในกุศล ไม่เปลี่ยนใจไปตามกิเลส ซึ่งถ้าจะสังเกตดูในวันหนึ่ง ๆ บางทีคิดเรื่องกุศล แต่ออกุศลก็ทำให้เปลี่ยนใจได้ บางครั้งก็บ่อย ๆ หรือเรื่อย ๆ เคยมีไหมที่ตั้งใจว่าจะทำกุศล อาจจะเป็นการฟังธรรม หรือการถือกุศลสงเคราะห์ห่อนุเคราะห์บุคคลอื่น แต่พอมีอกุศลเกิดขึ้นแทรกแซงก็เปลี่ยนใจไปตามอกุศลนั้นอย่างรวดเร็ว ลืมเรื่องกุศลที่คิดไว้หรือว่าตั้งใจไว้แล้ว

อธิษฐานบารมี คือ การตั้งใจมั่นในกุศล ถ้าไม่มีความมั่นคงจริง ๆ ปัญญาจะไม่คมกล้า ก็ไม่สามารถที่จะสู้กับกิเลสอกุศลได้ และในวันหนึ่ง ๆ ลองสังเกตดูว่า

อกุศลชนะบ่อยไหม หรือว่ากุศลชนะมากกว่า ถ้าเป็นผู้ที่กุศลชนะมากกว่า ก็แสดงถึงความตั้งใจมั่นในกุศลที่จะไม่ยอมเปลี่ยนไปตามกิเลส

เพราะฉะนั้น อธิษฐานบารมีจึงเป็นกุศลประการหนึ่ง ซึ่งเมื่อตั้งใจมั่นคงในกุศล ทำให้มีกำลังขึ้น ก็จะประกอบบารมีกุศลนั้นได้สำเร็จตามความตั้งใจอย่างมั่นคง และยอมเป็นเหตุหนึ่งที่จะเป็นบารมีที่สามารถจะทำให้รู้แจ้งอริยสัจธรรม

๗๓๘

ข้อความต่อไปมีว่า

อันพุทธานุสสญาณนั้นจักมีแต่เพียงเท่านี้ก็หาได้ เราจักเลือกเฟ้นธรรมอันเป็นเครื่องบ่มโพธิญาณอื่นอีก เมื่อเราเลือกเฟ้นในกาลนั้น ได้พบเมตตาบารมีซึ่งพระพุทธเจ้าผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ครั้งก่อน ๆ ได้บำเพ็ญอบรมกันมา จักเป็นพุทธานุสสญาณข้อที่ ๙ สอนตนว่าดังนี้

เธอจงสมทานเมตตาบารมี อันเป็นพุทธานุสสญาณข้อที่ ๙ นี้ ทำให้นั่นต่อไป เธอจะเป็นคนที่ไม่มีความโกรธด้วยเมตตา ถ้าเธอปรารถนาจะบรรลุโพธิญาณ ชื่อว่าน้ำย่อมแผ่ความเย็น ล้างมลทิน คือ อคติ ในคนทั้งดีและชั่วสม่ำเสมอ กันฉันใด แม้เธอก็เหมือนกัน จงเจริญเมตตาสม่ำเสมอในคน ทั้งผู้ที่เกื้อกูลและไม่เกื้อกูล เธอบำเพ็ญเมตตาบารมีแล้วจักได้บรรลุสัมโพธิญาณแล

ในขณะที่ผู้เมตตาบสยคิณอย่างนี้ ถ้าท่านผู้ฟังจะตั้งใจอย่างนี้ด้วย ก็จะเป็นบารมีประการหนึ่ง เพราะว่า ชื่อว่าน้ำ ย่อมแผ่ความเย็น ล้างมลทิน คือ อคติ ในคนทั้งดีและชั่วสม่ำเสมอ กันฉันใด แม้เธอก็เหมือนกัน จงเจริญเมตตาสม่ำเสมอในคน ทั้งผู้ที่เกื้อกูลและไม่เกื้อกูล ไม่เลือก เมตตาเป็นกุศลซึ่งทำให้บุคคลที่อยู่ใกล้ชิดได้รับความผาสุกทั้งกายและใจ เพราะว่าเป็นเหตุให้มีความเกื้อกูลอนุเคราะห์สวเคราะห์กัน ซึ่งโลกจะผาสุกอยู่ได้ก็ด้วยเมตตา ในวันหนึ่ง ๆ ลองคิดดู ที่ได้รับความสุขนี้เป็นเพราะเมตตาซึ่งกันและกัน ใช่หรือมิใช่

เพราะฉะนั้น สำหรับบารมีข้อที่ ๙ ก็เป็นสิ่งที่ทำให้ทุกท่านได้อยู่ร่วมกันด้วยความผาสุกและเจริญขึ้นในกุศลด้วย

เคยคิดที่จะเมตตาสม่ำเสมอในคน ทั้งที่เกื้อกูลและไม่เกื้อกูลไหม คือหมายถึงทุกคน ไม่เลือก ถ้าเลือก ยังไม่ใช่เมตตาที่สม่ำเสมอ

ถ. สำหรับเรื่องเมตตา ถ้ายังไม่เคยเจริญสติ ก็ยากที่จะรู้จักจิตใจของตัวเอง เมื่อก่อนนี้ ถ้าไม่ใช่ผู้ประสงค์ต่อเรา เราก็เกลียดชังเขามาก แม้ไม่ได้คิดทำร้ายเขาเป็นการตอบแทน แต่จิตหม่นหมองเดือดร้อนจริง ๆ ต่อเมื่อได้เจริญสติมาจนถึงเดี๋ยวนี้ รู้สึกว่า การผูกพันกับความโกรธเบาบางลง

สุ. ก็ได้ทราบจากท่านผู้ฟังท่านอื่น ๆ ด้วยว่า เมื่อได้เจริญสติปัฏฐาน และได้ฟังพระธรรม พิจารณาพระธรรมมากขึ้น เมตตาของท่านก็เจริญขึ้นกว่าก่อนมาก

สำหรับประการต่อไป มีข้อความว่า

อันพุทธานุภาพธรรมนั้นจักมีแต่เพียงเท่านี้ก็หาได้ เราจักเลือกเฟ้นธรรมอันเป็นเครื่องบ่มโพธิญาณอื่นอีก เมื่อเราเลือกเฟ้นในกาลนั้น ก็ได้พบอุเบกขาบารมีซึ่งพระพุทธเจ้าผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ครั้งก่อน ๆ ได้บำเพ็ญอุเบกขาบารมีมา จักเป็นพุทธานุภาพธรรมข้อที่ครบ ๑๐ ได้สอนตนว่าดังนี้

ท่านจงสมทานอุเบกขาบารมี อันเป็นพุทธานุภาพธรรมข้อที่ ๑๐ นี้ให้มันคงต่อไป เธอเป็นผู้คงที่มันคง จักบรรลุสัมโพธิญาณ ชื่อว่าแผ่นดิน ย่อมเว้นจากความยินดีและยินร้าย วางเฉย ในคนที่ทิ้งของที่ไม่สะอาดหรือสะอาดทั้งสองพวก ฉันทิ แม้เธอก็เหมือนกัน จงเป็นผู้คงที่ในสุขและทุกข์ทุกเมื่อ เธอบำเพ็ญอุเบกขาบารมีแล้ว จักบรรลุโพธิญาณได้แล

เวลาที่ท่านมีเมตตาใคร่ที่จะให้คนอื่นได้เป็นสุข แต่ถ้าไม่สามารถจะเป็นไปอย่างนั้นได้ ก็ไม่ควรจะให้เป็นอกุศลจิต คือ ความยินดียินร้าย หรือความโทมนัสเกิดขึ้น เพราะขณะนั้นเป็นอกุศล ด้วยเหตุนี้ อุเบกขาบารมีจึงเป็นสิ่งที่สำคัญ เวลาที่ผู้ที่เป็นที่รักหรือว่าบุคคลทั้งหลาย เหตุการณ์ทั้งหลาย ไม่เป็นไปอย่างที่ท่านคิดว่าสมควร หรือว่าอย่างที่ท่านต้องการ

ในวันหนึ่ง ๆ จะเห็นได้ว่า ในขณะที่สติระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏจริง ๆ โดยความไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล กำลังใส่ใจพิจารณารู้เฉพาะลักษณะของสิ่งที่ปรากฏ ในขณะนั้นจะเป็นปัญญาที่ทำให้ไม่ยินดียินร้าย และเกื้อกูลต่อการที่จะเกิดอุเบกขาได้มากขึ้น เพราะรู้ว่าสภาพธรรมทั้งหลายที่กำลังปรากฏ

ในขณะนั้น เป็นแต่เพียงลักษณะที่ไม่ใช่ตัวตน สัตว์ บุคคล เป็นสภาพธรรมที่เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ไม่อยู่ในอำนาจบังคับบัญชา

แต่ถ้าลืมนึกไป คิดว่าสามารถบังคับบัญชาได้ จะอุเบกขาใหม่ ก็ย่อมต้องเดือดร้อนในขณะที่เกิดการณ์ต่าง ๆ หรือว่าบุคคลทั้งหลายไม่เป็นไปตามที่ใจปรารถนา แต่เมื่อปัญญาในสภาพธรรมที่ปรากฏตามความเป็นจริงเพิ่มขึ้น ก็จะทำให้ละความยินดียินร้าย สามารถที่จะวางเฉย มั่นคง เป็นผู้คงที่ในสุขและทุกข์ทุกเมื่อ

ถ้าพิจารณาแล้วจะเห็นได้จริง ๆ ว่า บารมีทั้ง ๑๐ นี้ เป็นสิ่งที่จำเป็นและเกื้อกูลในการที่จะเจริญกุศล

ข้อความต่อไปมีว่า

ธรรมเครื่องบ่มโพธิญาณในโลกมีจำนวนเท่านี้แล นอกจากนั้นแล้วไม่มีอะไรอีก เธอจงตั้งมั่นอยู่ในธรรมเหล่านั้น เมื่อเราเลือกเฟ้นธรรมอันมีสภาวะหน้าที่และลักษณะเหล่านี้อยู่ ด้วยเดชแห่งธรรม พสุธาได้หวั่นไหวทั่วไปทั้งหมื่นโลกธาตุ แผ่นดินไหว เสียงลั่นดุจเครื่องยนต์ที่บีบอัดที่ถูกบีบฉะนั้น แผ่นดินย่อมหมุนอย่างเดียวกันกับจักรเครื่องยนต์น้ำมันหมุนฉะนั้นแล

บริษัทที่อยู่ในที่องค์าสพระพุทธรูปเจ้านั้น ย่อมโง่งนเป็นลมล้มนอนอยู่ ณ ภาคพื้นในที่นั้น หมอน้ำหลายพัน และกระถางหลายร้อย ย่อมกระทบซึ่งกันและกัน แตกละเอียดอยู่ในที่นั้น มหาชนสะดุ้งตกใจกลัว ตื่นเต้น มีใจอันหวาดหวั่น มาประชุมกันเฝ้าพระที่ปึงกรพุทธรเจ้า กราบทูลถามว่า

ความร้ายหรือดีจักมีแก่โลก โลกย่อมปั่นป่วนทั่วกันทั้งหมด ขอพระองค์ผู้มีพระจักขุ จงได้โปรดบรรเทาความปั่นป่วนนั้น

พระมหามุนีที่ปึงกรพุทธรเจ้าตรัสให้ชนเหล่านั้นทราบในเวลานั้นว่า

พวกท่านจงวางใจเถิด อย่ากลัวเลย เพราะเรื่องแผ่นดินไหวนี้ ดาบสที่เราทำนายไว้ในวันนี้ว่า จักเป็นพระพุทธรเจ้าในโลกนั้น เธอเลือกเฟ้นธรรมที่พระชินเจ้าบำเพ็ญกันมาแต่ครั้งก่อน ๆ เมื่อเธอเลือกเฟ้นธรรมอันเป็นภูมิของพระพุทธรเจ้าโดยหา

ส่วนเหลือมิได้แล้ว แผ่นดินที่ไหวทั่วห่มันโลกธาตุรวมทั้งเทวโลกนี้ ย่อมเกิดด้วยเหตุนี้
แล

เพราะได้ฟังคำของพระพุทธเจ้า ใจของเขาย่อมสงบลงทันที เขาทั้งหมดเข้าไป
อภิเวทเราอีกครั้งหนึ่ง เราสมาทานพระพุทธคุณ ทำใจให้มัน นมัสการพระที่ปึงกร-
พุทธเจ้าแล้ว ลุกจากอาสนะในเวลานั้นแล

นี่เมื่อครั้งเป็นสุเมธดาบส ซึ่งพระองค์จะต้องทรงบำเพ็ญพระบารมีถึง
๔ อสงไขยแสนกัป หลังจากที่ได้รับคำพยากรณ์จากพระที่ปึงกรพุทธเจ้าแล้ว
เพราะฉะนั้น ท่านผู้ฟังจะเห็นคุณค่าของพระธรรมว่า กว่าที่จะได้รับฟังจากพระโอรส
มีโอกาสนี้จะได้ยินได้ฟังพระธรรมที่ทรงแสดง พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าต้องทรง
บำเพ็ญพระบารมีมากถึง ๔ อสงไขยแสนกัป ซึ่งในระหว่างนั้น ข้อความต่อไปมีว่า

ก็เมื่อพระที่ปึงกรพระผู้มีพระภาคเสด็จดับขันธปรินิพพานล่วงลับไปแล้ว
ประมาณหนึ่งอสงไขย พระบรมศาสดาพระนามว่า โกลนทัตถะ ได้เสด็จอุบัติขึ้น
ในกาลนั้น พระโพธิสัตว์เจ้าของเราได้เสด็จอุบัติเป็นพระเจ้าวิชิตาวีบรมจักรพรรดิ
ได้ถวายมหาทานแก่ภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุขนับได้แสนโกฏิ พระศาสดาทรง
พยากรณ์พระโพธิสัตว์ว่า จักเป็นพระพุทธเจ้าในอนาคตกาล แล้วทรงแสดงพระธรรม-
เทศนา พระบรมโพธิสัตว์เจ้านั้นได้ทรงสดับธรรมเทศนาของพระบรมศาสดาแล้วทรง
มอกราชสมบัติ แล้วเสด็จออกทรงผนวช ทรงศึกษาพระไตรปิฎก ได้บรรลุสมาบัติ ๘
และอภิญญา ๕ ไม่เสื่อมจากฌาน แล้วเสด็จอุบัติ ณ พรหมโลก

นี่เป็นการได้รับคำพยากรณ์ครั้งที่ ๒ จากพระโกลนทัตถะสัมมาสัมพุทธเจ้า
ท่านผู้ฟังจะเห็นได้ว่า แม้ว่าจะได้ฟังพระธรรมเทศนาเสด็จออกทรงผนวช ทรงศึกษา
พระไตรปิฎก ได้บรรลุสมาบัติ ๘ อภิญญา ๕ ไม่เสื่อมจากฌาน แต่กระนั้นก็ยัง
ไม่สามารถที่จะบรรลุคุณธรรมเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าในอสงไขยแสนกัป
เพราะว่าจะต้องทรงบำเพ็ญบารมีต่อไปถึง ๔ อสงไขยแสนกัป

ข้อความต่อไปมีว่า

เมื่อพระโกณฑัญญะพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานล่วงไปประมาณสองสัปดาห์หนึ่ง ในกัปหนึ่งมีพระพุทธเจ้าเสด็จอุบัติขึ้น ๔ พระองค์ คือ พระมังคลพุทธเจ้า พระสุมนพุทธเจ้า พระเวตพุทธเจ้า พระโสภิตพุทธเจ้า ในสมัยพระมังคลพุทธเจ้านั้น พระโพธิสัตว์ของเราทั้งหลายเป็นพราหมณ์นามว่า สุรุจิ ซึ่งท่านคิดว่าควรจักถวายทานแก่พระภิกษุสัก ๗ วัน และได้นิมนต์พระภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุขถวายทานข้าวควปณะ ประมาณ ๗ วัน

ซึ่งคำอธิบายมีว่า คำว่า ข้าวควปณะนั้น ท่านอธิบายว่า เขาเรียกชื่อโภชนะชนิดหนึ่งที่เขาเอาน้ำนมสดใส่ในหม้อใหญ่แล้วตั้งบนเตาไฟ เมื่อน้ำนมกลายเป็นเปรี้ยวแล้ว ใส่ข้าวสารลงหน่อยหนึ่ง ผสมกับน้ำผึ้ง น้ำตาลกรวด ชันทสกร และเนยใสที่เคี้ยวแล้ว

ในวันที่เสร็จจากการอสังคาสะ พระโพธิสัตว์ให้ล้างบาตรของพระภิกษุทุกรูป ใส่เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อยเพื่อให้เป็นเภสัช แล้วถวายพร้อมกับไตรจีวร

พระบรมศาสดาเมื่อทรงทำอนุโมทนา ทรงใคร่ครวญดูว่า บุรุษนี้ถวายทานใหญ่ถึงเพียงนี้จักได้เป็นอะไรหนอ ทรงทราบว่าเป็นอนาคตกาลที่สุดสองสัปดาห์แสนกัปจักได้เป็นพระพุทธเจ้าพระนามว่า โคตมะ แล้วโปรดให้พระมหาบุรุษเข้าเฝ้า ทรงพยากรณ์เป็นครั้งที่ ๓ ว่า ล่วงกาลประมาณเท่านี้ ท่านจักเป็นพระพุทธเจ้านามว่า โคตมะ เมื่อพระมหาบุรุษสดับคำพยากรณ์จากพระมังคละพุทธเจ้าดังนั้นแล้ว ได้บรรพชาในสำนักของพระบรมศาสดา ครั้นบวชแล้ว ได้เล่าเรียนพระพุทธานุสสได้บรรลุอุภยญาณและสมาบัติ ดำรงชนมชีพอยู่ตลอดอายุขัย ได้ไปบังเกิดในพรหมโลก

เป็นสังสารวัฏฏ์ที่จะต้องสืบต่อไปเรื่อย ๆ ในภพต่าง ๆ จนกว่าจะได้บรรลุเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า

ข้อความต่อไปมีว่า

เมื่อพระมังคลพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพาน ก็เป็นเหตุให้หมื่นโลกธาตุเกิดความมีดมิดอย่างนี้

คือ ในสมัยใดที่ไม่มีคำสอน ก็ไม่สามารถที่จะรู้ความจริงของธรรมที่กำลังปรากฏว่าไม่ใช่ตัวตน เป็นแต่เพียงลักษณะสภาพธรรมที่เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัยที่ปรากฏแต่ละทาง และก็ดับไป

ข้อความต่อไป

ต่อจากนั้นพระสุมนศาสดาได้เสด็จอุบัติขึ้นในโลก ในคราวนั้น พระโพธิสัตว์เป็นพยานาคนามว่า อตุลละ พระบรมศาสดาได้ทรงพยากรณ์พยานาคเมื่อนั้นเป็นครั้งที่ ๔ ว่า พยานาคนี้จักเป็นพระพุทธเจ้าในอนาคตกาล

ในกาลต่อจากพระศาสดาพระนามว่าสุมนพระองค์นั้นมา พระศาสดาพระนามว่า เรวตะ ได้ทรงอุบัติขึ้น พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพราหมณ์นามว่า อติเทพ ได้ฟังพระธรรมเทศนาของพระศาสดาแล้ว ดำรงอยู่ในไตรสรณคมน์ ประคองอัญชลีเหนือเศียรเกล้า กล่าวสรรเสริญคุณในการละกิเลสแห่งพระศาสดาพระองค์นั้น ได้ทำการบูชาด้วยผ้าห่ม แม้พระศาสดาพระองค์นั้นก็ได้ทรงพยากรณ์พระโพธิสัตว์นั้นเป็นครั้งที่ ๕ ว่า จักเป็นพระพุทธเจ้า

ที่ได้กล่าวถึงอดีตชาติต่าง ๆ ที่ได้ทรงบำเพ็ญพระบารมีมา ก็เพื่อที่จะให้ท่านผู้ฟังได้ทราบว่า ในกาลก่อนที่จะได้ตรัสรู้ พระผู้มีพระภาคเองก็ได้ทรงเกิดเป็นบุคคลต่าง ๆ ในชาติต่าง ๆ ซึ่งเหมือนในขณะนี้ ทุกคนกำลังเป็นบุคคลหนึ่งในสังสารวัฏฏ์ แต่ว่ายังไม่ถึงกาลที่จะรู้แจ้งอริยสัจธรรมเป็นพระอริยบุคคล เมื่อได้อบรมคุณธรรมพร้อมที่จะบรรลु ก็ย่อมบรรลुได้ตามปกติ ไม่ว่าจะเป็นในชาติที่เป็นบุคคลใด อาจจะ เป็นในชาติที่เป็นพราหมณ์ เป็นกษัตริย์ หรือว่ามีอาชีพใด เป็นบุคคลใด ก็ได้ทั้งสิ้น เป็นชีวิตธรรมดาปกติเหมือนกัน ไม่ว่าจะเป็นในสมัยโน้น หรือว่าในสมัยนี้

ข้อความต่อไปมีว่า

ในกาลต่อจากพระศาสดาพระนามว่าพระเรวตะพระองค์นั้นมา พระศาสดาพระนามว่า โสภิตะ ก็ทรงอุบัติขึ้น ในกาลนั้น พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพราหมณ์นามว่า สุขชาติ ได้ฟังพระธรรมเทศนาของพระศาสดาแล้วดำรงอยู่ในไตรสรณคมน์ ได้ถวายมหาทานแก่พระภิกษุสงฆ์มีองค์พระพุทธเจ้าเป็นประธาน แม้

พระศาสดาพระองค์นั้นก็ทรงพยากรณ์พระโพธิสัตว์นั้นเป็นครั้งที่ ๖ ว่า จักเป็นพระพุทธรเจ้า

ในกาลต่อจากพระศาสดาพระนามว่าโสภิตะพระองค์นั้นมา ล่วงไปหนึ่งอสงไขย ในภพนี้ พระพุทธรเจ้าทรงอุบัติขึ้น ๓ พระองค์ คือ พระอโนมทัสสีพุทธรเจ้า ๑ พระปทุมพุทธรเจ้า ๑ และพระนารทพุทธรเจ้า ๑

ในสมัยแห่งพระอโนมทัสสีพุทธรเจ้า พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นเสนาบดียักษ์ตนหนึ่ง มีฤทธิ์มาก มีอำนาจมาก แม้พระศาสดาก็ได้ทรงพยากรณ์พระโพธิสัตว์นั้นว่า จักเป็นพระพุทธรเจ้าในอนาคตกาล ซึ่งเป็นการพยากรณ์ครั้งที่ ๗

ในกาลต่อจากพระศาสดาพระนามว่าอโนมทัสสีพระองค์นั้นมา พระศาสดาพระนามว่า ปทุมะ ก็ทรงอุบัติขึ้น ในกาลนั้น ครั้นเมื่อพระตถาคตเจ้าประทับอยู่ ณ ฐูปำนั่นเอง พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพญาราชสีห์ พระศาสดาทรงตรวจภูมิธรรมในใจของพญาราชสีห์นั้นแล้วได้ทรงพยากรณ์เป็นครั้งที่ ๘ ว่า จักเป็นพระพุทธรเจ้าในอนาคตกาล

สมัยนี้ในป่าจะมีพญาราชสีห์ใหม่ ซึ่งอาจจะจะเป็นพระพุทธรเจ้าพระองค์ใดพระองค์หนึ่งในอนาคต ไม่มีบุคคลใดสามารถที่จะรู้ได้ แต่ว่าพญาราชสีห์ที่มีภูมิธรรมในใจ ต้องแสดงถึงศรัทธาและกุศลจิตในขณะนั้นด้วย คือ ในครั้งนั้นเมื่อพญาราชสีห์ได้เห็นพระศาสดาเข้านิโรธสมาบัติ มีจิตเลื่อมใส หมอบลง กระทำประทักษิณ เกิดปิติโสมนัส บันลือสีหนาท ๓ ครั้ง ไม่ละปิติซึ่งมีพระพุทธรเจ้าเป็นอารมณ์ เพราะความสุขที่เกิดจากปิตินั้นเองจึงไม่ยอมหลีกไปหากิน กระทำการสละชีวิต ได้ไปยืนเฝ้าอยู่ตลอด ๗ วัน นี่เป็นการได้รับพยากรณ์เป็นครั้งที่ ๘

ข้อความต่อไปมีว่า

ในกาลต่อจากพระศาสดาพระนามว่าปทุมะพระองค์นั้นมา พระศาสดาพระนามว่า นารทะ ก็ทรงอุบัติขึ้น ในกาลนั้น พระโพธิสัตว์ทรงผนวชเป็นฤๅษี ประพฤติเชี่ยวชาญในอภิญญา ๕ สมาบัติ ๘ ถวายมหาทานแก่พระภิกษุสงฆ์มีองค์พระพุทธรเจ้าเป็นประธาน ได้กระทำการบูชาด้วยจันทรันแดง แม้พระศาสดาพระองค์

นั้นก็ได้ทรงพยากรณ์พระโพธิสัตว์นั้นเป็นครั้งที่ ๙ ว่า จักเป็นพระพุทธเจ้าในอนาคตกาล

ข้อความใน **อรรถสาลินี** มีละเอียดกว่านี้ แต่ที่กล่าวถึงโดยย่อ เพียงที่จะให้ท่านผู้ฟังได้ทราบว่า พระผู้มีพระภาคได้ทรงบำเพ็ญพระบารมีโดยเกิดเป็นบุคคลใดในครั้งไหน ซึ่งใน **อรรถกถา อรรถสาลินี** จะมีข้อความโดยละเอียดถึงพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าแต่ละพระองค์ที่ทรงอุบัติว่า แต่ละพระองค์นั้นมีใครเป็นพระพุทธรูปดา พระพุทธรูปดา และมีการประชุมครั้งแรกเมื่อไร ก็ครั้ง หรือว่ามีสาวกที่ไปประชุมด้วยกันก็ครั้ง

ข้อความต่อไปมีว่า

ในกาลต่อจากพระพุทธเจ้าพระนามว่านารทะ ล่วงไปได้สองไชยหนึ่ง นับแต่กันไปนี้ไปในที่สุดแสนกับ ในกัปหนึ่งพระพุทธเจ้าพระนามว่า ปทุมุตตระ ทรงอุบัติขึ้นเพียงพระองค์เดียวเท่านั้น ในกาลนั้น พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นผู้ปกครองมหารัฐพระนามว่าชฎิล ได้ถวายทานพร้อมทั้งผ้าจีวรแก่พระภิกษุสงฆ์มีองค์พระพุทธเจ้าเป็นประธาน แม้พระพุทธเจ้าพระนามว่าปทุมุตตระพระองค์นั้นก็ได้ทรงพยากรณ์พระโพธิสัตว์นั้นเป็นครั้งที่ ๑๐ ว่า จักเป็นพระพุทธเจ้าในอนาคตกาล

ในกาลต่อจากพระพุทธเจ้าพระนามว่าปทุมุตตระพระองค์นั้นมา ล่วงไปสามหมื่นกับ ในกัปเดียวกันพระพุทธเจ้าบังเกิดขึ้น ๒ พระองค์ คือ พระพุทธเจ้าพระนามว่าสุเมธะ ๑ พระพุทธเจ้าพระนามว่าสุชาตะ ๑

ในกาลแห่งพระสุเมธพุทธเจ้านั้น พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นมาณพนามว่าอุตตระ สละทรัพย์เฉพาะที่ฝังเก็บไว้ถึงแปดสิบลึงถวายมหาทานแก่พระภิกษุสงฆ์มีองค์พระพุทธเจ้าเป็นประธาน ฟังพระธรรมแล้ว ดำรงอยู่ในไตรสรณคมน์ แล้วออกบวช แม้พระพุทธเจ้าพระนามว่าสุเมธะพระองค์นั้นก็ได้ทรงพยากรณ์พระโพธิสัตว์นั้นเป็นครั้งที่ ๑๑ ว่า จักเป็นพระพุทธเจ้าในอนาคตกาล

๗๓๙

ฟังแล้ว ท่านผู้ฟังสงบไหม ระลึกถึงพระคุณหรือเปล่าในขณะนี้ พุทธานุสสติ
สภาพธรรมของจิตในขณะนี้ สามารถที่จะพิจารณารู้ได้ว่า สงบหรือไม่สงบ ความสงบ
จึงจะเจริญขึ้น ในขณะที่ฟัง เข้าใจ และเห็นพระคุณ

ข้อความต่อไปมีว่า

ในกาลต่อจากพระพุทธเจ้าพระนามว่าสุเมธพระองค์นั้นมา พระศาสดา
พระนามว่า สุชาตะ ก็ทรงอุปบัติขึ้น ในกาลนั้นพระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพระเจ้า-
จักรพรรดิ ทรงสดับว่า พระพุทธเจ้าทรงอุปบัติขึ้นแล้ว จึงเสด็จเข้าไปเฝ้า ฟังพระธรรม
แล้วพระราชทานราชสมบัติในมหาทวีปทั้ง ๔ พร้อมทั้งรัตนะ ๗ ประการแก่พระภิกษุ
สงฆ์มีองค์พระพุทธเจ้าเป็นประธาน แล้วทรงผนวชในสำนักพระพุทธเจ้าพระองค์นั้น
แม้พระศาสดาพระนามว่าสุชาตะพระองค์นั้นก็ทรงพยากรณ์พระโพธิสัตว์นั้นเป็นครั้งที่
ที่ ๑๒

ในกาลต่อจากพระพุทธเจ้าพระนามว่าสุชาตะพระองค์นั้นมา ในที่สุดร้อยสิบ
แปดกัป ในกัปเดียวกันพระพุทธเจ้าทรงอุปบัติขึ้น ๓ พระองค์ คือ พระพุทธเจ้า
พระนามว่าปิยทัสสี ๑ พระพุทธเจ้าพระนามว่าอตัฏฐทัสสี ๑ พระพุทธเจ้าพระนามว่า
ธรรมทัสสี ๑

ในสมัยแห่งพระปิยทัสสีพุทธเจ้า พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นมาณพนามว่า
กัณฐกะ สำเร็จไตรเพท ฟังพระธรรมเทศนาของพระศาสดา แล้วบริจาคทรัพย์ถึงหนึ่ง
แสนโกฏิให้สร้างสังฆาราม ดำรงอยู่ในสรวงและศีล ต่อมาพระศาสดาได้ทรง
พยากรณ์พระโพธิสัตว์นั้นเป็นครั้งที่ ๑๓ ว่า กาลล่วงไปร้อยสิบแปดกัป จักเป็น
พระพุทธเจ้า

ในกาลต่อจากพระพุทธเจ้าพระนามว่าปิยทัสสีพระองค์นั้นมา พระผู้มีพระภาค
เจ้าพระนามว่า อตัฏฐทัสสี ก็ทรงอุปบัติขึ้น ในกาลนั้นพระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็น

ดาบสนามว่า สุสีมะ มีฤทธิ์มาก นำฉัตรดอกมณฑารพจากเทวโลกมาบูชา พระศาสดา แม้พระศาสดาพระองค์นั้นก็ได้ทรงพยากรณ์พระโพธิสัตว์นั้นเป็นครั้งที่ ๑๔

ในกาลต่อจากพระพุทธเจ้าพระนามว่าอัสสชิพระองค์นั้นมา พระศาสดาพระนามว่า ธรรมทัสสี ก็ทรงอุบัติขึ้น ในกาลนั้นพระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นท้าวสักกเทวราช ได้กระทำการบูชาด้วยดอกไม้ทิพย์และเครื่องดนตรีทิพย์ แม้พระศาสดาพระองค์นั้นก็ได้ทรงพยากรณ์พระโพธิสัตว์นั้นเป็นครั้งที่ ๑๕

ในกาลต่อจากพระพุทธเจ้าพระนามว่าธรรมทัสสีพระองค์นั้นมา นับแต่กับนี้ไป ในที่สุดเก้าสิบสี่กัป ในกัปหนึ่งพระพุทธเจ้าพระนามว่า สิทธัตถะ ทรงอุบัติขึ้นพระองค์เดียว ในกาลนั้นพระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นดาบสนามว่า มังคละ มีเดชสูง สมบูรณ์ด้วยกำลังอภิญญา ไปนำเอาผลหว่าใหญ่มาถวายพระตถาคตเจ้า พระศาสดาเสวยผลไม้นั้นแล้วทรงพยากรณ์เป็นครั้งที่ ๑๖ ว่า ในกาลที่สุดเก้าสิบสี่กัป จักได้เป็นพระพุทธเจ้า

ใกล้เข้ามาทุกทีแล้วใช่ไหม กำลังถึง ๙๔ กัป เพราะฉะนั้น ทุกท่านจะเร็ว ๆ บรรลุอรุณสวัสดิธรรมได้ไหม วันนี้ พรุ่งนี้ เดือนนี้ ปีนี้ ชาตินี้ โดยที่ไม่สามารถจะรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามความเป็นจริงว่า กำลังเกิดดับ ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ก็ต้องค่อย ๆ อบรมไปจนกว่าจะใกล้เข้ามาทุกชาติ ๆ แล้วแต่ว่าจะถึงวันไหน เวลาไหน ที่จะรู้แจ้งอรุณสวัสดิธรรมได้

ข้อความต่อไป ซึ่งใกล้เข้ามาอีก

ในกาลต่อจากพระพุทธเจ้าพระนามว่าสิทธัตถะพระองค์นั้นมา นับแต่กับนี้ไป ในที่สุดเก้าสิบสองกัป ในกัปเดียวกันพระพุทธเจ้าอุบัติขึ้น ๒ พระองค์ คือพระพุทธเจ้าพระนามว่าติสสะ ๑ พระพุทธเจ้าพระนามว่ามุสสะ ๑

ในสมัยแห่งพระติสสพุทธเจ้า พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นกษัตริย์พระนามว่า สุชาตะ มีพระราชสมบัติมากมาย มีพระอิสริยยศยิ่งใหญ่ ทรงผนวชเป็นฤๅษีถึงความเป็นผู้มีฤทธิ์มาก ได้สดับว่า พระพุทธเจ้าทรงอุบัติขึ้นแล้ว ถือเอาดอกมณฑาทิพย์ ดอกปทุม และดอกปาริชาติ มาบูชาพระตถาคตผู้กำลังเสด็จพระดำเนิน

อยู่ท่ามกลางบริษัท ๔ ดอกไม้นั้นได้กั้นเป็นเพดานดอกไม้อยู่ในอากาศ แม้พระศาสดาพระองค์นั้นก็ทรงพยากรณ์พระโพธิสัตว์นั้นเป็นครั้งที่ ๑๗ ว่า นับแต่ขึ้นไปในที่สุด ๙๒ กัป จักเป็นพระพุทธเจ้า

ถ้ามีใครพยากรณ์ท่านผู้ฟังเวลานี้ว่า อีก ๙๒ กัปจะได้รู้แจ้งอริยสัจธรรม รู้ลึกอย่างไร ก็ยังมีความหวังใช่ไหม ๙๒ กัป ก็ค่อย ๆ ผ่านไปแต่ละขณะ แต่ละนาที แต่ละวันไป แต่ละภพ แต่ละชาติ จนในที่สุดก็คงจะถึง ๙๒ กัป

ข้อความต่อไปมีว่า

ในกาลต่อจากพระพุทธเจ้าพระนามว่าติสสะพระองค์นั้นมา พระศาสดาพระนามว่า ผู้สละ (บางแห่งเป็น ปุสสะ) ทรงอุบัติขึ้น ในกาลนั้นพระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นกษัตริย์พระนามว่า วิชิตาวี สละพระราชสมบัติมากมาย ทรงผนวชในสำนักพระศาสดา เรียนจบพระไตรปิฎก สอนธรรมแก่มหาชน และได้บำเพ็ญศีลบารมี แม้พระศาสดาพระองค์นั้นก็ทรงพยากรณ์พระโพธิสัตว์นั้นเป็นครั้งที่ ๑๘ ว่า จักเป็นพระพุทธเจ้า

เรียนจบพระไตรปิฎก เพราะฉะนั้น ที่กำลังฟังอยู่ ที่กำลังศึกษาอยู่นี้ ยังไม่จบก็ยังไม่พอ ก็ยังต้องศึกษาไปเรื่อย ๆ ฟังไปเรื่อย ๆ อบรมเจริญกุศลไปเรื่อย ๆ

ในกาลต่อจากพระพุทธเจ้าพระนามว่าผู้สละพระองค์นั้นมา นับแต่กัปนี้ไปในกัปที่ ๙๑ พระผู้มีพระภาคเจ้าพระนามว่า วิปัสสี ได้ทรงอุบัติขึ้น ในกาลนั้นพระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพญานาคราชนามว่า อตุละ มีฤทธิ์มาก มีอำนาจมาก แม้พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้นก็ทรงพยากรณ์พระโพธิสัตว์นั้นเป็นครั้งที่ ๑๙ ว่า นับแต่กัปนี้ไปในกัปที่ ๙๑ จักเป็นพระพุทธเจ้า

ในกาลต่อจากพระพุทธเจ้าพระนามว่าวิปัสสีพระองค์นั้นมา ในกัปที่ ๓๑ แต่กัปนี้ไป พระพุทธเจ้าทรงอุบัติขึ้น ๒ พระองค์ คือ พระพุทธเจ้าพระนามว่าสิขี ๑ พระพุทธเจ้าพระนามว่าเวสสภู ๑

ในสมัยแห่งพระสิขีพุทธเจ้า พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพระราชอาชวชนนามว่า อรินทมะ ถวายมหาทานพร้อมทั้งผ้าจีวรแก่พระภิกษุสงฆ์มีองค์พระพุทธเจ้าเป็น

ประธาน และซึ่งก็ปียกกันด้วยประมาณเท่านั้นคือข้างแล้วน้อมถวาย แม้พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้นก็ได้ทรงพยากรณ์พระโพธิสัตว์นั้นเป็นครั้งที่ ๒๐ ว่า ในกัปที่ ๓๑ แต่กัปนี้ไป จักเป็นพระพุทธเจ้า

ในกาลต่อจากพระพุทธเจ้าพระนามว่าสิขีพระองค์นั้นมา พระศาสดาพระนามว่า เวสสภู ก็ทรงอุบัติขึ้น ในกาลนั้นพระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพระราชาพระนามว่า สุทัตสนะ ถวายมหาทานพร้อมทั้งผ้าจีวรแก่พระภิกษุสงฆ์มีองค์พระพุทธเจ้าเป็นประธาน แล้วทรงผนวชในสำนักพระศาสดา สมบูรณ์ด้วยอาจารย์และคุณธรรม ได้มีความเคารพยำเกรงในพระพุทธรัตนะ มากไปด้วยความปิติ แม้พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้นได้ทรงพยากรณ์พระโพธิสัตว์นั้นเป็นครั้งที่ ๒๑ ว่า ในกัปที่ ๓๑ แต่กัปนี้ไป จักเป็นพระพุทธเจ้า

ในกาลต่อจากพระพุทธเจ้าพระนามว่าเวสสภูพระองค์นั้นมา ในกัปนี้พระพุทธเจ้าบังเกิดขึ้น ๔ พระองค์ คือ พระพุทธเจ้าพระนามว่ากกุสันธะ ๑ พระพุทธเจ้าพระนามว่าโกนาคมนะ ๑ พระพุทธเจ้าพระนามว่ากัสสปะ ๑ พระผู้มีพระภาคเจ้าของเราทั้งหลาย ๑ ในภพนี้ในชาตินี้จะทรงบรรลุความเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า

ซึ่งในกัปนี้ คือ ในสมัยแห่งพระกกุสันธพุทธเจ้า พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพระราชนามว่า เขมะ ถวายมหาทานพร้อมทั้งบาตรและจีวร ยาหยอดตา และเภสัชทั้งหลายแก่พระภิกษุสงฆ์มีองค์พระพุทธเจ้าเป็นประธาน ฟังพระธรรมเทศนาของพระศาสดาแล้วทรงผนวช แม้พระศาสดาพระองค์นั้นก็ได้ทรงพยากรณ์พระโพธิสัตว์นั้นเป็นครั้งที่ ๒๒

ในกาลต่อจากพระพุทธเจ้าพระนามว่ากกุสันธะพระองค์นั้นมา พระศาสดาพระนามว่า โกนาคมนะ ก็ทรงอุบัติขึ้น ในกาลนั้นพระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพระราชาพระนามว่า บัพพตะ มีหม้ออำมาตย์แวดล้อม เสด็จไปสู่สำนักพระศาสดา สดับพระธรรมเทศนาแล้ว อาราธนาพระภิกษุสงฆ์มีองค์พระพุทธเจ้าเป็นประธาน ทรงบำเพ็ญมหาทาน แล้วทรงผนวชในสำนักพระศาสดา แม้พระศาสดาพระองค์นั้นก็ได้ทรงพยากรณ์พระโพธิสัตว์นั้นเป็นครั้งที่ ๒๓

ในครั้งสุดท้ายที่จะได้รับคำพยากรณ์ คือ

ในกาลต่อจากพระพุทธเจ้าพระนามว่าโกนาคมนะพระองค์นั้นมา พระศาสดาพระนามว่า กัสสปะ ก็ทรงอุบัติขึ้น ในกาลนั้นพระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นมาณพนามว่า โชติปาละ เรือนจบไตรเพท ปราภฏชื่อเสียงขจรขจายไปทั่วภาคพื้นดิน ทั้งในนภากาศ ได้เป็นมิตรของช่างหม้อนามว่า สมุฏิการะ พระโพธิสัตว์นั้นพร้อมกับช่างหม้อนั้นเข้าไปเฝ้าพระศาสดา พังธรรมกถาแล้วบวช ปรารภความเพียร เรือนจบพระไตรปิฎก ชำระพระพุทธศาสนาให้หมดจดด้วยวัตรสมบัติ แม้พระศาสดาพระองค์นั้นก็ไดทรงพยากรณ์พระโพธิสัตว์เป็นครั้งที่ ๒๔

ส่วนในกาลต่อจากพระผู้มีพระภาคเจ้าพระนามว่ากัสสปะพระองค์นั้นลงมา ยกเว้นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าของเราทั้งหลายแล้ว ย่อมไม่มีพระพุทธเจ้าพระองค์อื่น

คือ ไม่มีพระพุทธเจ้าพระองค์อื่นคั่นระหว่างพระกัสสปสัมมาสัมพุทธเจ้ากับพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระสมณโคดมพระองค์นี้

ก็พระโพธิสัตว์ได้รับพยากรณ์ในสำนักพระพุทธเจ้า ๒๔ พระองค์ มีพระพุทธเจ้าพระนามว่า ทีปังกร เป็นต้น ทรงบำเพ็ญพุทธการกกรรม มีทานบารมี เป็นต้น ที่พระองค์ได้ประมวลกรรม ๘ ประการเหล่านี้ คือ

๑. ความเป็นมนุษย์

๒. ความถึงพร้อมด้วยเพศ (คือ เป็นบุรุษเพศ)

๓. ความถึงพร้อมด้วยอุปนิสัยเป็นเหตุสร้างกุศลมาก

๔. ได้พบเห็นพระศาสดา

๕. ได้บรรพชา

๖. ความถึงพร้อมด้วยคุณวิเศษ มีได้ฉานสมาบัติ เป็นต้น

๗. ความถึงพร้อมด้วยบุญญาภิสมภารอย่างยิ่งยวด เช่น ได้บำเพ็ญมหาบริจาค ๕

๘. มีฉันทะอันแรงกล้าในพระโพธิญาณ

เพราะธรรมสมิธาน ๘ ประการนี้ อภินิหารย่อมสำเร็จได้ คือ สามารถที่จะถึงพร้อมซึ่งความเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า

แล้วทรงสร้างอภินิหารแทบบาทมูลของพระพุทธเจ้าพระนามว่า ที่บังกร ทรงตั้งความอุตสาหะว่า เอาเถอะ เราจะค้นหาธรรมที่กระทำให้ความเป็นพระพุทธเจ้าทุกด้าน แล้วได้เห็นว่า ในครั้งนั้นเราค้นหาอยู่ก็ได้พบเห็นทานบารมีก่อน ดังนี้ เรื่อยมาจนถึงเสวยพระชาติเป็นพระเวสสันดร เมื่อพระองค์เสด็จมายังมนุษยโลกนี้ ได้บรรลุนิสงส์สำหรับพระโพธิสัตว์ทั้งหลายผู้ได้สร้างอภินิหารไว้แล้ว ดังที่ท่านพรรณนาสรรเสริญไว้ว่า

นรชนทั้งหลายเพียบพร้อมด้วยองค์คุณทุกอย่างดังกล่าวมานี้ เป็นผู้แน่นอนว่าจะได้ตรัสรู้ เมื่อท่องเที่ยวอยู่ในวัฏฏะสังสารตลอดกาลนานแม้ตั้งร้อยโกฏิกัปก็ไม่เกิดในอเวจีมหานรก และไม่เกิดในโลกันตริกนรกทั้งหลายเหมือนกัน ไม่เกิดเป็นนิชฌามัตถนิกเปตต ชุปปิปลาสิกเปตต และกาลกัญชิกเปตต แม้ถึงจะเกิดในทุคติก็ไม่เกิดเป็นสัตว์เล็ก ๆ เมื่อเกิดในหมู่มนุษย์ก็ไม่เป็นคนบอดแต่กำเนิด ไม่เป็นคนหูหนวก ไม่เป็นคนใบ้ ไม่เป็นหญิง ไม่เป็นอุกโตพญานก ไม่เป็นบัณฑิต เชาวน์ ผู้ที่แน่นอนว่าจะได้ตรัสรู้ ย่อมไม่เป็นผู้นับเนื่องอยู่ในพวกอกัปปบุคคลดังกล่าวมา

เป็นผู้พ้นจากอนันตริยกรรม ๕ ประการ มีโคจรบริสุทธิ์ทุกอย่าง ไม่ช้องเสพมิจฉาทิฏฐิ มีความเห็นเป็นกรรมวาทีและกิริยาที แม้จะอยู่ในสววรรคก็ไม่เกิดในอสังขญีภพ เพราะในเทวดาชั้นสุทธาวาสทั้งหลาย ย่อมไม่มีอุปนิสัยอันเป็นเหตุสร้างกุศลมาก เป็นผู้สนใจไปในเนกขัมมะ เป็นสัปปุรุษ ไม่ติดอยู่ในภavn้อยภavnใหญ่ เป็นผู้ประพฤติเป็นประโยชน์แก่ชาวโลก บำเพ็ญบารมีทุกอย่างครบบริบูรณ์

เพราะฉะนั้น ท่านผู้ฟังคงจะไม่มี ความปรารถนาที่จะบรรลุเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าด้วยตนเอง แต่เป็นเพียงอริยสาวก คือ ผู้ที่ได้บรรลุธรรมตามที่พระผู้มีพระภาคได้ทรงแสดงไว้ ซึ่งเป็นเรื่องที่ยากมากอยู่แล้ว

ถ. พระพุทธเจ้า ตั้งแต่พระพุทธเจ้าที่บังกรพยากรณ์มาแล้ว ที่ไม่ไปเกิดในอสังขญีภพ อสังขญีภพหมายถึงอะไร

ส. อสังขญัสตตาพรหม มีแต่รูปปฏิสนธิ ไม่มีนามปฏิสนธิเลย ไม่มีจิต ไม่มีเจตสิก ไม่รู้อารมณ์อะไรในระหว่างที่เป็นอสังขญัสตตาพรหม

บางท่านเห็นว่า สุข ทุกข์ทั้งหมดเป็นเพราะจิต ไม่ใช่เป็นเพราะกาย เพราะร่างกายไม่สามารถจะรู้อารมณ์อะไรเลย เพราะฉะนั้น ถ้ามีแต่เพียงรูปร่างกาย โดยที่ไม่มีใจที่จะรู้เรื่องราวต่าง ๆ ไม่มีความรู้สึกนึกคิดต่าง ๆ ไม่ต้องจำสิ่งนั้นสิ่งนี้ต่าง ๆ ก็จะไม่ทำให้เกิดทุกข์ เพราะฉะนั้น เมื่อได้บำเพ็ญความสงบถึงขั้นจตุตถฌานโดยจตุกกนัย หรือปัญจฌานโดยปัญจกนัย ก็ตั้งความปรารถนาที่จะมีแต่เพียงรูปปฏิสนธิ ซึ่งความปรารถนาทั้งหมดนี้จะสำเร็จได้ด้วยกุศล

ถ้าเป็นความปรารถนาที่จะมีแต่เพียงรูป เพียงนึกเอาว่า อย่ามีแต่จิตใจอีกต่อไปเลย ขอให้มีย่อมรูปร่างกาย เพียงแต่ความคิดความต้องการอย่างนี้ ไม่เป็นเหตุสมควรแก่ผลที่จะให้เกิดในอสังขญัสตตาพรหม

แต่ถ้าได้บรรลุถึงปัญจฌาน ด้วยกุศลนั้น และมีความตั้งใจมั่นที่จะละความยินดียินร้ายที่เกิดจากการที่มีใจหรือมีนามธรรมเกิดขึ้น ก็ทำให้เป็นผู้ที่ปฏิสนธิเพียงมีรูปปฏิสนธิ ดำรงอยู่ในภพของอสังขญัสตตาพรหมตามกำหนดอายุ และกัจติ ซึ่งจะต้องมีนามปฏิสนธิและรูปปฏิสนธิต่อไปอีก คือ เป็นการเกิดพร้อมกัน ๕

ถ. พระโพธิสัตว์บางครั้งได้บรรลุฌานสมาบัติ ก็ต้องไปเกิดในพรหมโลก ซึ่งในพรหมโลกก็มีอายุเป็นหมื่น ๆ กัป แสน ๆ กัป และพระโพธิสัตว์ก็ต้องได้พบพระพุทธเจ้าที่ทรงตรัสรู้ทุก ๆ พระองค์ทุกครั้ง ด้วยเหตุอะไร ทำไมไม่พลาดบ้างว่าพระพุทธเจ้ามาบังเกิดแล้ว แต่พระโพธิสัตว์ยังอยู่ในพรหมโลก ทำไมไม่เป็นเช่นนั้น

ส. ถ้าคำนวณแล้วอาจจะออกมาพอดีกันก็ได้ ซึ่งก็ไม่มีใครคิดคำนวณ เป็นเรื่องในอดีตที่ผ่านมาแสนนาน ยากที่จะกลับไปทบทวนวัน เดือน ปี เหตุการณ์อะไรทั้งหลาย และไม่มีใครมีเวลาพอที่จะไปทบทวนอย่างนั้นด้วย เพราะแต่ละท่านก็มีอายุเพียงอายุขัย ซึ่งในสมัยนี้ปัจจุบันนี้ก็เพียง ๑๐๐ ปี เพราะฉะนั้น จะไปคิดย้อนหลังอย่างไร ๆ ก็ไม่สามารถที่จะรู้ได้

ถ. ที่กล่าวว่า ๔ อสงไขยแสนกัป กัปหนึ่ง ๆ นี้ ก็หมายถึงนับไม่ถ้วน ซึ่งมีอุปมาไว้ว่า หินก้อนหนึ่งยาว ๑๖ โยชน์ สูง ๑๖ โยชน์ กว้าง ๑๖ โยชน์ ๑๐๐ ปี ๑,๐๐๐ ปี เทวดาเอาผ้าแคว้นกาสิมาเช็ดทีหนึ่ง จนกระทั่งราบ นั่นก็เป็น ๑ มหากัป สำหรับอสงไขย หมายความว่า กัป ๆ ที่นับไม่ถ้วน ๔ ครั้ง เรียกว่า ๔ อสงไขย ไซ้ไหม

สุ. กัปเดียวก็เหลือที่จะนับแล้ว ไม่ต้องนับดีกว่า ก็แค่ทราบว่ามี ๔ อสงไขยแสนกัป มีพระพุทธเจ้าพระองค์ไหนตรัสรู้ในกัปไหน

๗๔๐

ถ. อสงไขย กับ กับ ต่างกันอย่างไร

ส. กับกันนานมาก เป็นกับหนึ่ง และกับไปถึง ๔ อสงไขยแสนกับ แสนกับนั้น ก็เป็นส่วนเกิน ยังไม่ถึงอสงไขย

ถ. หมายความว่า แต่ละกับ ๆ นี่นับไม่ถ้วน เรียกว่า อสงไขยหนึ่ง

ส. เรียกว่า กับหนึ่ง ๒ กับ ๓ กับ ๔ กับ จนถึงแสนกับ และก็นับต่อไป ถึงอสงไขยกับ และอีก ๔ อสงไขย และยิ่งอีกแสนกับ

คือ ๑ กับก่อน ซึ่ง ๑ กับก็นับไม่ถ้วน นับไม่ถ้วนก็นับไป เป็น ๑ กับ ๒ กับ ๓ กับ จนถึง ๑๐๐ กับ ๑,๐๐๐ กับ ๑๐,๐๐๐ กับ แสนกับ ล้านกับ โกฏิกับ และ จนถึงอสงไขยกับ และต่อไปเป็น ๔ อสงไขย และยิ่งอีกแสนกับ จะนับไหม

ถ. อสงไขยนี้เป็นกี่โกฏิ

ส. คิดเอง ถึงรู้แล้วก็ไม่ทราบว่ายอยู่ที่ไหน วันไหน เวลาไหนที่จะรู้อย่างนั้น ได้จริง ๆ

ถ. ขณะที่สวดมนต์ ไม่ได้ระลึกถึงคุณของพระพุทธเจ้า ก็สวดไป เช่น อิติปิโส อย่างนี้ อะระหัง ะคะวา ก็ท่องตามอย่างนี้ ขณะนั้นชื่อว่าเจริญพุทธา-
นุสสติหรือไม่

ส. เป็นการท่อง

ถ. ขณะที่ท่อง ไม่ได้เจริญพุทธานุสสติ

ส. อนุสสติ เป็นการระลึกถึงพระคุณด้วยความเข้าใจในพระคุณ ถ้าไม่รู้ใน พระคุณของพระองค์เลย จะเข้าใจไหมว่า พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงมีพระมหา
กรุณาคุณอย่างไรบ้าง แต่เมื่อเข้าใจแล้ว สามารถที่จะระลึกถึงได้ด้วยกาย ด้วยวาจา
ด้วยใจ ด้วยการประพฤติปฏิบัติตามที่ได้ทรงแสดงแล้ว

หลายท่านเคยเป็นคนที่โกรธง่าย โกรธมาก แต่เวลาที่สามารถบรรเทาลงได้ เพราะระลึกถึงพระธรรม จะซาบซึ้งในพระคุณทันทีว่า อกุศลของท่านในขณะนั้นที่ลดลง และกุศลเพิ่มขึ้น ก็ด้วยพระธรรมที่พระผู้มีพระภาคได้ทรงแสดงไว้

เพราะฉะนั้น การเห็นพระคุณนี้จะเห็นได้ตลอดในขณะที่กุศลจิตที่ไม่เคยเกิดเกิดขึ้น แม้แต่ความเมตตา ซึ่งอาจจะเกิดน้อยมากในกาลก่อน แต่เมื่อได้เห็นคุณ เห็นอานิสงส์ เห็นประโยชน์ว่า สิ่งใดเป็นคุณ สิ่งใดเป็นโทษ ธรรมที่ได้ยินได้ฟังนี้ก็เกื้อกูลเป็นปัจจัยให้กุศลธรรมทั้งหลายเจริญงอกงามขึ้น และขณะใดที่เกิดกุศล น้อมระลึกถึงพระคุณของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าทันที จะเกิดความสุข เกิดความปิติ ในขณะที่จะระลึกถึงพระคุณ

เพราะฉะนั้น ไม่ใช่ท่อง แต่เป็นการระลึกถึงพระคุณ ซึ่งแต่ก่อนนี้เคยท่องเท่านั้น แต่เมื่อมีความเข้าใจในพระธรรมยิ่งขึ้นแล้ว ขณะที่ท่องระลึกถึงพระคุณด้วยหรือเปล่า ซึ่งก็แล้วแต่ขณะจิต เพราะแต่ละขณะไม่เหมือนกัน บางครั้งอาจจะเพียงการท่องโดยไม่ระลึกถึงพระคุณเลย หรืออาจจะพยายามระลึกบ้างเล็กน้อย หรือบางครั้งก็อาจจะเต็มไปด้วยการระลึกถึงพระคุณในขณะที่กล่าวถึงพระคุณก็ได้

ถ. ไม่ใช่เป็นการเจริญพุทธานุสสติ แต่ขณะที่สวดมนต์ ขณะนั้นจิตก็เป็นกุศล

ส. แน่ใจหรือ

ถ. ได้ยินว่าอย่างนั้น

ส. มิได้ แต่ละท่านไม่เหมือนกัน ให้เด็ก ๆ กล่าวคำภาษาบาลี ซึ่งผู้ใหญ่เข้าใจดีว่าคำนั้นมีความหมายว่าอะไร แต่เด็กไม่เข้าใจเพียงท่องได้ จะรู้ไหมว่า เด็กที่กำลังท่องเป็นกุศล หรือไม่เป็นกุศล

เพราะฉะนั้น กุศลจิตมีลักษณะสภาพของกุศลจิตให้รู้ว่าเป็นกุศล อกุศลจิตก็มีลักษณะสภาพของอกุศลจิตให้รู้ว่าเป็นอกุศล ซึ่งบุคคลอื่นไม่สามารถที่จะรู้ได้ เพราะฉะนั้น แต่ละท่านตอบแทนกันไม่ได้ แต่ละท่านต้องพิจารณาสภาพจิตในขณะนั้นตามความเป็นจริง และกุศลจิต อกุศลจิต ก็เกิดดับสลับต่อกันเร็วมาก ยากที่

จะรู้ แม้ในขณะนี้ถ้าสติไม่เกิด ไม่สังเกต ไม่สำเนียง ไม่รู้ในความต่างกันของกุศล และอกุศลซึ่งเกิดดับอย่างรวดเร็ว ก็ไม่สามารถที่จะรู้ว่า ในขณะที่ใดเป็นกุศล ในขณะที่ใดเป็นอกุศล แต่ถ้าสติมีความชำนาญ และสังเกตรู้ลักษณะของกุศลจิตและอกุศลจิตจน คล่องแคล่ว ก็สามารถที่จะรู้ว่า ขณะใดเป็นกุศล ขณะใดเป็นอกุศล และกุศลมาก หรืออกุศลมาก

ถ. เรื่องนี้ฟังจะได้ยิน คนทั่ว ๆ ไปเขาก็กล่าวกันว่า ขณะที่สวดมนต์ ขณะนั้นจิตเป็นกุศล

ส. ใครสวด อย่าลืม บุคคลที่เป็นพุทธศาสนิกชนมีศรัทธา หรือว่าบุคคลอื่นซึ่งศึกษาภาษาบาลีแต่ไม่ได้มีความเลื่อมใสในพระศาสนา

บทสวดเป็นภาษาบาลี ผู้ที่เชี่ยวชาญในทางภาษาบาลีก็มีมาก อาจจะกล่าวคำนั้นก็ได้ ท่องเข้าไปซ้ำมาหลายครั้งเพื่อคิดหาคำแปลที่ถูกต้องให้ชัดเจนยิ่งขึ้นก็ได้ แต่ไม่ได้หมายความว่าในขณะที่นั้นมีศรัทธา หรือว่ามีความเลื่อมใสที่เป็นกุศลจิต

ธรรมเป็นเรื่องจริง และเป็นเรื่องละเอียดด้วย ซึ่งมีสภาพปัจจัยแต่ละขณะที่จะเกิดขึ้นเป็นชาติกุศล หรือเป็นชาติอกุศล ตามเหตุตามปัจจัย ไม่สามารถที่จะกล่าวรวมไปได้ว่า จะต้องเป็นกุศลเสมอไป หรืออกุศลเสมอไป แล้วแต่เหตุปัจจัย

ถ. เป็นเรื่องจริงเรื่องหนึ่ง คือ พระที่ท่านนั่งสมาธิและท่องพุทโธ ๆ ท่านก็ไม่ได้ระลึกถึงคุณของพระพุทธเจ้าว่า คุณของพระพุทธเจ้ามีอย่างไรบ้าง

ส. ทำไม่ถึงทราบ

ถ. ท่านกล่าว

ส. จิตของท่านเอง ท่านรู้

ถ. ท่านกล่าวว่า สมัยนั้นท่านไม่ได้ศึกษาอะไรมากมาย ไม่ได้รู้ซึ่งอะไรมากมาย

ส. ท่านทราบใหม่ว่า พุทโธ หมายความว่าถึงใคร

ถ. หมายถึงผู้ที่ตรัสรู้

ส. ท่านมีความเลื่อมใสในบุคคลนั้นไหม

ถ. มี แต่ว่าคุณของท่านมีอะไรบ้าง ก็ยังรู้ไม่มาก หรือไม่รู้เลยก็ได้

สุ. ถ้าเกิดปิติเลื่อมใส แม้เล็กน้อยในความหมายของพุทโธ ขณะนั้นเป็นกุศลได้ไหม

ถ. ได้ แต่ท่านก็ใช้คำว่า ภาวนา ท่านภาวนาว่า พุทโธ พุทโธ จนกระทั่งท่านเกิดปิติ ตัวเบา ขนชูชัน น้ำตาไหลเพราะปิติ เพราะฉะนั้น การที่ว่า ท่องพุทโธ พุทโธ ถึงแม้จะไม่รู้คุณของพระพุทโธเจ้าว่ามีอะไรบ้าง อานิสงส์ก็มีอยู่ เท่าที่พระท่านเล่า ก็เป็นอานิสงส์ทำให้จิตสงบได้ ทำให้สบายได้ โดยไม่ได้รู้คุณของพระพุทโธเจ้าว่ามีอะไรเลย

สุ. เป็นกุศลได้ใช่ไหม ในขณะนั้น แต่จะน้อยหรือจะมาก ผู้นั้นต้องรู้เอง สำหรับเรื่องการกราบพระสวดมนต์ที่เคยปฏิบัติกันตามประเพณีตั้งแต่เล็กจนโต ท่านผู้ฟังจะเห็นได้ว่า ส่วนมากแล้วเป็นกุศลขั้นศีล ขึ้นอุปายณะ การนอบน้อมต่อบุคคลที่ควรนอบน้อม แม้แต่การแสดงความเคารพต่อผู้ที่ควรเคารพ เช่น ครูอาจารย์ ญาติผู้ใหญ่ หรือผู้มีคุณความดีต่าง ๆ นั้นก็เป็นกุศลขั้นศีล คือ อุปายณะ เพราะฉะนั้น การกราบพระสวดมนต์โดยที่ไม่ได้ระลึกถึงพระคุณในขณะนั้น เป็นกุศลขั้นศีล ไม่ใช่ขั้นสมถภาวนา แต่เป็นกุศลที่แสดงความนอบน้อมต่อพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า เพราะฉะนั้น ก็เป็นกุศล แต่ว่าเป็นกุศลขั้นศีล

ผู้ฟัง แต่ก่อนกราบพระโดยไม่ค่อยรู้อะไรเลย แต่ปัจจุบันหลังจากเจริญสติปัฏฐานมานานพอสมควร แม้ว่าขณะที่ไม่ได้กราบพระ แต่จิตก็เป็นกุศลขณะที่ระลึกถึงพระมหากรุณาคุณของพระผู้มีพระภาค ดิฉันขอเรียนว่า ถ้าหากไม่มีอาจารย์สุจินต์แล้ว ดิฉันไม่สามารถจะเข้าใจธรรมได้ เมื่อดิฉันได้ฟังอาจารย์บรรยายและก็ปฏิบัติตามทุกประการ ทำให้รู้สึกซาบซึ้งในพระมหากรุณาคุณของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า สมบูรณ์ทุกประการ ซึ่งแต่ก่อนรู้แต่เพียงชื่อ

สุ. ขออนุโมทนา

ขอกล่าวถึงผลของการบำเพ็ญบารมีของพระผู้มีพระภาค ซึ่งเมื่อเหตุ คือ การบำเพ็ญบารมีถึงพร้อมแล้ว ก็เป็นเหตุให้พระองค์ได้รับผลสัมปทา

พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงถึงพร้อมด้วยสัมปทา ๓ คือ
๑ เหตุสัมปทา ๒ ผลสัมปทา ๓ สัตตูปการสัมปทา

สำหรับเหตุสัมปทา คือ การถึงพร้อมด้วยเหตุ คือ พระบารมีที่ทรงบำเพ็ญ
๔ อสงไขยแสนกัป ทำให้ทรงบรรลุลผล หรือ ผลสัมปทา ๔ คือ

๑. ญาณสัมปทา เป็นการถึงพร้อมด้วยมรรคญาณ อันเป็นที่ตั้งแห่ง
พระสัพพัญญุตญาณ พระทศพลญาณ และพระเวสาร์ชชญาณ และพระญาณซึ่ง
สมบูรณ์พร้อมในพระองค์เพียงผู้เดียวเท่านั้น เพราะว่าได้ทรงบำเพ็ญพระบารมีถึงการที่
จะได้บรรลุคุณธรรมเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า

ถ้าบรรลุคุณธรรมเป็นเพียงพระอริยสาวก มรรคจิตเกิด ดับกิเลสตามลำดับขั้น
ของมรรคจิต แต่ว่ามรรคจิตนั้นไม่เป็นที่ตั้งของสัพพัญญุตญาณหรือญาณอื่นๆ ซึ่งเป็น
ญาณพิเศษเฉพาะพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า แต่สำหรับพระผู้มีพระภาคนั้น
ทรงบรรลุลผล คือ ผลสัมปทาที่ ๑ คือ ญาณสัมปทา ได้แก่ มรรคญาณ อันเป็นที่ตั้ง
แห่งพระสัพพัญญุตญาณ และพระญาณอื่นๆ เฉพาะพระองค์

๒. ปหานสัมปทา คือ ถึงพร้อมด้วยการละกิเลสพร้อมทั้งवासนา

वासนา หมายความว่า ความเคยชินที่เคยประพฤติปฏิบัติมา

อกุศลเป็นส่วนหนึ่งซึ่งมรรคจิตดับเป็นสมุจเฉตตามลำดับขั้นของผู้ที่บรรลุ
คุณธรรมเป็นพระอริยเจ้า คือ พระโสดาบันบุคคลปหานหรือละกิเลสอะไรบ้างเป็น
สมุจเฉต พระสกทาคามีละกิเลสอะไรบ้าง พระอนาคามีละกิเลสอะไรบ้าง และ
พระอรหันต์ดับกิเลสทั้งหมดเป็นสมุจเฉต แต่แม้พระอรหันต์ก็ละवासนา คือ ความ
ประพฤติที่เคยชิน ที่เคยอบรมเป็นนิสัยมาในสังสารวัฏที่ยาวนานนั้นไม่ได้ แต่สำหรับ
พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น ทรงถึงพร้อมด้วยปหานสัมปทา คือ ทรง
ถึงพร้อมด้วยการละกิเลสพร้อมทั้งवासนา

อากัปปริยาอาการ ซึ่งไม่เป็นที่เหมาะที่ควรใด ๆ ทั้งสิ้นที่เคยมีมา ประพฤติมา
ปฏิบัติมาในอดีต เมื่อถึงความเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ทรงละได้โดยเด็ดขาด
ไม่เหมือนกับบุคคลอื่น ซึ่งเพียงแต่ดับกิเลสเป็นสมุจเฉต แต่ละवासนาไม่ได้

ถ้าศึกษาในพระไตรปิฎกและในอรรถกถา จะยิ่งเพิ่มความปีติเลื่อมใสในการประพฤติปฏิบัติของพระผู้มีพระภาคว่า ไม่มีบุคคลใดเปรียบได้ การยืน การเดิน การรับบิณฑบาต ทุกอย่าง ซึ่งท่านผู้ฟังจะศึกษาได้จากพระไตรปิฎก

ผลสัมปทาต่อไป คือ

๓. อานุกาณสัมปทา คือ ถึงพร้อมในความเป็นใหญ่ในการให้สำเร็จได้ตามที่ปรารถนา ไม่ว่าจะทรงกระทำอิทธิปาฏิหาริย์ใด ๆ เห็นบุคคลใดทั้งสิ้น ย่อมสามารถที่จะกระทำให้สำเร็จได้

๔. รูปกายสัมปทา คือ ถึงพร้อมด้วยพระรูปสมบัติ อันประกอบด้วยพระมหาบุริสลักษณะและอนุพยัญชนะ อันเป็นที่เจริญตาเจริญใจของชาวโลกทั้งมวล

สำหรับสัมปทาที่ ๓ คือ สัตตูปการสัมปทา เป็นการถึงพร้อมด้วยพระอริยาศัยและพระอุตสาหะที่จะอุปการะแก่สัตว์โลกเป็นนิตย์ แม้ในเหล่าสัตว์ผู้มีความผิด เช่น ท่านพระเทวทัต เป็นต้น กับทั้งทรงรอเวลาแก้แค้นแห่งอินทริย์ของเวไนยสัตว์ ผู้มีปัญญินทริย์ยังไม่แก้แค้น และทรงแสดงพระธรรมอันจะนำสัตว์ออกจากทุกข์ทั้งปวง โดยที่พระองค์มิได้ทรงเพ่งลาภสักการะ เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า ตลอดเวลาที่ยังไม่ทรงดับขันธปรินิพพาน ทรงถึงพร้อมด้วยพระอริยาศัยและพระอุตสาหะที่จะอุปการะแก่สัตว์โลกเป็นนิตย์ แม้ในเหล่าสัตว์ผู้มีความผิด ทรงมีความอดทนที่จะรอเวลาที่แก้แค้นแห่งอินทริย์ของผู้ที่ยังไม่ได้อบรมปัญญามาถึงความแก้แค้น ทรงอุตสาหะที่จะรอเวลานั้น ที่จะก่ออุกอลอนุเคราะห์บุคคลนั้นให้สามารถที่จะรู้แจ้งอริยสัจธรรมได้

